

MATEUSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA O Evangelho de Mateus

*Jesus Cristo'ga ramonhava'ea
(Lucas 3.23-38)*

¹ Agwa ko Jesus Cristo'ga ramonhava'ea mombe'ua. Ymyahũ Tupana'ga e'i Jesus Cristo'ga pe: “Eko ti ġanduvihavuhuhetero Cristoramo,” ei ga hako. Cristo xa'e nhande Jesus'ga pe a'ero. A'ereki ga nhanderuvihavuhuhete'ga. Jesus'ga ko Daviva'ea rakykwepoharamo Abraõova'ea rakykwepoharamo no.

² Ymyahũ Abraõova'ea Isaqueva'ea po'ria hako. Isaqueva'ea Jacóva'ea po'ria. Jacóva'ea Judáva'ea po'ria Judáva'ea irũva'ea po'ria no.

³ Judáva'ea Peresva'ea po'ria Zerava'ea po'ria no. Tamarva'ea Peresva'ea yembora Zerava'ea yembora no.

Peresva'ea Esromva'ea po'ria.

Esromva'ea Arãova'ea po'ria.

⁴ Arãova'ea Aminadabeva'ea po'ria.

Aminadabeva'ea Nasomva'ea po'ria.

Nasomva'ea Salmomva'ea po'ria.

⁵ Salmomva'ea Boazva'ea po'ria. Raabeva'ea Boazva'ea yembora.

Boazva'ea Obedeva'ea po'ria. Ruteva'ea Obedeva'ea yembora.

Obedeva'ea Jesséva'ea po'ria.

6 Jesséva'ea Daviva'ea po'ria. Daviva'ea israeli-
tasva'ea ruvihavuhuva'ea.

Daviva'ea Salomãova'ea po'ria. Uriasva'ea rem-
birekokwerava'ea Salomãova'ea yembora.
A'ereki Daviva'ea hembireko ahe pavêi.

7 Salomãova'ea Roboãova'ea po'ria.

Roboãova'ea Abiasva'ea po'ria.

Abiasva'ea Asava'ea po'ria.

8 Asava'ea Josafáva'ea po'ria.

Josafáva'ea Jorãova'ea po'ria.

Jorãova'ea Uziasva'ea ramonhava'ea.

9 Uziasva'ea Jotãova'ea po'ria.

Jotãova'ea Acazva'ea po'ria.

Acazva'ea Ezequiasva'ea po'ria.

10 Ezequiasva'ea Manassésva'ea po'ria.

Manassésva'ea Amomva'ea po'ria.

Amomva'ea Josiasva'ea po'ria.

11 Josiasva'ea Jeconiasva'ea po'ria Jeconiasva'ea
irũva'ea po'ria no. A'ea rupi Babilôniapeva'ea
ruri otavuka Josiasva'ea re'yjava'ea pe ahe
rerogwovo ogwyri pe he'yjuhuva'ea rerog-
wovo ahe mombytavo pevo.

12 Babilôniapeva'ea ahe rerohorẽ Babilônia pe Jeco-
niasva'ea Salatielva'ea po'ria.

Salatielva'ea Zorobabelva'ea po'ria.

13 Zorobabelva'ea Abiúdeva'ea po'ria.

Abiúdeva'ea Eliaquimva'ea po'ria.

Eliaquimva'ea Azorva'ea po'ria.

14 Azorva'ea Sadoqueva'ea po'ria.

Sadoqueva'ea Aquimva'ea po'ria.

Aquimva'ea Eliúdeva'ea po'ria.

15 Eliúdeva'ea Eleazarva'ea po'ria.
 Eleazarva'ea Matãva'ea po'ria.
 Matãva'ea Jacóva'ea po'ria.

16 Jacóva'ea Joséva'ea po'ria. Joséva'ea Mariava'ea
 rembirekokwerava'ea. Mariava'ea ombo'a
 Jesus'ga. Ga ko Cristoramo Tupana'ga
 remimbuhurukaramo.
 Nahã ko Jesus Cristo'ga ramonha mombe'ua.

17 Imbokwara'ara'ara'javame catorze
 ko Abraãova'ea rakykwepoharava'ea
 ojopy'rupy'ruavo. Aerẽ Daviva'ea ari. Daviva'ea
 arirẽ imbokwara'ara'ara'javame catorze ko
 Daviva'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo
 no. Aerẽ Josiasva'ea ari. Babilôniapeva'ea
 Josiasva'ea re'yjava'ea rerohoi Babilônia pe. Ahe
 rerohorẽ imbokwara'ara'ara'javame catorze ko
 aherakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no.
 Aerẽ Cristo'ga ari.

Jesus Cristo'ga aragwera
(Lucas 2.1-7)

18 Jesus Cristo'ga aragwera ko nahã. Jesus'ga
 yembora rera ko Maria. Mariava'ea po'ria
 ahe'yembora pavêi omondo Mariava'ea Joséva'ea
 pe tahembireko ti hêa ga pavêi javo. Joséva'ea
 rembirekoa renonde Tupana'ga ra'uvapyryva
 Mariava'ea momburu'ai.

19 Hembireko gwerĩ Joséva'ea Mariava'ea pavêi.
 Emo ikwahavame ahepuru'a Joséva'ea ojapyaka
 marã ti nehê javo. A'ero okokatuavo gwaramo
 ahe ei oyvyteri pe: “Apohi po ti ji hêa hugwi
 a'ero nehê. Ndapotari reki ji hêambotegwetea,” ei
 ahe. “Nurã po ti ji pohinhimimi hêa hugwi hêa
 mombe'ue'yma ġa pe,” ei ahe oyvyteri pe.

20 A'ea rehe ahe japyakai. Kiro ahe kiri. A'ea rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe. Joséva'ea gwepia katu Tupana'gapyrive'ga okiri pe a'ero.

—Terekyhyji ti enhimbirekohava hugwi Daviva'ea rakykwepoharamo, ei ga Joséva'ea pe. A'ereki pyry nde hēa rerekoi. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva hēa momburu'a, ei ga.

21 Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē, ei ga. A'ero ti eno hēara'yra'ga rehe Jesus. Ereki ga ko ahembopiro'yhara'ga. Na tuhē, ei ga. Om-bopiro'y po ti ga ojiheve'ga gāndekote'varuhua hugwi nehē, ei ga. Hahye'yma pe po ti ga gā nderohoi a'ero nehē, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

A'ea erame ga hoi Joséva'ea hugwi. Aerē Joséva'ea ma'ēi.

22 Ipuru'a Mariava'ea gwembirekoe'yname. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ymyahū ahe ei hako:

23 “ ‘Pehendu katu ti!’ ei Tupana'ga.

‘Ipuru'a po ti hēa akwaimbae'ga nderekoe'ŷvehēa nehē.

Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē.

Ono po ti ġa ga rehe Emanuel gareraramo,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Garera ko Emanuel. A'ea ko: Tupana'ga oko nhande pyri.

24 Aerē Joséva'ea ma'ēi. Oko ahe Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa rehe toko ti hēa nhirembirekoro a'ero nehē javo. A'ero ahe

Mariava'ea reruri ġwonga pe toroju ti hēa pavēi javo.

²⁵ Ahe gweru tehe ahe ojipyri. A'ereki ahe ndog-werekoi ve Mariava'ea ahera'yra'ga mbo'arame ahera'yrypy'ga. Ga rehe ahe inoġi Jesus gar-eraramo.

2

Jaytata'ia kwahapyrava'ea

¹ Cidade de Belém me Jesus'ga ari. Jesus'ga re'yja'ġa gwyri pe Judéia pe Belém u. Jesus'ga arame Herodesva'ea oko ġanduvihavuhuro judeus'ġa gwyri pe Jesus'ga re'yja'ġa gwyri pe. Jesus'ga arame jaytata'ia kwahapyra'ġa nduri irupeuhua hugwi ogwyr a hugwi kwara ipora hugwi. Uhu ġa cidade de Jerusalém me ovahema.

² Kiro ġa ei pevove'ġa pe:

—Kiroki ga oko judeus'ġa nduvihavuheteaġwamamo - mome ga? O'a ga aġwamo. A'ereki ore orohepia jaytata'ia ipyahuva'ea kwara ipora koty. A'ea ko ga'ara kwahavuka ore ve ojipiukaro ġwaramo jaytata'ia. Hepiaga ġwaramo ore ruri timbohete ti ga javo, ei ġa.

³ Ga'ea kwahavame ahepy'a ndukatui okoteheavo Herodesva'ea py'a judeus'ġa nduvihavuhuva'ea py'a. Ndukatui cidadepeve'ġa py'a no Jerusalémmeve'ġa py'a.

⁴ A'ero ahe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa mbojatykaukari ġa mbuhuruka ojipyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa ndeheve - kiroki ġa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Ga ndurame Herodesva'ea pyri ahe ei ġa pe:

—Kiroki ga pe Tupana'ga e'i ga ti toko ġanduvihavuhetero javo – mome po ti ga ari nehẽ Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga? ei Herodesva'ea.

⁵ A'ero ġa ei ahe ve:

—Belém me – kiroki cidade u oregwryi pe Judéia pe – pevo po ti ga ari nehẽ, ei ġa. Nahã ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea ikwatijari hako. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve onhi'ġa, ei ġa. Tupana'ga e'i:

⁶ “Belémmeva'ero picidade ndokoi huvi-havarũiva'ea.

Huviha hete ko picidade upa pende'yja'ġa gwryi pe Judáva'ea rakykwepohara'ġa gwryi pe Judéia pe.

A'ereki picidadepeve'ga oko nhiremimo'ẽhara'ġa nduvihavaġwamamo israeilitas'ġa nduvihavaġwamamo.

Gwereco katu po ti ga pende'yja'ġa nhaporemoko okovo ġanduvihavuhetero nehẽ.”

—A'ea ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka onhi'ġa mombe'uharava'ea pe hako, ei ġa Herodesva'ea pe.

⁷ Ga horame Herodesva'ea jaytata'ia kwahapyra'ġa mbuhunhimimukari ojipyri a'ero. Ahe ei ġa pe:

—Gara rupi jaytata'ia jipiukari pe me iporame raikwehe? Takwaha katu ti ji, ei ahe ġa pe.

A'ero ġa imombe'ukatui ahe ve.

⁸ Ikwahapavame ahe ġa mondoukari cidade de Belém me. Ahe e'i ġa pe:

—Peho ti Belémmeve'ġa pyri tayri'ga rekakat-uavo. Ga repiagame ti pejora'ja ji pyri ga

mombe'ukatupava ji ve a'ero, ei ahe ġa pe. Jihi ti taho ga mboheteavo a'ero nehẽ no, ei ahe ġa pe o'mbero.

⁹ Ahe rendupavirẽ jaytata'ia kwahapyra'ġa hoi a'ero ogwovo Belém me. Ġa horame jaytata'ia – kiroki jaytata'ia ojipiuka ġa pe kwara ipora koty – kotihĩ akoja jipiukara'javi ġa pe ogwovo ġa nenonde ogwovo Jesus'ga rehei katu opytavo garuhava arimo.

¹⁰ Horyory hete ġa jaytata'ia repiagame ogwovo ovahema tayri'ga ruhai pe.

¹¹ Onga pype ġa tayri'ga repiagi ga'yembora reheve Mariava'ea reheve. Nurã ġa nenypy'andurugi garovai pyteri pe nde ko orehoheva'ero javo. A'ero ġa imondohetei mbatera ga pe ġwovapytymba'voga hyrua ipe'avo jugwi. Ouro ġa imondoi ga pe. Incenso perfume apopyra ġa imondoi ga pe no. Iru'ia perfume apopyra ġa imondoi ga pe mirra.

¹² Aerẽ ypytunimo okirame ġa Tupana'ga rendukatui. Kiro ga ġa momoranduvi.

–Tapemombe'ui ti tayri'ga Herodes'ga pe. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga. Tapejivyra'javi ti Herodes'ga pyri, ei Tupana'ga ġa pe.

Nurã oma'ẽrame ġa hoi pehea rupi irũa rupi ogwovo ogwyri pe timombe'uyme ti tayri'ga Herodes'ga pe javo.

Oho nhimi Joséva'ea Egitopeva'ea gwyrri pe

¹³ Jaytata'ia kwahapyra'ġa horẽ Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe ahekiri pe. Ahe ve ga ei:

—Haite! Evy epo'ama! ei ga Joséva'ea pe. Eho ti ġa nderogwovo tayri'ga gayhēa reheve. Eroho nhimi ti ġa nderogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe, ei ga. Pevo ti pepyta. Aerē jate po ti ji imondoukari nhinhi'ġagwera pe me nehē pejora'ja ti Belém me javo. Po ti ji namondoi nhinhi'ġagwera pe me nehē, tapejora'javi ti avo Belém me. A'ereki avo Herodes'ga tayri'ga rekaruka kiro. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

¹⁴ Oma'ē Joséva'ea ovya a'ero. A'ea rupi ypytunimo ahe tayri'ga rerohoi ga'yembora reheve ġa nderogworogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe.

¹⁵ Pevo ahe ġa nderovahemi. Aerē ġa nduvame Egito pe Herodesva'ea manoi.

Nahā ġa hoi opytavo Egitopeve'ġa gwyri pe. Tupana'ga erame jate ġa ndura'javi Egito hugwi. Nahā Tupana'ga ġa mbuhurukara'javi Egito hugwi. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo aerē po ti nahā javo. Ymyahū ahe ei hako:

“ ‘Egitopeve'ġa gwyrā hugwi ji jira'yra'ga mbuhurukari,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ojigwarai Herodesva'ea tay'riva'ea rehe

¹⁶ Omanoa renonde Herodesva'ea nhimonha'ngaranuhūi jaytata'ia kwahapyra'ġa ndehe. A'ereki ahe okwaha ji moandyandyi ġa ojivyra'jave'yma ji pyri javo. Dois anos ġweri tayri'ga rehe kiro. A'ea Herodesva'ea okwaha. A'ereki nanongara jaytata'ia kwahapyra'ġa

omombe'u ahe ve ahe ġa monhi'igame ojive. Nurã ahe osoldados'ġa mondoukari cidade de Belém me Belém rembeyvyri hĩ pe no. Pevo ahe osoldados'ġa mondoukari tojuka pa ti ġa tapihama'ġa javo – kiroki tayri'ġa o'a jaytata'ia kwahapyra'ġa hepiagirẽ jaytata'ia. Ahenhi'igã rupi soldados'ġa hoi a'ero tapihama'ġa ndepiaga. Ojuka pa ġa tapihama'ġa – kiroki ġa gwereko dois anos ojihe, kiroki ġa ndogwerekoi ve dois anos ojihe no.

¹⁷ Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'igã mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'igã mombe'gwovo aerẽ po ti nahã javo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “‘Cidade de Ramá pe ġa henduvi hẽa jehe'oheterame ovy'are'yma.

Hahyahi hẽajehe'oa.

Raquelhẽa reki ojehe'o gwa'yrava'ea rehe.

Tegwete hẽa ma'ngoma'ngohava.

A'ereki hẽara'yrava'ea omanomba,' ei Tupana'ga,”
ei Jeremiasva'ea hako.

Ojivy Joséva'ea Egitopeva'ea gwyra hugwi

¹⁹ Aerẽ Tupana'ga José'ġa mbuhurukara'javi Egitopeve'ġa gwyra hugwi. A'ereki pevo ġa u Herodesva'ea manorame. Herodesva'ea manorẽ yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe Tupana'gapyrive'ga. Joséva'ea pe ga ei ahekiri pe:

²⁰ –Ahe omanomba kiro – kiroki ahe ojuka pota tayri'ga. Evy epo'ama! Eroho ti ġa kiro a'ero tayri'ga gayhẽa reheve. Erojivyra'ja ti ġa eje'yja'ġa

gwyri pe Israel pe, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

²¹ Oma'eamo ahe vyri a'ero tayri'ga rerogwovo ga'yembora reheve ġa nderojivya pevo jitehe ogwyri pe Israel pe ġa nderovahema.

²² A'ea rupi Arquelau'ga oko Judéiapeve'ġa nduvihavamo Israel pe opo'ria py'rovo Herodesva'ea py'rovo. A'ea kwahavame Joséva'ea kyhyji Arquelau'ga hugwi. Ndojupotari ahe Judéiapeve'ġa gwyri pe a'ero. Ypytunimo okirame Joséva'ea Tupana'ga rendukatui. Kiro ga Joséva'ea momoranduvi.

—Terehoi ti Judéiapeve'ġa gwyri pe, ei Tupana'ga ahe ve.

Nurā Joséva'ea ndohoi pevo. Galiléiapeve'ġa gwyri pe ahe hoi Israel pe.

²³ Pevo ahe ruvi cidade de Nazaré pe tayri'ga pavēi ga'yembora pavēi no. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'umbe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo. Jesus'ga mombe'gwovo ahe ei hako:

“‘E'i po ti ġa ga pe nehē Nazarépeve'ga,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ga u pevo a'ero.

3

João Batistava'ea remimombe'ua

(Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

¹ Aerē João Batistava'ea rekoi ongae'yi me judeus'ġa mobatizavo. Tupana'ga nhi'ġa

mombe'uheteavo João Batistava'ea rekoi Judéiapeve'ġa gwyri pe ongae'yi me.

² Hahyahi ahenhi'iġa ahe erame:

—Pepohi tuhē ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Perojijyjijyi ti pejeaporogita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'iġa rendukatuavo. A'ereki Tupana'ga oko ġweri nhanderuvihavuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iġa rupi, ei ahe ġa pe.

³ Ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u jipe João Batistava'ea. Ahe e'i João Batistava'ea mombe'unhoġwenondeavo hako:

“HaHyahi po ti ganhi'iġa

ga erame ġa mbo'eavo ongae'yi me nehē,” ei Isaíasva'ea.

“E'i po ti ga nehē:

‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehē,” ei Isaíasva'ea hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojy kaharete'ga ruraġwama pe. Tonhimboavujikwe ti ġa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti ġa gweaporogita a'ea renonde javo.

⁴ Omongi João Batistava'ea yuranuhūa'javuhuva'ea rava apopyra camelo rava apopyra. Aheku'ayvira ko ipira. O'u ahe tukura hehira reheve.

⁵ He'yjuhuve'ġa nuġanduri onhimongyavo João Batistava'ea pyri ovahema. Uhu ġa cidade de Jerusalém hugwi. Uhuuhu ġa Judéiapeve'ġa gwyra

hugwi nhaporemō no rio Jordão rembeyvyra hugwi no.

⁶ Ahe renduvame ġa nhimombe'ukatui Tupana'ga pe jite'varuhu ji javo opohia jugwi. A'ero jate João Batistava'ea ġa mobatizai rio Jordão pype.

⁷ Uhu he'yive'ġa ahe pyri no fariseus'ġa saduceus'ġa pavêi tianemobatiza ti ga javo. Gandura repiagame João Batistava'ea ei ġa pe:

—Tiruahũ pendeaporoġita! Pe'euhu pe pejohupe pejikokatupotare'yma ġwaramo. Pe'e pe: “Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehê. Ndahahyi po ti nhande ve a'ero nehê.” Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhê penhimbo'e nanongara rehe, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁸ —Jihi, ei João Batistava'ea, kiro po ti ji ei pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei ahe. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehê: “Ndovy'ari ġa okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijyita ojeaporoġita. Nanhimonha'ngaa'javi ji ġa ndehe a'ero.” Nahã po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehê, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁹ —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarõ hete Abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehê.” A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea

rymymino'ğa ndehe ğa ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'ğa pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha ağa ita Abraãova'ea rymymino'ğa mongovo, ei João Batistava'ea ğa pe.

¹⁰ Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa ğwerĩ jykwa'ria pyvõ tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehẽ. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoğwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma ğwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea ğa pe imombe'gwovo.

¹¹ —Uhu po ti ga nehẽ – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhetero ğwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te okoteheva'ea. Jihi opomobatiza yhya pyvõ jate. Nahã ji ikwahavukari ğa pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporogita reroji-jyja reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerẽve'ga nehẽ. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombyryvuka nehẽ, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo ğa pe.

¹² Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'õ po ti ga oapoa trigo inhağa hyrua pype nehẽ. Japira po ti ga imbokai tata pyvõ nehẽ. Ndogwevi po ti tata upa nehẽ, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jioheheteve'ga huvihavuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ga okote'varuhuve'ga hugwi okovo pyryve'ga pojykaharete'ga nehē, ei João Batistava'ea ga pe. “Tuhu ti pyryve'ga ji pyri yvagi pe upa avuirama nehē,” e po ti jioheheteve'ga nehē, ei João Batistava'ea. “Toho ti okote'varuhuve'ga ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehē ojivyre'yma,” e po ti jioheheteve'ga nehē, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ga pe.

*João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga
(Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22)*

¹³ Aerē Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ga gwyrā hugwi ua rio Jordão pe. Uhu ga ovahema João Batistava'ea pyri tanhimobatiza ti ga javo.

¹⁴ A'ero João Batistava'ea ei Jesus'ga pe:

—Toromobatzayme po ti ji nehē. Ndehe ko oreruvihavuhetero. Nde po ti ji mobatiza hamo a'ero nehē, ei João Batistava'ea Jesus'ga pe novia. Ako tehe ji nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe. Maraname nde ruri ji pyri enhimobatzauka ji ve a'ero? ei ahe Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei reki João Batistava'ea pe:

—Ji mobatiza tuhē ti kiro, ei Jesus'ga. A'ereki pyry nde ji mobatizai. Nahā po ti nhande rekokatu nhandekovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi nhaporemō nehē, ei Jesus'ga João Batistava'ea pe.

—Kwa, ei ahe Jesus'ga mobatizavo.

¹⁶ Ahe omobatzarē Jesus'ga hemi yhya hugwi. Kotihī Tupana'ga ipe'ai yvaga ga pe. Kiro Jesus'ga

hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyvame ojihe. Inambua ja Tupana'ga ra'uva hekoi yvaga hugwi ijyvame ga rehe.

¹⁷ Nanime yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iği Jesus'ga mombe'gwovo.

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei Tupana'ga. Anhimohē hete ko ji ga rehe, ei ga.

4

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga (Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13)

¹ Aerē Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi on-gae'yi me Diabo'ga ti toko ga pyri javo. “A'ereki Diabo'ga ga mongo te'varuhu pota,” ei Tupana'ga ra'uva. A'ero ga rerohoi ga rerovahema pevo.

² He'yiva'ea quarenta ko Jesus'ga kiri pevo. A'ea rupi ga ndo'ui arimo ypytunimo no tanhi'i ti ji Tupana'ga pe javo. Quarenta Jesus'ga kirirē pevo ojuka ga ty'ara a'ero.

³ A'ero Diabo'ga ruri Jesus'ga pyri tamongo te'varuhu ji ga javo. Uhurame ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: “Penhimbote ti a'ero pãoramo nhirembi'uramo.” A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehē, ei ga. Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Mbatara ua pyvõ jate rũi nhande rekoi.

Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvõ nhande rekoi,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁵ Aerë Diabo'ga Jesus'ga rerohoi cidadepyryva pe Jerusalém me a'ero. Yvate pe ga ga rerojiupiri gare'yja'ğa jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe.

⁶ Ga rerovahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa po ti nanembohirukarahyi yvyvo nehë. A'ero po ti ndahahyi nde ve nde porame japyra hugwi nehë. A'ereki ymyahũ a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i: “Tupana'ga po ti ojipyrive'ğa mondoukari nde pyri nehë.

'Pea'ngu ti ga,' e po ti ga ojipyrive'ğa pe yvagipeve'ğa pe nehë.

'Pepyhy katu ti ga rerogwovo tahahyyme'i'i ti ga pe javo,' e po ti Tupana'ga ojipyrive'ğa pe nehë,” e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.

Gareaporoğita rehe jate ti eko.

A'ero po ti ga nde pokogi nehë.

Ejeaporoğitatehea rehe rũi ti eko

ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

⁸ Aerë Diabo'ga ga rerohoa'javi. Yvate hete pe ga ga rerohoi ga rerojiupia yvytyruhua rehe. Pea

hugwi Diabo'ga hepiukapavi vyvakotyve'ga ndu-vihava'ga gwyra Jesus'ga pe. Gagwyrakatukatua ga hepiukari no.

⁹ Kiro ga ei Jesus'ga pe:

—A'ea nhaporemo po ti ji imondoi nde ve nehē. Po nde renypy'andurugi jirovai pyteri pe ji mbo-heteavo nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imon-dopavi nde ve nehē, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Nde Tupana rūi. Ejipe'a ji hugwi! Norombohetei po ti ji ndehe nehē. A'ereki ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Embohete ti Tupana'ga.

Gaha ndepojykaharete'ga.

Gaha jate ti embohete

ekovo ganhi'iḡa rupi jate,” e'i aherembikwati-jara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

¹¹ A'ero Diabo'ga hoi ogwovo Jesus'ga hugwi. Nanime Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Jesus'ga pe ga pokoga mbatera imondovo ga pe.

Galiléiapeva'ea na'ē Jesus'ga ombo'e

(Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15)

¹² Aerē ojipe'ḡa imombe'ui Jesus'ga pe.

—Ga João Batista'ga mongi cadeia pype ga Tu-pana'ga nhi'iḡa mombe'uro ḡwaramo, ei ḡa.

A'ea renduvame Jesus'ga hoi ojivya Galiléiapeve'ḡa gwyri pe.

¹³ Pevo ga jijyi cidade de Nazaré hugwi ogwovo ojipe pe cidade de Cafarnaum me Galiléiapeve'ḡa gwyri pe. Cafarnaum tuvi ypiahua pyri lago

da Galiléia pyri. Pevo ko judeus'ğa nduvi Zebulomva'ea re'yja'ğa Naftaliva'ea re'yja'ğa pavēi.

¹⁴ Pevo Jesus'ga hoi Cafarnaum me. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea Isaiásva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

¹⁵ “Pegwryri pe herekoi pehea

– kiroki pehea oho ypiahu pe,' ei Tupana'ga Zebulomva'ea re'yja'ğa pe Naftaliva'ea re'yja'ğa pe no.

‘Pegwryra rekoi rio Jordão aherovai.

Ga ei pegwryra pe Galiléia judeus'ğarũive'ğa gwryra gentios'ğa gwryra.

A'ea ğa ei pegwryra pe,' ei Tupana'ga,” ei ahe.

¹⁶ “‘Ypytuna ja pe me pe ji kwahave'yma ğwaramo.

Kiro po ti kojahua ja pe me pe ji kwahava ğwaramo nehẽ.

Peko pe omanove'ğa ja ji ve ji kwahave'ymame.

Kiro po ti ji jikwahavukari pe me

imbokojahuavo peakagi pe nehẽ,' ei Tupana'ga,” ei Isaiásva'ea imombe'gwovo hako.

¹⁷ Omombe'u jipe ahe Jesus'ga hoa Cafarnaum me. Uvame cidade pe Cafarnaum me kiro Jesus'ga ğa mbo'embo'ei. Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo ga ei ğa pe:

–Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi, ei ga. Per-ojijyjijyi ti pejeaporogita pejikokatuavo pejikovo

Tupana'ga nhi'iġa rupi. A'ereki Tupana'ga pe ndepia katu ġweri penduvihavuhuhetero yvya koty pe mongovo onhi'iġa rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga omo'emo'ẽ ypy ġwemimbo'eharamo
(Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11)*

¹⁸ Aerẽ Jesus'ga hoi ypiahu pe Galilía pe ogwovo yembeyvira rupi. Ohorame Jesus'ga mokonha'ġa ndepiagi Simão'ga André'ga reheve. Ga ko onhoirũ'ġa. Simão'ga pe ġa e'i no Pedro. Pirareheva'ero ġwaramo Simão'ġa imombori ipypira pira mboahava tipyhy pira javo.

¹⁹ Ovahemame ġa pyri Jesus'ga ei ġa pe:

—He pejijo ti ji rupi nhiremimbo'eharamo. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ġa pe nehẽ no. Pira pe peru oji'i. Kiro po ti pe ojipe'ġa mbuhurukari ji pyri nehẽ toko ti ġa Jesus'ga nhi'iġa rupi javo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Kwa, ei ġa.

Nambegwei ġa hoi imboahava reja ogwovo ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

²¹ Hehemo'i Jesus'ga hoi ogwovo yembeyvira rupi ojipe'ġa ndepiaga Tiagova'ea João'ga reheve. Ga memei ko onhoirũ'ġa. Ganduva'ga ko Zebedeu'ga. Ga pavẽi ġa apygi yharuhua pype japokatua'java oapoa imboahava. Ovahemame ġa pyri Jesus'ga nhi'iġi Tiagova'ea pe João'ga pe no toko ti ġa nhiremimbo'eharamo javo.

²² Nambegwei ġa hoi yharuhua reja gwuva'ga reja no ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

*Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara
(Lucas 6.17-19)*

23 Ojipejipea pe Jesus'ga hogahoi Galiléiapeve'ğa gwyra rupi hete ogwovo. Gajatykahai pe ga hogahoi ға mbo'eavo Tupana'ga nhi'iğa rehe. Pyryva'ea ga imombe'ui ға pe Tupana'ga pe poko katu pota penduvihavuhuhetero javo.

—Perojijyjijyuka ti pejeaporoğita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatu nehē imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehē, ei Jesus'ga ға pe.

Karugwaraparavuhua Jesus'ga imombipavi ға hugwi no. Ipopoakare'ÿve'ğa ga ға mbopopoakari no. Nahã ga rekoi ғapyteri pe.

24 A'ero he'yjuhuve'ğa imombe'umbe'ui nahanahã Jesus'ga ға pohanogi javo. A'ero Síriapeve'ğa nhaporemō ikwahavi no itetirũave'ğa nderupava Jesus'ga pyri. He'yjuhu karugwara ға pe. Hahy paravuhu ға pe no. Anhağa omongo aha ojipe'ğa ojeaporoğita rupi jate ojipe'ae'yma ға hugwi onhimongyavo Diabo'gapyriva'ea. Ojipe'ğa akaği pe mbipeuhu ға mboheagwyriva. Ojipe'ğa nopo'ami. Nomyi tuhē ға upa. Ga nhaporemō ға ға nderuri Jesus'ga pyri topohano ti ga ға javo. Jesus'ga omombi pa ға hugwi a'ero ға mongokatua'java.

25 He'yjuhuve'ğa hoğahoi Jesus'ga rupi onhimongyavo. Uhu ға ga pyri Galiléiapeve'ğa gwyra hugwi Dez Cidades hugwi no Jerusalém hugwi no Judéiapeve'ğa gwyra hugwi no rio Jordão aherovaja hugwi no. Nahã ға nduri ogwoogwovo ga rupi onhimongyavo.

5

*Pyry hete ġa pe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.20-23)*

¹ Onhimongyve'ġa ndepiagame Jesus'ga jiupiri vytyra rehe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri tihendu ganhi'igā javo.

² Ombo'embo'e ga ġa kiro.

³ A'ero ga ehetei ġa pe:

—Pyry hete ġa pe – kiroki ġa e'i ikwahava ovytyera:
“Tupana'ga ji pokogame jate po ti ji rekoka-tui nehē.”

Ga erame na ojkoheteavo Tupana'ga rehe pyry hete ġa pe.

A'ereki ġanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia katu ġa imombyryva ġa pe, ei Jesus'ga.

⁴ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa okoveveuhu ojehe'gwovo.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimboho-ryva'javaġwama, ei Jesus'ga.

⁵ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa oko nhyrō onhimbo-hetee'yma.

A'ereki yvya koty Tupana'ga remimon-doaġwama ġa pe ga ero ġwaramo, ei Jesus'ga.

⁶ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa oko katu pota hete okoheteavo Tupana'ga remimbotari-mova'ea rupi.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimombyry-vaġwama, ei Jesus'ga.

⁷ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa ojipe'ġa porogwety.

A'ereki ġa tuhē ko Tupana'ga rembiporogwe-tygaġwama, ei Jesus'ga.

⁸ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa gweaporogita katu Tupana'ga reaporogita rehe jate xako jawo.

A'ereki ġa Tupana'ga repiagaġwama, ei Jesus'ga.

⁹ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa onhoarōuka hete ojipe'ġa pe.

A'ereki a'ea Tupana'ga eaġwama ġa pe. “Ga ko jira'yra'ġa,” e po ti Tupana'ga ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa pe ojipe'ġa okote'varuhu.

Ga ndekoro ġwaramo Tupana'ga nhi'ġa rupi ojipe'ġa te'varuhuro ġa pe.

Pyry hete ġa pe – kiroki ġa pe ġa ite'varuhu.

A'ereki ġanduvihavuhetero Tupana'ga gwepia katu ġa imombyryva ġa pe, ei Jesus'ga.

¹¹ –Pyry hete pe me ġa ete'varuhurame pe me. Ga imondorame hahyva'ea pe me pyry hete pe me. Itе'varuhuparavuhuva'ea pe nhaporemо ti ġa ei pe me o'mbero nehē pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero. Ga erame na pyry hete pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² –Pejoryjory hete ti ġa jigwarairame pe ndehe nahā. A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteva'ea. Aerē po ti ga imondoi pe me nehē. A'ereki pe peko ymyahūva'ea ja Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahū aġwamove'ġa namonhava'ea ojigwarai

Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rehe no, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera
(Marcos 9.50; Lucas 14.34-35)*

¹³ —Jukyra omongo katu mbatera imone-mukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Peko pe jukyra ja vvyakotyve'ġa pe ġa mongokatuavo. A'ereki pe peko katu pendoryndoryvamo ġapyteri pe Tupana'ga pyryva repiuka ġa pe Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo ġa pe nahã po ahe toko hamo javo. Penhi'iġa rendukaturame po ti ġa ndekokatui nehẽ no, ei Jesus'ga ġa pe.

—Po jukyra ndapyryva'javi, marã po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehẽ? Ahe nombyryva'javi tuhẽ jukyra, ei Jesus'ga. A'ero ahe ndopo'rua'javi jukyra. Omombo ahe a'ero. Hehe ahe pyruġi a'ero ohohorame, ei Jesus'ga. Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhũ pe ojipe'ġa mongokatui naerũ? Maranuhũ po ti ji nhimoirũukara'javi pe me nehẽ pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ġa pe javo pe me naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

*Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea, ei Jesus'ga
(Lucas 8.16; 11.33)*

¹⁴ —Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea vvyakotyve'ġa pe Tupana'ga repiuka ġa pe, ei Jesus'ga. Cidade ituvame vvytyruhua rehe nhande nhaporemō hepiagi. A'ereki pevo jukwaha upa, ei Jesus'ga.

¹⁵ Imondygame lamparina ahe ndohovapygi lamparina hyrua pyvõ. Pyte'mbia rehe ahe

omondo lamparina. Ombokojahu lamparina ongapypeve'ga pe nhaporemo a'ero tohepia ti ġa javo, ei Jesus'ga.

16 —Na jitehe ti pembokojahuuka vyvakotyve'ga akaġi pe. Marã po pe imbokojahuukari ġa pe? Kiro ji imombe'ui pe me. Peko katu ti Tupana'ga ja pejuvete'ga ja pejikoga ga rehe ġa pokoga. Pendekokatua repiagame po ti ġa ikwahavi Tupana'ga pyryva ga mboheteavo yvagipeve'ga mboheteavo nehë Tupana'ga omomyry ġa javo. Nahã pe Tupana'ga repiukari ġa pe.

Jesus'ga ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe

17 —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Jesus'ga uhu yvya koty javo nhande ve. ‘Tapekoa'javi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi,’ e po ti ga nhande ve nehë. ‘Tapekoa'javi ti Tupana'ga nhi'igã mombe'uharava'ea nhi'igagwera rupi no,’ e po ti ga nehë.” A'ea ti tape'ei pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki nanongara pe rui javo ji ruri ikwehe, ei ga.

—Ajo ji pe mbo'ekatuavo ahe'eagwera po'rua rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

18 Imombe'ukatuavo ji ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera ti ndopavi'i'i nehë. Yvaga pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehë. Yvya pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehë. Xunhi'i'iva'ea vehevi po ti ndopavi aheremimbo'eagwera hugwi nehë. Aheremimbo'eagwera apiavo ihoi nehë. A'ea

renonde po ti aheremimbo'eagwera ndopavi nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

19 —Ojipe'ga po ndokopavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki ga e'i: “Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji rekoi. A'ereki a'ea pyry aheremimbo'eagwera. Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji ndakoi. A'ereki akoja hohe jara koji'i pyry aheremimbo'eagwera,” e po ga. Nahã po ga ojipe'ġa mbo'ei ġa pe hendukatuuka onhi'ġa. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Ndahuvihavi'i'i ko ga.” Nahã po ti Tupana'ga ei okovo ġanduvihavuhetero ġa ndepiakatuavo nehẽ, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ga po oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi nhaporemo ojipe'ġa mbo'ekatuavo hehe ġa pe hendukatuuka aheremimbo'eagwera nhaporemo. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Ga ko huvihava.” A'ea po ti Tupana'ga ei okovo ġanduvihavuhetero ġa ndepiakatuavo nehẽ, ei Jesus'ga.

20 —A'e ji pe me a'ero: Koji'i ti peko katu hete pembo'ehara'ġa hohe fariseus'ġa hohe no. Po ġa hohe rūi pe ndekokatui, a'ero po ti Tupana'ga penduvihavuhete'ga rūi nehẽ. A'ero po ti ga napenderohoi yvagi pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u katu onhoarõe'ÿve'ġa

21 —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Tapejukai ti ojipe'ġa,” e'i nhaneramonhava'ea moġitagwera. “Po pe ġa jukai, a'ero po ti ojipe'ġa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehẽ: ‘Pehe ti pmano ahe ja kiro pendekote'varuhuro

ġwaramo'." A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²² —Jihi reki a'e pe me: Po pe nhi-monha'ngatehei pejikotyve'ga rehe, a'ero po ti ojipe'ga pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehē: “Pehe ti pmano kiro pendekote'varuhuro ġwaramo.” Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: “Ikwahave'ŷheteva'ea!” Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti ojipe'ga pe nderohoi judeus'ga moġitahara'ga ndovai pyteri pe nehē te'i ti ga pe me: “Pehe ti pmano kiro pendekote'varuhuro ġwaramo.” Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: “Ndereakwahavihu nde ekovo!” Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga pe mondoukari tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga.

²³ —A'ero ji ei nde ve: Ereru tehe po nde Tupana'ga pe tamondouka ti ji ikwava'ēhava rehe javo. Herurame po nde erekwahava'ja, jikotyve'ga onhimonha'nga ji rehe javo. Ikwahava'javame ti teremondoi ve Tupana'ga pe a'ero.

²⁴ Eheja ti ikwava'ēhava pyri. Eho na'ē ti ejikotyve'ga pyri gapy'a noġatuavo ejihe ga mbohorywa'java. A'erorame jate ti ejora'ja ikwava'ēhava pyri hehe imondoteheavo Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁵ —Po nde rekote'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehē: “Xaho tuhē ji rupi juiz'ga

pyri,” e po ti ga nehẽ. “Ga pe po ti ji ndete'varuhua mombe'ui nehẽ te'i ti ga nhandereaporogita pe javo,” e po ti ga nde ve nehẽ. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri kotihĩ ti ere ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: “Nhande tuhẽ ti xanhimbovyvy na'ẽ.” A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehẽ, a'ero po ti ga nde rerohoahyĩ juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe nehẽ. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehẽ.

²⁶ Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: A'ea pype po ti nde pytai nehẽ. Nde imondokatupave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanereno-hema'javi nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

Taperekoi ti penhimbireko'garũive'ga, ei Jesus'ga

²⁷ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. “Taperekoi ti penhimbireko'garũive'ga.” A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²⁸ —Jihi reki a'e pe me: Kiroki ga hẽa repi-aguhu hẽa rerekopotaheteavo – gareaporogita ite'varuhu. A'ereki hẽa garembirekohẽa rũi. Ga hẽa rerekorame Tupana'ga ei a'ea ko ite'varuhu javo. Na jitehe Tupana'ga ei ite'varuhu javo ga hẽa potaruhurame.

²⁹ —Po ejeakwara pyvõ ejohukoty rũi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndereakwara mombora nehẽ. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame

hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehë, ei Jesus'ga.

³⁰ –Po epoa pyvō ejohukoty rūi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboah nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndepoa mombora nehë. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehë Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehë, ei Jesus'ga.

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 19.3-9; Marcos 10.2-12; Lucas 16.18)

³¹ –Nhaneramonhava'ea moġitagwera e'i: “Kiroki ga opohi ġwembirekohëa hugwi – a'ea ti ga tokwatija naë imondovo hëa pe aerë hëa mondovo ojihugwi nehë.” A'ea ahemoġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³² –Jihi reki a'e pe me: Opohi po ga ġwembirekohëa hugwi ojipe'ga hëa rerekoro ġwaramo, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga ndogwerohoi hëa hëarembireko'ga hugwi. Naname

hëarembireko'ga opohirame hëa hugwi opohi tehe hëa hugwi. Gapohitehea ndapyryvi Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

—Ga pohiteherame hëa hugwi po ti hëa ojipe'ga rerekopotari a'ero nehë, ei ga. Ga rerekorame hëa ajuajuri a'ero. A'ereki hëa hembireko jitehe jypyve'ga pavëi, ei ga. Hëarembirekoypy'ga reki ite'va hete a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki ga hëa mboajuajuruka opohitehero gwaramo hëa hugwi, ei ga. Tupana'ga ndopotari nanongara.

—Kiroki ga kirë gwereko hëa – gaha ite'varuhu. A'ereki ga gwereko garembirekohëa. Tupana'ga ndopotari nanongara no, ei Jesus'ga.

Tapehenoi ti pe'erame, ei Jesus'ga

³³ —Pekwaha tuhë pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. Ymyahũ nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei: “Pe'e po pe Tupana'ga renoina: ‘Nahanahã po ti ji rekoi nehë. A'itituhëva'ea pe kiro ji ei. Tupana'ga ji'ea renduvame ga ei ji ve a'itituhëva'ea pe ga ei javo.’ Po a'ea pe ei, a'ero na tuhë ti peko Tupana'ga pe ndepiagame,” e'i nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga.

³⁴ —Jihi reki a'e pe me: Tapehenoi ti Tupana'ga pe'erame nahã po ti ji rekoi nehë javo, ei ga.

—Na jitehe ti tapehenoi Tupana'ga apoa pe'erame a'ero po ti ġa nhinhi'igã reroviari nehë javo, ei ga. Tapehenoi ti yvaga a'ero. A'ereki a'ea ko Tupana'ga apykava nhandervete'ga apykava. Pe yvaga henonhame pe Tupana'ga renoi a'ero, ei ga. Nurã ti tapehenoi yvaga pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehë javo.

³⁵ —Tapehenoi ti yvya no. A'ereki yvya ko Tupana'ga pya nongava. Nurã ti tapehenoi yvya pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

—Tapehenoi ti cidade de Jerusalém. A'ereki Jerusalém ko Tupana'ga cidade nhanderuvihavuhuhete'ga cidade. Nurã ti tapehenoi Jerusalém pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

³⁶ —Tapehenoi ti penhiakağa. A'ereki tegwete pe me peji'ava mbotehava imotiğa! Tegwete pe me peji'ava mbotehava imohuna no! Tupana'ga jate oapo pe'ava imotiğa imohuna no, ei Jesus'ga. Nurã ti tapehenoi penhiakağa pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

³⁷ —Po ti na pendekopotarame pe'ji ti: “Nahã po ti ji rekoi nehẽ.” A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. Po ti na rũi pendekopotarame pe'ji ti: “Ndakoi po ti ji na nehẽ.” A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbo'e Tupana'ga renonha rehe mbatera renonha rehe no, ei Jesus'ga.

Terejipygi ti ga rehe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.29-30)

³⁸ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Po ojipe'ga hekyi ndereakwara, a'ero ti ehekyi gareakwara ejipyga. Po ojipe'ga nde kwari imbo'gwy neranha, a'ero ti embo'gwy garanha ejipyga.” A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

39 —Jihi reki a'e nde ve: Terejipygi ti ojipe'ga rehe ga rekote'varuhurame nde ve, ei Jesus'ga. Po ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo, ei Jesus'ga.

40 —Po ojipe'ga nde rerohoi juiz'ga pyri hekyjukapota ndecamisa nde hugwi ga ite'varuhu ji ve javo juiz'ga pe, a'ero ti a'ea ehekyi ejihugwi imondovo ga pe. Ehekyi ti ojipea imondovo ga pe no epaletó, ei Jesus'ga.

41 —Po ojipe'ga ei nde ve: “Eroho ti jiapoa ji ve pevo um quilômetro.” Ga erame na nde ve um quilômetro rehemo'i ti eroho ga'apoa a'ero dois quilômetros. Nahã ti tandepyry ga pe, ei Jesus'ga.

42 Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ti ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ei nde ve embuhu'rá ti ji ve javo, a'ero ti emondo'ã ga pe, ei Jesus'ga.

*Pearõ hete ti penhiarõe'ÿve'ğa, ei Jesus'ga
(Lucas 6.27-28, 32-36)*

43 —Pekwaha tuhē pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Pearõ hete ti penhiarõheteve'ğa. Tapearõi ti penhiarõe'ÿve'ğa.” A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

44 —Jihi reki a'e pe me: Pearõ hete ti penhiarõe'ÿve'ğa, ei Jesus'ga. Po ğa ndekote'varuhui pe me, a'ero ti penhi'ĩ Tupana'ga pe emombyry ti ğa pe javo, ei Jesus'ga.

45 Nahã ti peko katu Tupana'ga ra'yramo yvagipeve'ga ra'yramo tiandepyry ti nhandejuvete'ga ja javo. A'ereki ga pyry hete okote'varuhuve'ğa pe pyryve'ğa pe no, ei Jesus'ga. Pyry hete ga ğa pe oapoa japo

kwara japoi imomboruka ġa pe. Ga pyry ġa pe imongyrukari amana ġa pe. Nahã ga ġa nderekokatui okokatuve'ġa okote'varuhuve'ġa ndeheve, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Po penhiarõheteve'ġa jate pe pearõ hete, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'ġa ja reki penhiarõheteve'ġa aromo penhiarõe'ÿve'ġa arõe'yma.” Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa – kiroki ġa omono'ono'oġuhũ itambere'ia governo pe – ġa na jitehe oarõ oarõheteve'ġa jate, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Po pe nhi'igatui pejikotyve'ġa pe jate pendoryndoryvamo ġa ndehe, a'ero ojipe'ġa hohe rui pe ndekokatui reki. A'ereki Tupana'ga kwahave'ÿve'ġa onhi'igatu ojikotyve'ġa pe jate gworygworyvamo ġa ndehe no, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Pearõ hete ti ġa nhaporemõ penhiarõheteve'ġa penhiarõe'ÿve'ġa ndeheve. Nahã po ti pe ndekopyryvamo pejuvete'ga javijitehe yvagipeve'ga javijitehe nehẽ, ei Jesus'ga.

6

Imondoteherame ti terekoi okokatu'ãve'ġa ja, ei Jesus'ga

¹ —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Nahanahã po ti ji rekokatui jirekokatua repiuka ojipe'ġa pe. A'ero po ti ġa ji mbohetei nehẽ.” A'ea ti tape'ei. Po pe ndekokatui tanhimbohete ti ġa javo. Po pe ndekokatui a'ea rehe jate, a'ero po ti penduvete'ga yvagipeve'ga nomondo pendekokatua kwepykava pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

² —Nurã imondoteherame imbatere'ÿve'ğa pe ti terekoi okokatu'ãve'ğa ja. A'ereki ojatykahava pype ға omondo tehe imbatere'ÿve'ğa pe cidade rapea rupi no. A'ereki pevo he'yjuhuve'ğa ohooho jipi ға ndepiaga ға imondorame. A'ero ға ndepiagame ға ға mbohetei. Ganemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ğa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ğa imondoe'yma ға pe ғанemimondotehea kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

³ —Imondoteherame imbatere'ÿve'ğa pe ti teremboukwahavi ojipe'ğa pe a'ero.

⁴ Tokwahavyme ti ға. Nderuvete'ga reki gwepia pa neremimondonhimima. Ga tuhẽ po ti omondo neremimondotehea kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

Nahã ti pe'ji penhi'igame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga

(Lucas 11.2-4)

⁵ —Tapekoi ti okokatu'ãve'ğa ja penhi'igame Tupana'ga pe. A'ereki ikatu hete ға pe ға amame ojatykahava pype cidade rapea peahai pe no onhi'iga Tupana'ga pe. A'ereki ға nhi'igame Tupana'ga pe he'yjuhuve'ğa gwepia ға mboheteavo oko katu ға javo, ei Jesus'ga. Ganemimbohetea jate oko ikwepykava okokatu'ãve'ğa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ğa imondoe'yma ға pe ғанhi'iga kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

⁶ —Ndehe reki, enhi'igame Tupana'ga pe, nde tehe ti eho enhonga pe hyrua pype hovapytyma.

Pevo ti enhi'ĩ nhimi ejuvete'ga pe Tupana'ga pe. Ga gwepia pa reki. A'ero po ti ga ikwahavi nenhi'inhimima ojive nehẽ. A'ero po ti ga imondoi nenhi'iga kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

7 —Penhi'igame Tupana'ga pe ti tapenhi'inhĩtehei, ei Jesus'ga. Tupana'ga kwahave'ỹve'ga ja rũi ti penhi'ĩ ga pe. A'ereki onhi'igame Tupana'garũiva'ea pe ġwemimbohetebara pe ga onhi'imbukuhu jupe. “A'ero po ti turi pyryva'ea nhande ve nehẽ,” ei ga novĩa ikwahave'yma, ei Jesus'ga.

8 Tapekoi ti ga ja a'ero. A'ereki penduvete'ga okwaha pendekoa ġwiġwia ti ga togwereco javo. Peporanduva renonde ga hugwi ga okwahavipe pe mbatere'yname, ei Jesus'ga.

9 —Marã po ti pe nhi'igi Tupana'ga pe a'ero? Kiro ti ji imombe'ui pe me. Penhi'igame nhandervete'ga pe Tupana'ga pe nahã ti pe'ji ga pe:

“Apĩ, yvagipeva'ero nde ereko katu hete.

Tanerenoiġatu ti ga nhaporemo a'ero

nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.

10 Herejo ti vvyakotyve'ga nduvihavuhetero ekovo.

Nde nhi'ĩpo'ru ga yvagi pe

okovo neremimbotarimova'ea rupi.

Na jitehe kiro ti ga tanenhi'ĩpo'ru avo no yvya koty okovo neremimbotarimova'ea rupi.

11 Embuhuruka ti ore ve mbatera jipi toro'u ti a'ero.

12 Ore ndorokwahava'javi ojipe'ga ndekote'varuhua orojihe henonhe'yma.

Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

¹³ Satanás'ga ore mongo te'varuhu pota.

Toremongote'varuhuukari ti ga pe.

Ore poko ti toronhi'ĩpo'ruyme ti Satanás'ga

orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ndehe ko vvyakotyve'ġa nduvi-havuhuhetero ereko.

Ndehe ndepopoaka.”

Nahã ti pe'ji penhi'iġame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

¹⁴ —Nahã ji pe mbo'ei tapekwahava'javi ti ojipe'ġa ndekote'varuhua pejihe javo. Pe ikwahava'jave'ymame ġandekote'varuhua pejihe henonha'jave'ymame po ti penduvete'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma nehẽ.

¹⁵ Po pe ikwahava'javi ġandekote'varuhua pejihe henonha'java, a'ero po ti penduvete'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'java nehẽ, ei Jesus'ga.

Ti'uyme ti timbohete ti Tupana'ga javo, ei ahe

¹⁶ —Pe'e po pe: “Ti'uyme ti kiro timbohete ti Tupana'ga javo.” A'ea po pe ei i'ue'yma. Nahã i'ue'ymame ti tapekoi okokatu'ãve'ġa ja. A'ereki i'ue'ymame ġa okoveveuhu'ã gwova rerekokatue'yma hahy nhande ve javo. Nahã ġa ndekoi i'ue'ymame tokwaha ti ojipe'ġa nhande i'ue'ymame javo. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ikwahavame po ti ġa nhande mbohetei ġa oko katu Tupana'ga mboheteavo i'ue'yma javo.” Ganemimbohetea jate ikwepykava

okokatu'ãve'ğa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ğa imondoe'yma ğa pe i'ue'yma kwepykava a'ero nehê, ei Jesus'ga.

17 —Ndehe, tambohete ti Tupana'ga javo ndere'ui po nde. Po a'ea rehe nde ndere'ui, a'ero ti emongy nhandya e'ava rehe. Ejovahei ti no.

18 A'ero po ti ndiukwahavi ojipe'ğa pe nde i'ue'ymame. Nderuvete'ga reki gwepia pa. A'ero po ti ga ikwahavi nde i'ue'ymame nehê. A'ero po ti ga imondoi i'ue'yma kwepykava nde ve nehê, ei Jesus'ga.

*Ikatuheteva'ea yvagi pe
(Lucas 12.33-34)*

19 —Tapemono'ono'oğuhũ ti pejive he'yjuhuva'ea ikatuva'ea avo yvya koty. A'ereki avo aryry'ia ombote'va aheapoa. Jypopo aheapoa avo no. Iporomive'ğa uhuraha aheronga pe imima aheapoa avo no, ei Jesus'ga.

20 Pejiko ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Nahã po ti pe pemono'ono'oğatu pejive ikatuheteva'ea yvagi pe nehê. Aryry'ia nombote'varuhui aheapoa yvagi pe. Nomombupugi aheapoa pevo no. Iporomive'ğa ndohoi yvagi pe imima aheapoa, ei Jesus'ga.

21 Nurã ji ei pe me: Pejiko hete ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Po avo yvya koty peapoa uvame, a'ero vyvakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporogita imohina jipi. Po yvagi pe peapoa uvame, a'ero

yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita imohina jipi, ei Jesus'ga.

Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga.

(Lucas 11.34-36)

²² —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga. Ndereakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo kojahua rupi ikwahava nehē. Na jitehe ndereaporoğitaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga.

²³ —Ndereakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yama nehē. Na jitehe ndereaporoğitate'varuhurame ekopotare'yama Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga. Ejeaporoğita katu ti a'ero. Po nde nandeporoğitakatui, a'ero po ti nde nderekokatukwahavi'i'i ekote'varuhuavo nehē! ei Jesus'ga ġa pe.

Tegwete ahe ve Tupana'ga arōhava ahe mbatera arōheterame

(Lucas 16.13; 12.22-31)

²⁴ —Tiruahū ahe poravykyrame mokonha'ğa pe opojkahara'ğa pe. Po ahe oporavyky mokonha'ğa pe, a'ero po ahe ojipe'ga arōhetei ojipe'ga arōe'yama. Ovy'a hete po ahe onhimiarōve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yama.

—Na jitehe ahe nonhi'īpo'rukatui Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia

rehe. Itambere'ia potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga.

25 —Nurã ji ei pe me: Tape'ağataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: “Maramarã po ti ji rekoi nehẽ? Gara po ti ji a'u nehẽ? Ahã po ti ji ve nehẽ. Gara po ti ji amongi nehẽ? Aerẽ po ti jipira itoropavi nehẽ.” Tape'ei ti nahã penhi'ağataruhue'yma.

—Tapekouhui ti penhimbi'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me mbatera nehẽ to'u ti ġa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me nehẽ. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.

26 —Pehepia ti gwyrã'ia ikwahava. Notymi ojive gwyrã'ia. Ndohetygi ġwemityma i'gwovo a'ero. Nomono'oġi mbatera opoitava ryrua pype aerẽ po ti ti'u javo. O'u reki gwyrã'ia. A'ereki pendu-vete'ga yvagipeve'ga ouka jupe. Pe me ga ei: “Koji'i ji rekohetei pe ndehe,” ei Tupana'ga pe me. Nurã po ti ga imondoi pe me nehẽ no, ei Jesus'ga.

27 —Pe'ağataruhu po pe javo: “Koji'i po ji nhimomboakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimomboakara'javi nehẽ.” Nahã po pe ei. Pe'ağataruhu po pe a'ea rehe javo novã. Napen-himomboakara'javi tuhẽ po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga.

28 —Tape'ağataruhui ti pejipira rehe no gara po ti amongi nehẽ javo. Pehepia ti yvoty'ria nhuhũ me. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndoporavykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapoi opi'ria.

29 A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomãova'ea omongi tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu

hete tuhẽ ahēpipryva onhimongyavo. Ahēpipryva hohe reki yvoty'ria ikatuhetero.

³⁰ Tupana'ga ombokatu ipira nhungwavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory nhuhũ me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arõi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi pe pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

³¹ —Tape'ağataruhui ti. Tape'ei ti: “Gara po ti ti'u nehẽ? Gara po ti timongi nehẽ?” A'ea rõi ti pe'ji.

³² A'ereki a'ea rehe nhaporemo judeus'ğarũive'ğã gentios'ğã nhağataruhu jipi – kiroki ģã ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'ağataruhui ti hehe a'ero. A'ereki penduvete'ga yvagipeve'ga okwaha pe mbatere'ymame togwereko ti ģã ģwiğwia nhaporemo javo, ei Jesus'ga.

³³ —Tupana'ga ko penduvihavuhuhetea. Pejirokwa ti pejikovo ganhi'iğã rupi gaha ko jiruvihavuhuhetea tuhẽ javo, ei Jesus'ga. Kiroki a'ea rehe Tupana'ga omondo gweaporoğita imohina – a'ea rehe jitehe ti pemondo pejeaporoğita imohina no. Pe ndekorame na po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehẽ togwereko paravuhu ti ģã javo, ei Jesus'ga.

³⁴ Nurã ti tape'ağataruhui ko'emameva'ea rehe. Tape'ei ti: “Marã po ti ji ve ko'emame?” Tape'ei ti na. Ko'emame po ti Tupana'ga pe pokogi nehẽ no. Nane'ymi hekoi tiruahũva'ea ağwamo ko'emame jipi. Kiroğwe tape'ağataruhui ti ko'emameva'ea rehe, ei Jesus'ga.

7

Tape'epe'ei ti ġa pe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.37-38, 41-42)

¹ —Tape'epe'ei ti ojipe'ġa pe: “Nahanahã ġa okote'varuhu.” Tape'euhui ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

² Pe epe'erame ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga eahyi pe me nehẽ. Pe imondorame hahyva'ea ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Pe ekaturame ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga e'i katu pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

³ —Ereko te'varuhu nde ejikotyve'ga pe. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko ndereakwari pe,” ere nde. Maranameuhũ nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve: Okyta reki oko ndereakwari pe! ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.

⁴ —Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji hekyi hay'iuhua ndereakwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta rekorame ejeakwari pe naerũ.

⁵ A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame ejeakwari pe. Okokatu'ãva'ea ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ÿva'ea ja nde ere'e: “Ji ndarekoi jireakwari pe,” ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga ei epohi na'ẽ ti ete'varuhua hugwi kirẽ ga pokoga javo.

⁶ —Kiroki Tupana'ga apoa pyryva'ea - a'ea ti tapemondoi nhaḡwatiḡa pe, ei Jesus'ga. Tape-mondoi ti mbo'yra pérolas apopyra pyryva'ea porcos pe, ei Jesus'ga. A'ereki porcos ndokwahavi pyryva'ea nhaḡwatiḡa pavẽi. Po ti pe imondoi jupe, a'ero po ti ipyrũpyruḡi hehe, ei Jesus'ga. Ivaga pendovai po ti pe hu'ui nehẽ no.

A'ea Jesus'ga ei ḡa pe tapemondoi Tupana'ga nhi'iḡa imombe'gwove'ỹ Tupana'ga arõe'ỹve'ḡa pe javo. A'ereki ḡa ndokwahavi pyryva'ea.

*Tupana'ga pe ti peporandurandu, ei Jesus'ga
(Lucas 11.9-13)*

⁷ —Penhi'iḡame Tupana'ga pe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga imondoukari pe me nehẽ. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehẽ. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehẽ, ei Jesus'ga.

⁸ A'ereki kiroki ḡa onhi'ĩ Tupana'ga pe ore poko javo - ḡa pe nhaporemo Tupana'ga omondouka okovo imombyryva iporanduve'ḡa pe hekahara'ḡa pe okwaokwave'ḡa pe, ei Jesus'ga.

⁹ —Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pão javo, a'ero ita rũi po pe imondoi ga pe pejikovo garuvamo.

¹⁰ Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rũi po pe imondoi ga pe, ei Jesus'ga.

¹¹ Ite'varuhue'ỹva'ea ja po pe pekwaha imondovo peja'yra'ḡa pe. Peko te'varuhu pe reki.

Po pe ġanduvamo pekwaha imondovo peja'yra'ġa pe, a'ero koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga pyryheteve'ga ikwahahetei pyryheteva'ea imondovouka pe me pe poranduvame ga pe, ei Jesus'ga.

12 —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Po ojipe'ġa oko katu nhande ve nhande pokoga hamo.” Po nahã pe ipotari, a'ero na jitehe ti peko katu ġa pe ġa pokoga jipi no. A'ereki a'ea rehe jitehe Moisésva'ea ombo'e Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pavēi, ei Jesus'ga.

*Mokanhava'ea pehea
(Lucas 13.24)*

13 —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa, ei Jesus'ga. Peho ti ndipypiriva'ea rupi a'ero. A'ereki ipypiva'ea ko hahyva'ea ruvihava apoa porta. Pehea hahyva'ea ruvihava viaramo a'ea ipypiva'ea no. He'yjuhuve'ġa oho ipypiva'ea rupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki he'yjuhuve'ġa ndopohipotari okote'varuhua hugwi okovo ġwemimbotarimova'ea rupi. A'ero po ti ġa hoi hahyva'ea ruvihava pype nehē.

14 —Tupana'ga ronga apoa porta ko ndipypiriva'ea, ei Jesus'ga. Pehea garonga viaramo a'ea ndipypiriva'ea no. Ohorame a'ea rupi po ti ġa ndekoi ga pyri avuirama nehē, ei ga. Ndahe'yive'ġa hepiagi ndipypiriva'ea ogwovo hupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki ndahe'yive'ġa opohi pota okote'varuhua hugwi okovo Tupana'ga

remimbotarimova'ea rupi. Opohirame po ti ġa hoi ga pyri upa avuirama nehē.

Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'īgaatyviva'ea mombe'uhara'ga hugwi, ei Jesus'ga
(Mateus 12.33-37; Lucas 6.43-44)

15 —Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'īgaatyviva'ea mombe'uhara'ga hugwi. Uhurame pe pyri ġa oko nhyrō okokatuve'ga ja ovelha ja novīa. Ga ndokonhyrōi reki pe moandyandyita ja'gwara'java'ea ja lobo ja. Na tuhē ġa ndekoi pe mbote'varuhupota, ei Jesus'ga.

16 Gandekoa repirepiagame po ti pe nhimombaragwahavi ġa ndehe nahanahā ġa ndekote'varuhui nhande moandyandyita javo, ei Jesus'ga.

—Yva'ia repiagame ahe okwaha i'yva. A'iti tuhē! Ahe ndoykyi figo ġwakaġwa'yva hugwi. A'ereki ġwakaġwa'yva figo'yva rūi figueira rūi, ei Jesus'ga. Na jitehe ahe ndoykyi uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rūi videira rūi, ei Jesus'ga. Yva'ia repiagame ahe ikwahavi i'yva a'ero.

—Na jitehe ġandekoa repiagame ahe ikwahavi. Gandekokatua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporoġitapyryva. Gandekote'varuhua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporoġitate'varuhua, ei Jesus'ga.

17 —Na jitehe i'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua, ei Jesus'ga.

18 Tegwete yva'ikatua i'yvate'varuhua rehe. Tegwete yva'ite'varuhua i'yvakatua rehe, ei Jesus'ga.

19 Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero ahe imbo'ari imondovo tata pype, ei Jesus'ga.

20 Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe.

—Na jitehe ahe Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa kwahavi. A'ereki ahe gwepia ġandekoa nahanahã ġa ndekote'varuhui javo, ei Jesus'ga.

Tupana'ga okote'varuhuve'ga nduvi-havuhuhete'ga rũi
(Lucas 13.25-27)

21 —Kiroki ġa e'i tehe ji ve: “Ndehe ko orepojkaharetero. Ndehe ore orombohete” – ġahã po ti ndohoi yvagi pe ojikoge'yma ji rehe imomborukare'yma okote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga. Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti ġanduvihavuhuhete'ga rũi ojikoty'are'yma ġa pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ġa oko gareaporogita rupi – ġahã po ti oho pevo ojikoga ji rehe imomboruka okote'varuhua nehẽ. Ganduvihavuhuhetero po ti ga oko a'ero ojikoty'a ġa pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

22 —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga okokatuve'ġa mbuhurukari ojipyri ġa mongovo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa po ti ga ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype ġa mombyta avuirama nehẽ, ei Jesus'ga. Ga ġa mondoukarame hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa eġa'ei nde ko orepojkaharetero javo ji ve onhimongyavo nehẽ: “Oromombe'u ore Tupana'ga nhi'iġa ġa mbo'eavo hehe nahanahã Jesus'ga ei javo,” e po ti ġa ji ve nehẽ. “Kiroki

ġa pe Diabo'gapyriva'ea oko te'varuhu anhaġa – ġa hugwi orombojipe'a ore anhaġa Jesus Cristo'ga pe mbojipe'a javo jupe. Oroapo ore ahemonhimomby'aheteva'ea he'yjuhuva'ea Jesus'ga oapouka ore ve javo,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga.

²³ A'ero po ti ji ehetei imombe'ukatuavo ġa pe nehē: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoan-gave'yma jireheva'ero. Pejipe'a ti ji hugwi pejig-wovo. A'ereki nane'ymi pe pekote'varuhu. A'ea po ti ji ei ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

*Ahe ko onga apohara'ġa ja
(Lucas 6.47-49)*

²⁴ –Kiroki ġa nhinhi'iġa rendu katu okovo nhinhi'iġa rupi – kiroki a'ea ji amombe'u ko – ġa pe ji ei ikwahapyra'ġa. A'ereki ġa ko onga apohara'ġa ja – kiroki ga oapo ġwonga hyvykoita imohina itauhua rehe, ei Jesus'ga.

²⁵ Aerē amana ikyreteuhui. Hehanhuhū yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe novīa. Ndo'ari reki garonga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.

²⁶ –Jara'ġa – kiroki ġa nanhirendukatui okoe'yma nhinhi'iġa rupi – ġa pe ji ei ikwahave'ỹve'ġa. A'ereki ġa ko onga apohara'ġa ja – kiroki ga oapo ġwonga imondoteheavo y'ytiġa rehe jate imohina, ei Jesus'ga.

²⁷ Aerē amana ikyreteuhui. Hehanhuhū yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe imbovavavav-aga imbo'a. O'arahy upa garonga, ei Jesus'ga.

Jesus'ga ombo'e ga huvihavuhete'ga ja

²⁸ Jesus'ga a'ea mombe'upavirē pevove'ga nhi-momby'ai garemimbo'ea rehe.

²⁹ A'ereki ga tuhē okwaha hete ġa mbo'eavo huvihava'ga ja. Gambo'ehara'ga ja rūi – kiroki ġa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – ġa ja rūi ga ġa mbo'ei a'ero.

8*Jesus'ga omoka'ē ahejagwa**(Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16)*

¹ Jesus'ga jyvire yvytyruhua hugwi ogwovo he'yjuhuve'ga hoi ga reviri ogwovo ga rupi.

² Ijajauhuvē'ga ruri Jesus'ga pyri ġwenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo. Jesus'ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga ei:

–Nde eremoka'ē kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ēpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ēi nehē, ei ga Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe. E'i ga ga pe:

–Apota ji. Eka'ē ga hugwi! ei Jesus'ga.

Kotihī ika'ēi ga hugwi a'ero.

⁴ Jesus'ga e'i ga pe:

–Teremombe'ui tuhē ti ojipe'ga pe, ei ga. Eho ti ejipiuka ikwava'ēhara'ga pe oka'ē jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ē ti ga Tupana'ga pe okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. Nde imondorame ga pe po ti pevove'ga nde repiagi nehē. A'ero po ti ġa ikwahavi nehē gajagwa oka'ē javo, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi
(Lucas 7.1-10)

⁵ Jesus'ga vahemirẽ Cafarnaum me romano'ga soldados'ga nduvihava'ga ruri Jesus'ga pyri. Ovahẽ ga Jesus'ga pyri topoko ti Jesus'ga jipyryve'ga javo.

⁶ Jesus'ga renoina jipojykaharetero ko nde javo ga ei Jesus'ga pe:

—Jipyryve'ga itetirũa hete onhinoğa nhironga pe. Nomynga'javi ga. Hahy hete ga pe no, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Aho po ti ji ga pyri imombiga ga hugwi a'ero kiro, ei ga.

⁸ A'ero soldados'ga nduvihava'ga ei Jesus'ga pe:

—Jipojykaharetero nde ji hohe ereko huvihavamo, ei ga. A'ero ji nda'ea'uvi eho ti nhironga pe ga repiaga jave'yma nde ve. Terehoa'javi ti ga repiaga. Irupeuhu ti emondo epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyryve'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohigatui nehẽ.

⁹ —Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu, ei ga Jesus'ga pe. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ga jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoĩ ganhi'ĩga rupi. Jihi soldados'ga nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'ĩga rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo. A'ero ga ruri okovo nhinhi'ĩga rupi. Jijipyryve'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga japoi, ei soldados'ga nduvihava'ga Jesus'ga pe.

10 Ga renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Kiroki ġa oho Jesus'ga rupi – ġa pe Jesus'ga ei:

—Soldados'ġa nduvihava'ga ojiko hete tuhē ji rehe! Jire'yja'ġa hohe israelitas'ġa hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga.

11 A'e ji pe me: He'yjuhuve'ġa po ti uhu kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no ua Tupana'ga ronga pype yvagi pe nehē – perope Tupana'ga oko nhanderuvihavuhetero. Nahã po ti ġa nduri oapyga Abraãova'ea pyri Isaqueva'ea pyri no Jacóva'ea pyri no oina nehē ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei Jesus'ga.

12 Ojipe'ġa po ti uhu garonga pype hamo novãa israelitas'ġa. Nduri po ti ġa ipype nehē ojkoge'yma ġwaramo Tupana'ga rehe. Tupana'ga nomongiukari ġa ġwonga pype nehē ġa momboa ppytunahiva pype nehē. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

13 Soldados'ġa nduvihava'ga pe Jesus'ga ei:

—Ejivyra'ja ti enhonga pe a'ero. Ererovia hete nde jipopoakara. A'ero ndepyrive'ga nhimohiġatui kiro, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga erame gapyrive'ga nhimohiġatui a'ero.

*Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirũa
(Marcos 1.29-34; Lucas 4.38-41)*

14 Aerē Jesus'ga hoi Simão Pedro'ga ronga pe. Ovahemame ga Pedro'ga rembirekohēa yhēa repiagi. Onhino hēa otetiruano. A'ereki o'a hete hēa rehe.

15 A'ero ga pokogi hēapoa rehe. Hēa hugwi ipigi a'ero. A'ero hēa vyri reki ogwovo herua mbatera ga pe to'u ga javo.

16 Aerē kwara ihoi. A'ea rupi ġa ġa nderuri Jesus'ga ti tombojipe'a anhaġa ġa hugwi javo. A'ero Jesus'ga nhi'iġi Diabo'gapyriva'ea pe anhaġa pe imbojipe'avo ġa hugwi. Karugwara ga imombimombipavi itetirūave'ġa hugwi no.

17 Opohano ga ġa. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki a'ea mombe'gwovo ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa. Ymyahū ahe ei hako:
 “Ga tuhē omombi nhanetiruahūa nhande hugwi,”
 ei ahe hako.

*Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo
 (Lucas 9.57-62)*

18 He'yjuhuvē'ġa ndepiagame ojipyri Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—He xaho ypiahua aherovai, ei ga.

—Kwa, ei ġa.

19 Ga horame ypiahu pe judeus'ġa mbo'ehara'ga ruri Jesus'ga pyri. Ombo'embo'e ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe jipi. Ovahemame Jesus'ga pyri ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'eharamo nehē. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehē, ei ga.

20 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ereho pota tuhē nde ji rupi? ei Jesus'ga. Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara yvy pe okia ipype. Gwyrā'ia ikiri hakā rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki, yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ji ndarekoi jikihava, ei Jesus'ga ga pe. Ehorame ji

rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

²¹ Jesus'ga remimbo'eharamo ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ga Jesus'ga pe. Aerẽ po ti ji hoi nde rupi nanani nehẽ. Na ji hoi na'ẽ jipo'ria tyma, ei ga.

²² A'ero Jesus'ga ei reki ga pe:

—Terehoi ti pevo. Ji rupi ti ejo. Omanove'ga'jave'ga – kiroki ġa noarõi Tupana'ga nhi'iġa – ġa tuhẽ ti totỹ gwe'yja'ġa, ei Jesus'ga ga pe.

*Jesus'ga omombi yvytua typepemuhũa reheve
(Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25)*

²³ Jesus'ga avame yharuhua pype garemimbo'ehara'ġa hoi ga pohe.

²⁴ Ga herohorame yvyturanuhũa ruri ogyva ypiahua rehe imohehanhuhũheteavo typepemuhũa. A'ero hehanhuhũ yhya ogwovo yvate okwava yharuhua pyvõ o'ava ipype. Jesus'ga reki oki upa yharuhua pype.

²⁵ Kiro garemimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva javo ga pe:

—Nhande poko ti! Kiro nhande hoi ypy pe nhan-depapava nehẽ! ei ġa ġwembipojykaharete'ga pe.

²⁶ Oma'eamo ga ei ġa pe:

—Maranameuhũ pe pekyhyjiuhu? Ndapejikogi pe ji rehe naerũ? ei ga ġa pe.

Ovya ga nhi'iġi yvyturanuhũa pe typepemuhũa pe no topi ti javo. A'ero yvytua ipigi. Nontymynha'javi yhya no.

²⁷ A'ero ġa nhimomby'ai reki javo.

—Marã te ga rekoi naerũ? Yvytua vehevi re po ġwendu katu ganhi'iġa ypiahua pavēi, ei ġa.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa Gadarapeva'ea hugwi

(Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39)

²⁸ Ypiahua aherovai Jesus'ga herohoi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Gwerovahē Jesus'ġa a'ero ogwovo Gadarapeve'ġa gwyri pe. Jesus'ga repenhana cidadepeve'ġa mokonha'ġa nduri. He'yjuhu anhaġa Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo mokonha'ġa pojykavo. A'ero mokonha'ġa iporayvaranuhūi. Ojipe'ġa ndokwavi pevo ġa pyvō okyhyjiavo a'ero. Itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi aheryvya hugwi ġa nduri Jesus'ga repenhana kiro.

²⁹ Nanime anhaġa hapukai javo.

—Jesus! e'i anhaġa. Terejori ore avykyavo Tupana'ga ra'yramo, e'i Jesus'ga pe. Nde erejo hahyva'ea imbuhupota ore ve a mbapava koty hahyva'ea mbuhuhava renonde? e'i ga pe.

³⁰ Paivo a'ea hugwi porcos tuvi i'ġwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos.

³¹ Jesus'ga pe anhaġa ei:

—Po nde ore mbojipe'ai mokonha'ġa hugwi, a'ero ore mondouka porcos pojykauka ore ve, e'ie'i anhaġa.

³² —Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Anhaġa ojipe'a mokonha'ġa hugwi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ipo'ruavo porcos pojykavo herogwovo. Nanime porcos nhaporemoinhahetei ojyva yvyty'ramuhūa hugwi ogwovo ypiahua pype otyppyvgamo omanomo.

³³ Porcos repiakatuhara'ġa nhani ogwovo jugwi ogwovo ġwonga pe nanani cidade pe. Pevo ġa imombe'upavi nahanahã hekoi anhaġa rembipo-
jykaagwera'ġa pe javo.

³⁴ Nanime cidadepeve'ġa ndupavi Jesus'ga repi-
aga. Ga repiagame ġa ei ga pe:

—Heregwovo oregwyrã hugwi!

9

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea
(*Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26*)

¹ A'ero Jesus'ga hoi ypiahu pe o'ava yharuhua pype tajivyra'ja javo. Ga jivyra'javi a'ero Gadara-
peve'ġa hugwi ua aherovai ovahema ocidade de Cafarnaum me.

² Nanime pevove'ġa ga reruri itetirũave'ga no-
myive'ga gakupeupava pype. Ga ndepiagame Je-
sus'ga ei oyvyteri pe: “Ojiko hete ġa ji rehe ga
rerua ji pyri tomopo'ã ti ga javo,” ei Jesus'ga
oyvyteri pe.

—Pi'a, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Ejory ti. A'ereki
kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua
javo.

³ Nanime ġambo'ehara'ġa noarõi Jesus'ga ea.
“Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero,” ei
ġa oyvyteri pe. “A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga
pe: ‘Amombo ji nderekote'varuhua.’ Tupana'ga
jate e'i a'ea,” ei ġa. “Po Jesus'ga nde'i hamo,” ei
ġambo'ehara'ġa.

⁴ Jesus'ga ikwahahetei reki ġa nhi'iġame oyvy-
teri pe. A'ero ga ei ġa pe:

—Pe'e pe: “Maranameuhũ Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rũi.” Nahã pe pe'e pejiyvyteri pe ite'varuhu Jesus'ga javo. Maranameuhũ pe japyakauhui ji rehe javo ji ve?

⁵ A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei Jesus'ga ģa pe. Po ji ei ga pe nehẽ: Epo'ã egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehẽ. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehẽ.

⁶ Nurã po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty ga mongovouka yvyakotyve'ģa ndekote'varuhua momboharamo,” ei Jesus'ga ģa pe.

Nurã Jesus'ga ei nomyive'ga pe ga monhimo-hiġatuavo:

—Epo'ã ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁷ A'ero nomyive'ga po'ami herogwovo ġwonga pe.

⁸ A'ea repiagame ģa nhimomby'ai Tupana'ga mboheteavo onhimongyavo.

—A'ereki Tupana'ga yvyakotyve'ģa mbopopoaka japouka ģa pe nanongara ahemonhimomby'ava'ea, ei ģa.

*Jesus'ga Mateusva'ea pavẽi
(Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32)*

⁹ Aerẽ ohorame cidade hugwi ogwovo Jesus'ga Mateus'ga repiagi. Pevo Mateus'ga õi itambere'ia

ryrua pype ipyhyga itambere'ia judeus'ğa hugwi imono'õga governo pe. Ga repiaga Jesus'ğa ei ga pe:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

A'ero Mateus'ğa po'ami ogwovo Jesus'ğa rupi okovo garemimbo'eharamo.

¹⁰ Aerē Jesus'ğa hoi onga pe i'gwovo ğwemimbo'ehara'ğa pavēi. Ga i'urame itambere'ia mono'õguhũhara'ğa nduri i'gwovo ga pyri ojipe'ğa pavēi. Judeus'ğa e'i ğa pe jipi: “Ga ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera,” ei ğa. Nanongara'ğa uhu Jesus'ğa pyri i'gwovo.

¹¹ Ga ndepiagame fariseus'ğa ndopotari. A'ero ğa ei Jesus'ğa remimbo'ehara'ğa pe:

—Maranameuhũ pembo'ehara'ğa i'uuhui nanongara'ğa pyri itambere'ia mono'õhara'ğa pyri okote'varuhuve'ğa pyri no? ei ğa.

¹² Henduvame Jesus'ğa ei:

—Kiroki ğa e'i ojive: “Nanhitetirũi ji” – ğahã ahepohanohara'ğa ndopokogi ğa pohanoĝe'yma. Kiroki ğa e'i ojive: “Nhitetirũa ji” – ğahã ahepohanohara'ğa ğa pokogi ğa pohanoĝa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ğa pokogi jijihe'a ğa ndehe topohi ti ğa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ğa.

¹³ Ymyahũ Tupana'ğa ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ẽ ti ikwava'ẽhara'ğa Tupana'ğa pe javo.

A'ea ji ei pe me novã.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ğa pe,” ei Tupana'ğa hako, ei Jesus'ğa.

—Peho ti penhimbo'eavo a'ea rehe Tupana'ğa ea rehe ikwahakatuavo, ei Jesus'ğa ğa pe. Ajo ji yvyva

koty tapoko ti ji okote'varuhuve'ğa javo – kiroki ға e'i: “Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehẽ?” Ta'e ti ji ға pe toko katu ti ға javo. Ojipe'ğa pyri rõi ji ajo javo – kiroki ға e'i ojive: “Jipyry hete ji.” Ga pyri rõi ji jori javo ға pe, ei Jesus'ga.

*Ndo'ui ahe xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo
(Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39)*

¹⁴ Aerẽ João Batistava'ea remimbo'ehara'ğa nduri Jesus'ga pyri. Ovahemame ға ei ga pe:

–Nane'yimi fariseus'ğa ja ore ndoro'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'ğa ki a'e te nane'yimi o'u reki. Maraname ore ja rõi ға ndekoi? ei ға Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ikwahavuka ға pe:

–Kiro ji hẽarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hẽarembirekohava apiavo. A'ero ға i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ға ojikoty'a ga pavẽi. Po ahe nde'i te ға pe a'ero: “Pejehe'o ti.” Ahe erame a'ea po ға ndokoi ahenhi'iga rupi, ei Jesus'ga. Aerẽ po ti tiruahũve'ğa hẽarembireko'ga rerohoi nehẽ. Kiroki ға ojikoty'a ga pavẽi – ға hugwi po ti ға ga rerohoi nehẽ. A'ero po ti ға ndo'ua'javi ojehe'gwovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ға pe onhimombe'gwovo ғwemimbo'ehara'ға mombe'gwovo no.

¹⁶ –Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapiryrymyana tararaga, a'ero itararaga rehe ahe nomondoi tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea imboja hehe, ei Jesus'ga. Po ahe ipyahuva'ea imbojari ymyahũva'ea rehe, a'ero ipyahuva'ea jiky ymyahũva'ea hugwi

koji'i imbotararaga ymyahũva'ea. Igwaigwavete imohehãi ikwara ymyahũva'ea pype a'ero, ei Jesus'ga.

17 Na jitehe vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymyana pype, a'ero ipirymyana ipugi. A'ero vinho tururui jugwi. Nahã ahe jigwarai ipirymyana rehe no, ei Jesus'ga. Ipiyahua pype tuhẽ ahe toheka'vo vinhopyahua. Nahã ahe gwereko katu vinho ipira reheve.

A'ea Jesus'ga omombe'u nhiremimbo'ea ipyahuva'ea ndojihe'ari ġanamonhava'ea remimbo'eagwera rehe javo.

*Jesus'ga opoko tay'riva'ea gwpova'ea reheve
(Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56)*

18 Jesus'ga a'ea mombe'urame ġa pe nanime huvihava'ga ruri Jesus'ga pyri ġwenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo.

—Jira'yrahẽa omano ko, ei ga Jesus'ga pe. Herejo epokoga hẽa rehe. A'ero po ti hẽa kwerava'javi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

19 —Kwa, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga po'ami ogwovo ga rupi. Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi ga rupi no.

20 Nanime hẽa ruri ga reviri no itetirũavehẽa gwpovehẽa. He'yi doze anos hẽatetirũa imbokwara'ari hẽa rehe opige'yma hẽa hugwi. A'ero hẽa ruri Jesus'ga reviri opokoga gatapy'ynhapira rembeyvyra rehe.

21 A'ereki hēa e'i oyvyteri pe: “Po ti ji pokogi jitehe gatapy'ynhapira rehe, a'ero po ti nhitetirūa ipigi ji hugwi nehē,” ei hēa.

22 A'ero Jesus'ga pyryrymi reki. Hēa repiagame ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Ejory ti! Erejiko nde ji rehe. Nurā netetirūa pigi nde hugwi, ei ga.

A'ea rupi hēa nhimohigatui.

23 Kiro huvihava'ga ronga pe Jesus'ga hoi ogwovo tahepia ti gara'yrahēa javo. Ovahemame ga imonhi'ihara'ga ndepiagi – kiroki ga omonhi'ĩ jiru'a ahe manorame. He'yive'ga ga ga ndepiagi no. Hahyahi gajehe'ohetea.

24 Ga pe nhaporemo Jesus'ga ei:

—He pejigwovo! A'ereki tayrihēa nomanoi. Oki hēa upa, ei ga.

A'ero ga ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo ki a'e te ahe omano hete javo.

25 Ga mbojipe'avo ga ga mondoi. Okirame onga pype ga kujahēa popyhygi. A'ero hēa kweravi opo'ama.

26 Ombojoapiapi ga hēa mombe'gwombe'gwovo Jesus'ga reheve ojipe'ga pe. Gagwyripeve'ga nhaporemo ikwahavi a'ero hēambogwerava.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea mokonhava'ea

27 Jesus'ga horame onga hugwi ogwovo heakwagweve'ga hoi ga reviri mokonha'ga. Hahyahi ganhi'iga ga erame ohapukaita:

—Daviva'ea rymyminouhūro ko nde! ei ga.

Nahã ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero javo.”

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa ei tianemboheakwa katu ti ga opopoakara pyvõ javo.

²⁸ Ga kirame onga pe ġa nduri ovahema ga pyri. Ga pe Jesus'ga ei:

—Marã? Perovia pe nhiremimboheakwakuagwama? ei Jesus'ga.

A'ero ġa ei ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ġa. Orogwerovia ore.

²⁹ A'ero ga pokogi ġandeakwara rehe javo.

—Pejiko pe ji rehe. Nurã pe ndeakwakaturo, ei ga ġa pe.

³⁰ Gandeakwara ma'eġatui a'ero. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji rendu katu ti. Tapemombe'ui ti nhiremimboheakwakatua. Ndapotahetei ji a'ea mombe'ua, ei Jesus'ga ġa pe.

³¹ Ombojoapiapi ġa reki imombe'gwombe'gwovo ogwyripeve'ġa pe nhaporemõ nahã Jesus'ga ore mboheakwa katu javo.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa onhi'ige'ÿva'ea hugwi

³² Ga horame onga hugwi ojipe'ġa onhi'ige'ÿve'ga reruri Jesus'ga pyri. Tegwete ganhi'ihava anhaġa ga pojykarõ ġwaramõ Diabo'gapyriva'ea.

³³ Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ga hugwi. Nurã onhi'ige'ỹve'ga nhi'īgi. A'ero pevove'ğa nhimomby'ai onhimongyavo.

—Ndihepiangavi koi nhande ġwihã jipi nhandegwyri pe Israel pe, ei ġa.

³⁴ Fariseus'ğa e'i reki:

—Anhağa ruvihavuhu'ga Diabo'ga Jesus'ga pojyka ga mbopopoaka. Nurã Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ġa hugwi ġa mondovouka, ei ġa o'mbero.

Jesus'ga ahe porogwety

³⁵ Aerẽ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiaga cidades'ia repiaga no. Ga mbo'eavo Tupana'ga nhi'īga rehe ga hogahoi ġajatykahai pe. Pyryva'ea ga imombe'ui Tupana'ga pe poko katu pota okovo pota penduvihavuhuhetero javo.

—Perojijyjijyuka ti pejeaporoğita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatu nehẽ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwara Jesus'ga imombipavi itetirũave'ğa hugwi. Ipopoakare'ỹve'ğa ga ġa mbopopoakapavi no. Nahã ga rekorekoi ġapyteri pe.

³⁶ Ojatykave'ğa ndepiagame Jesus'ga ġa porogwetygi. A'ereki ġa he'ouhũ onhimongyavo tiruahũro ġwaramo ojive. Ndipokohavi ġa no. Nahanağã ġa ndekoi ovelhas ja - kiroki ovelhas ndogwerekoi gwepiakatuhara'ga.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ğa pe:

—Ga ko koapora ja ġanemimondoroğwerĩva'ea ja. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ğa ndohygi reki hehe. A'ereki ġa ndahe'yi.

A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri imondorove'ġa imondoroguka ko pe.” A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe avove'ġa koapora ja. A'ereki ġa he'yjuhu ranuhũ. Ndahe'yi reki imondorove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'ġa ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga.

³⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero. Gaha ko koapora jara'ga ja. Pe'ji ti ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri ejiheve'ġa. Tomombe'u ti ġa nenhi'ġa he'yjuhuve'ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo. A'ero po ti ġa ndekoi upa avuirama nde pyri nehẽ.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

10

Dozeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea gamoirũharava'ea

(Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16)

¹ Gwemimbo'ehara'ġa dozeve'ġa mbuhurukarame ojipyri, kiro Jesus'ga ġa mbopopoakari tombojipe'a ti ġa anhaġa ojipe'ġa hugwi javo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa karugwara imombiga itetirũave'ġa hugwi javo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa ipopoakare'ỹve'ġa mbopopoaka javo.

² Dozeve'ġa ko Jesus'ga remimbo'ehara'ġa gamoirũhara'ġa. Ga ko nahã: Mokonha'ġa ko Simão'ga André'ga pavëi onhoirũ'ġa. Pedro irũa Simão'ga rera. Ga ko Jesus'ga moirũhara'ga ypy.

Mokonha'ġa ko Tiagova'ea João'ga pavêi onhoirũ'ġa. Ga ko Zebedeu'ga ra'yra'ġa.

³ Mokonha'ġa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavêi.

Mokonha'ġa ko Tomé'ga Mateus'ga pavêi. Mateus'ga ko itambere'ia mono'õharagwera'ga governo pe.

Mokonha'ġa ko Tiago'ga Tadeu'ga pavêi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga.

⁴ Mokonha'ġa ko Simão'ga Judas Iscariotesva'ea pavêi. Simão'ga ko zelotes'ġa nde'yja'ga – kiroki ġa ndokoi governo rehe romanos'ġa ndehe. Judas Iscariotesva'ea aerẽ Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ġa pe ga pyhyguka ġa pe.

Nahã ko dozeve'ġa nhaporemo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa gamoirũhara'ġa.

*Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u
Tupana'ga nhi'ġa
(Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6)*

⁵ Gahã dozeve'ġa Jesus'ga ġa mondoukari tomombe'u ti ġa Tupana'ga nhi'ġa javo. Ga mondoukarama ga ei ġa pe:

–Tapehoi ti nhandere'yja'ġarũive'ġa cidades pe judeus'ġarũive'ġa cidades pe, ei Jesus'ga. Tapehoi ti pevo. Tapehoi ti samaritanos'ġa cidades pe no, ei Jesus'ga.

⁶ –Nhandere'yja'ġa pyri jate israelitas'ġa pyri jate ti peho. Ga ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoja ja ko nhandere'yja'ġa ika'nhyva'ea ja, ei Jesus'ga.

⁷ Pehorame ġa pyri ti pemombe'u katu ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Tupana'ga oko ġweri nhanderu-vihavuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iġa rupi.” A'ea ti pe'ji ġa pe, ei Jesus'ga.

⁸ Pemombi ti karugwara itetirũave'ġa hugwi. Pemoka'ẽ ti ġajagwa ijajauhuve'ġa hugwi. Pembogwera ti omanove'ġa ġamanoa hugwi. Pembojipe'a ti Diabo'gapyriva'ea anhaġa ojipe'ġa hugwi. Nahanahã ti pepokopoko nhandere'yja'ġa.

—Ji pe mbopopoaka topoko ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga. Ji nda'ei pe me: Opombopopoaka ji ko. Nurã ti pembuhu ji ve itambere'ia mbatera reheve. A'ea rui ji a'e pe me, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero ġa pokogame ti tape'ei ġa pe: “Pembuhu ore ve itambere'ia mbatera reheve.” A'ea rui ti pe'ji, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁹ —Taperohoi ti itambere'ia pehorame, ei Jesus'ga.

¹⁰ Taperohoi ti sacola pehorame. Taperohoi ti irũa tapy'ynhapira camisa'java'ea. Taperohoi ti irũa sapatos. Taperohoi ti yvyra pejikohavamo. A'ea nhaporemō ti taperohoi. Pevove'ġa po pe poraka pe pokoga hamo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ —Pevahemame ġacidades pe ġacidades'i pe no pe'ji ti cidadespeve'ġa pe: “Ma'ġa pyry avova'ero? Ga pyri ore pytapotari.” A'ea ti pe'ji. Pyryve'ga repiagame ti peju ga pyri jate pejiyye'yma garonga hugwi. Aerẽ po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehẽ. A'ero jate ti pejiyyi garonga hugwi pejiywovo a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

12 Pepytarame ġanonga pype ti pe'ji ongapypeve'ġa pe pendoryvamo ġa ndehe. Pe'ji ti ġa pe: “Tu katu ti pepy'a!” A'ea ti pe'ji ġa pe.

13 Po ġa pyryvamo, a'ero po ti ġapy'a rukatui tuhē nehē.

—Po ġa ndapyryvi, a'ero ti pe'ji ġa pe: “A'e tehe ji pe me pepy'a ti tu katu javo.” A'ea ti pe'ji ġa pe tukatuyme ti ġapy'a javo, ei Jesus'ga ġa pe.

14 Po ongapypeve'ġa ndohoryvi pe ndehe tapepytai ore pyri javo, a'ero ti tapepytai ġanonga pype. Po ġa nohendupotari pe imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa ġa pe, a'ero ti tapepytai ġanonga pype, ei Jesus'ga.

—Na jitehe ti tapepytai cidade pe ġa ndoryve'ymame pe ndehe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Pehorame ġa hugwi pemonduru ti otimbuguhua pejipya hugwi oropohi ore pe hugwi javo, ei Jesus'ga.

15 Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapava koty po ti ġa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ġa ndeheve nehē. Ga mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemonehē peko te'varuhu pe javo. A'ereki ġa nohendukatupotari ganhi'iġa. Koji'i po ti hahy ġa pe Sodomapeve'ġa hohe Gomorrapeve'ġa hohe no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Omondo ahe hahyva'ea ahe ve
(Marcos 13.9-13; Lucas 21.12-17)*

16 —Ji rendu ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro po ti ji pe mondoi okote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko po ti pe ovelhas ja ipopoakare'ŷva'ea ja pejigwovo ġapyteri pe nehē.

Onharõ ja'gwara'java'ea lobos ovelhas pyhyga otiruahũro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ğa tiruahũro pe me nehẽ, ei Jesus'ga ға pe. Nurã po ti mboja ja penhimboko'i hete ikwahaheteavo penhimombaragwahava ға ndehe nhaneirũa rũi ko ға javo. Inambua nomondoi hahyva'ea nhande ve. Inambua ja ti tapemondoi hahyva'ea ojipe'ға pe. Peko katu katu ti ojipe'ға pe, ei Jesus'ga ға pe.

17 —Penhimboko'i ti okote'varuhuve'ға hugwi pejikovo. A'ero po ti ға pe pyhygi pe nderohoahyavo imohiğatuhara'ға ndovai pyteri pe ojatykahai pe nehẽ. Pevo po ti ға pe nupanupãi yvyra pyvõ, ei Jesus'ga ға pe.

18 Governador'ға ndovai pyteri pe po ti ға pe nderohoukari gwuvihavuhu'ға ndovai pyteri pe no. Gandovai pyteri pe po ti ға pe nderohoukari nehẽ timboja tehe ti ға ndehe javo. Nahã po ti ға ndekote'varuhui pe me nehẽ pendekoro ғwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti pe ji mombe'ukatui ға pe judeus'ğarũive'ға pe nhaporemo tojiko ti ға Jesus'ga rehe javo, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe.

19 —Ga pe nderohoukarame ғandovai pyteri pe ti tape'ei na'ẽ pejiyvyteri pe: “Maramarã po ti nhande nhi'iği ға pe nehẽ? Gara po ti nhande ei ға pe nehẽ?” A'ea ti tape'ei pejivy'are'yma, ei Jesus'ga ға pe. Ga pe nderohoukarame ғandovai pyteri pe po ti Tupana'ga penduvete'ga okwahaheteuka pe me nehẽ nahanahã ti pe'ji ға pe javo.

20 Hehe po ti gara'uva pe monhi'iğuka pe mbo'eavo nehẽ. Nurã po ti penhi'iğa rũi pe imombe'ui ға pe nehẽ, ei Jesus'ga ға pe.

21 Aerē po ti peirū'ģa pe nderohoahyukari gwuvihava'ģa pe nehē tojuka ti ģa ģa javo. Penduva'ģa no, ģa po ti pe nderohoahyukari gwuvihava'ģa pe nehē no tojuka ti ģa ģa javo. Penda'yra'ģa vehevi po ti napearōa'javi pe nderohoahyuka gwuvihava'ģa pe nehē no tojuka ti ģa ģa javo, ei Jesus'ga ģwemimbo'ehara'ģa pe.

22 Ga nhaporemō po ti oko pa pe ndehe pe arōe'ŷheteavo pejikoga ģwaramo ji rehe. Po ti pe nhimboitai avuirama pepohire'yma ji hugwi, a'ero po ti ji pe nderohoi yvagi pe pe mongovo avuirama jījipyri nehē, ei Jesus'ga ģwemimbo'ehara'ģa pe.

23 —Ga ndekote'varuhurame pe me ti penhinhimi ģa hugwi. Pejijyjijyi ti pejigwovo ojipejipe pe cidades pe. A'ero he'yjuhuva'e pe cidades pe po ti pe hoi ji mombe'gwovo ģa pe nehē, ei Jesus'ga. Pehoa renonde cidades pe nhaporemō Israelpeve'ģa gwyri pe po ti ji ajora'ja yvya koty vvyakotyva'ero yvagipeva'ero nehē, a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga ģwemimbo'ehara'ģa pe.

24 —A'e ji kiro pe me: Gambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'ģa hohe, ei ga. Na jitehe ģapojykahara'ga koji'i gapyrive'ģa hohe, ei Jesus'ga.

25 Po ģa jigwarai ģambo'ehara'ga rehe, a'ero po na jitehe ģa jigwarai garemimbo'ehara'ģa ndehe no. A'ero po a'ea pyry garemimbo'ehara'ģa pe hamo, ei Jesus'ga. Ga erame Belzebu onga jara'ga pe ģa ete'varuhui ga pe ojigwaraita ga rehe. A'ereki Belzebu irūa Diabo'ga rera. Po ģa ei Belzebu onga jara'ga pe, a'ero koji'i po ti ģa

ete'varuhui garongapypeve'ğa pe gapyrive'ğa pe ojigwaraita ğa ndehe nehë, ei Jesus'ğa ġwemimbo'ehara'ğa pe.

*Tapekyhyji ti ğa hugwi, ei Jesus'ga
(Lucas 12.2-7)*

²⁶ –Tapekyhyji ti ğa hugwi, ei Jesus'ga. A'ereki ji a'e pe me: Tupana'ga po ti imboukwahavi on-himiva'ea hepiuka ikwahavuka henduvukapava nehë, ei Jesus'ga.

²⁷ –Kiroki a'ea ji amombe'u ypytunimo pe me – a'ea ti pemombe'u arimo ojipe'ğa pe nehë, ei Jesus'ga. A'ea ji ei jawo: Kiroki a'ea ji amombe'u nhimi pe me – a'ea jitehe ti pemombe'u ġandovaki tohendu pa ti ğa jawo, ei Jesus'ga ğa pe.

²⁸ –Tapekyhyji ti pejukapotave'ğa hugwi. Pe jukarë tegwete pemondohavaġwama hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. Tupana'ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka hete ahe jukavo ahe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe.

²⁹ –Maramomi itambere'ia gwyr'a'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Dois rehe gwyr'a'ia rehe po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwepia katu gwyr'a'ia penduvete'ga. Ga ipotare'ymame gwyr'a'ia ndohiri'i. Ga ipotarame jate gwyr'a'ia ihiri vvyvo omanomo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe.

³⁰ –Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava nhaporemo he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemo he'yje'ỹva'ea. Nahã ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo.

31 Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: "Ahepia katu ji gwyr'a'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Po nahã ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga
(Lucas 12.8-9)*

32 –E'i po ahe ji mombe'gwovo a'ero, ei Jesus'ga. "Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga oko jipojykaharetero." A'ea po ahe ei ojipe'ġa pe hamo. Po nahã ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji ahe mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ ġa ko jireheva'ero jawo ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

33 –E'i po ojipe'ġa ji mombe'gwovo: "Ndajikogi ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ndokoi jipojykaharetero." A'ea po ġa ei ojipe'ġa pe. Po nahã ġa ji mombe'ui, a'ero po ti ji ġa mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ ġa ndokoi jireheva'ero jawo ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

*Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga
(Lucas 12.51-53; 14.26-27)*

34 –Marã pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. "Jesus'ga rura ġwaramo po ti yvyakotyve'ġa py'a rukatui nehẽ." Nahã po pe ei pejiyvyteri pe naerũ? Tape'ei ti a'ea. Jirura ġwaramo po ti ġapy'a ndukatui nehẽ. Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga.

35 Ojipe'ġa po ti ji arõhetei nehẽ. Ojipe'ġa po ti nanhiarõi nehẽ. Nurã po ti ġa jogwayvari ji rehe nehẽ.

"Akwaimbae'ġa po ti gwayva uva'ġa nehẽ.
Kunhangwera'ġa po ti gwayva oy'ġa nehẽ.

Kunhangwera'ga po ti gwayva gwembireko'ga y'ga nehẽ.

³⁶ Ongapypeve'ga po ti nonhoarõhetei nehẽ," ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

³⁷ –Kiroki ga oarõ hete uva'ga nhiarõa hohe – gahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo. A'ereki nanongara'ga ndapyryvi. Kiroki ga oarõ hete oy'ga nhiarõa hohe – gahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ga ndapyryvi. Kiroki ga oarõ hete gwa'ykwaimbe'ga nhiarõa hohe – gahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ga ndapyryvi. Kiroki ga oarõ hete gwa'ykunha'ga nhiarõa hohe – gahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no. A'ereki nanongara'ga ndapyryvi.

A'ea Jesus'ga ei gwemimbo'ehara'ga pe koji'i ti ga tanhiarõ hete javo.

³⁸ –Kiroki ga oko pota nhiremimbo'eharamo – po ti ojipe'ga imbohahyukari ga pe ga jukavo vehevi nehẽ peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ga pe, toko jitehe ti ga nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'ymame nhiremimbotarimova'ea rehe, ga ti tokoyme nhiremimbo'eharamo nehẽ. A'ereki nanongara'ga ndapyryvi, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

³⁹ –Kiroki ga ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajjukayme ti ga javo – ga po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

–Kiroki ga ojipe'ga ga jukai ga jikoga gwaramo ji rehe – omanorẽ po ti ga oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

*Tupana'ga po ti omondo ikwepykava nehẽ
(Marcos 9.41)*

⁴⁰ –Kiroki ġa horyory pe ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero javo – ġa ndoryndoryvamo ji rehe reki, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ġa ndoryndoryvamo nhimbuhurukara'ga rehe reki, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴¹ –Po Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga ruri ġa pyri. Po ġa ndoryndoryvamo ga rehe ga ko omombe'u Tupana'ga nhi'iġa javo, a'ero po ti ġa pe Tupana'ga imondoi ikwepykava nehẽ. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehẽ – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo onhi'iġa mombe'uhara'ga pe no, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory pyryve'ga rehe ga ko oko Tupana'ga nhi'iġa rupi javo – ġa pe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykava nehẽ. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehẽ – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo pyryve'ga pe no, ei Jesus'ga.

⁴² –Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po ġa omondo yhya vehevi iroyxaġahiva'ea ipyahuve'ga pe nhiremimbo'ehara'ga pe to'u ti ga javo. Po ġa imondoi ga pe ga ko oko Jesus'ga remimbo'eharamo javo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepykava imondoi a a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

11

*João Batistava'ea omondo ġwemimbo'eharava'ea
Jesus'ga pyri
(Lucas 7.18-35)*

1 Aerẽ ġwemimbo'ehara'ġa mbo'epavirẽ dozeve'ġa mbo'epavirẽ Jesus'ga hoi. Imbojoapiapiavo ga hoi cidades pe pevove'ġa mbo'embo'eavo Tupana'ga nhi'ġa rehe imombe'ukatuavo ġa pe.

2-3 A'ea rupi João Batistava'ea rekoi cadeia pype a'itituhẽva'ea mombe'ua rehe. Okwaha ahe Cristo'ga rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea. A'ea kwahavame João Batistava'ea ei ġwemimbo'ehara'ġa pe mokonha'ġa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea e'i: ‘Aerẽ po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehẽ.’ Nahã ahe ei. Ma'ġa po ymyahũ ahe omombe'u? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei aheremimombe'uhara'ga rura pota ga mbuhua.” A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: “Marãi nde a'ero?” ei João Batistava'ea mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema. João Batistava'ea nhi'ġagwera ġa imombe'ui Jesus'ga pe.

4 Henduvirẽ Jesus'ga ei mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe:

—Pejivrya'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimien-duva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo:

5 “Oma'eġatu kiro heakwagweve'ġa okovo. Opo'aġatu kiro ipyka'naka'nauhũve'ġa ogwovo katu. Okaẽ ġajagwa ijaijauhuve'ġa hugwi. Gwendu katu kiro japyakware'ÿve'ġa okovo.

Okwera kiro omanove'ga okovo. Imbatere'ỹve'ga ġwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua.” A'ea nhaporemō ti pemombe'u João Batista'ga pe, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga jawo aheremimombe'uhara'ga.

⁶ “Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe.” Nahã ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ga pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ga pe.

⁷ A'ero ġa hoi jawo katu João Batistava'ea pe.

Ga horame Jesus'ga ei pevove'ga pe he'yjuhuve'ga pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ga pe ga ei:

—Ymyaĩ pe peho ongae'ỹi me. Pevo pe pe-hepia João Batista'ga. Marãi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka yvytua pe.” Pe ndape'ei tuhẽ reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rũi. Ga ndokondoko'iuhui ojipe'ga remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ga pe.

⁸ —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapira.” A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ġa omongi

pyryheteva'ea - ġahã u huvihavuhu'ġa nonga pype.

⁹ –Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: “Xaho Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga repiaga.” A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga tuhẽ. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga jate rõi ko ga, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁰ –Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iġa mombe'ui nehẽ javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

“Nahã Tupana'ga ei Cristo'ga pe: ‘Ji rendu ti! Nde renonde ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iġa nehẽ.

Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,’ ei Tupana'ga,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ –Imombe'ukatuavo ji ei pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahũva'ea hohe pa, ei Jesus'ga. Aġwamo turi Tupana'ga rembiepiakatuhava apiavo. Aġwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ġa nduvihavuhuhete'ga nehẽ, ei Jesus'ga. A'ero ji ei: Ymyahũva'ea hohe pa João Batista'ga koji'i huvihava. Aġwamove'ġa ki a'e te Tupana'ga rembiepiakatuhara'ġa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ġapyteripeve'ġa huvihava rõi - ġa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² –João Batista'ga ġa mbo'eypyagwera jate pyryva'ea rehe, garenduve'ġa ojirokwa herovi-apotaheteavo ganhi'iġa. A'ero ġa ei: “Kwa. Kiro

ti Tupana'ga toko oreruvihavuhuhetero ore repi-akatuavo.” A'ea ġa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe. Aġwamo na jitehe ġa ei a'ea jitehe ipotaheteavo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹³ —Nahã ġa ndekoi ikwahava. A'ereki ymyahũva'ea omombe'u nanongara no. “Aerẽ po ti Tupana'ga oko ġanduvihavuhuhetero ġa ndepiakatuavo nehẽ.” Nahã Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea epaepavi Moisésva'ea pavẽi, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁴ Ahe e'i: “Tupana'ga po ti oko ġanduvihavuhuhetero nehẽ. Elias'ga po ti uhu na'ẽ nehẽ,” ei ahe, ei Jesus'ga. Omombe'u ahe João Batista'ga Eliasva'ea mombe'urame. Aġwamo João Batista'ga ruri oji'i ahe nhi'ĩpo'ruavo a'ero. Marã? Perovia pota pe a'ea a'ero naerũ? ei Jesus'ga.

¹⁵ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ —Ga pe Jesus'ga ei: Marã po ti ji ei pe me aġwamova'ea pe a'ero nehẽ? Gara ja pe ndekoi a'ero? Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ġa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ġa ima'ẽhai pe feira pe. A'ero ġa hapukai ojipe'ġa pe tayri'ġa pe – kiroki ġa ojikoty'a ġa pavẽi. Onhi'iġa mondovo ġa pe ġa ei:

¹⁷ “Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.

Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.

Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.

Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu.”

Nahã tayri'ġa ei, ei Jesus'ga.

18 –Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ji Tupana'ga javo, ei Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: “Anhağa opyhy ga.” Nahã pe João Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ğa pe.

19 –Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ğa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji mombe'gwovo: “Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heag-wyryve'ga vinho gwovo,” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. “Ite'varuhuve'ğa - kiroki ğa omono'oguhũ itambere'ia governo pe - ğa pavêi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ğa pavêi okote'varuhuve'ğa pavêi,” pe'e pe. Nahã pe euhui ji mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

–Ojipe'ğa ndekokatua repiaga ğwaramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ğa pe ğa mongokatuavo, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ndekote'varuhua repiaga ğwaramo nhande ei: Tupana'ga rũi omongo ğa ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga pevove'ğa mbo'eavo he'yjuhuve'ğa mbo'eavo.

*Tiruahũağwama cidadepeva'ea pe
(Lucas 10.13-15)*

20 Kiro Jesus'ga nhi'igahyi cidadepeve'ğa pe. A'ereki ğacidades pe ga japorame ahemonhimomby'aheteva'ea ğa ndopohiri ote'varuhua hugwi. Ndogwerojijyi ğa ojeaporoğita ojikoge'yma ga rehe. Nurã ga ei ğa pe:

21 –Tiruahũ ti pe me Corazimmeva'ea pe nehẽ! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti pe me Betsaidapeva'ea pe nehẽ! ei ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novĩa ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadepeve'ğa pe Corazimmeve'ğa pe Betsaidapeve'ğa pe no.

–Ymyahũ Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavẽi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahũ ji japo ahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihĩ ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakaga rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

22 –Ymyahũ Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yma Sidommeva'ea pavẽi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehẽ Tupana'ga omanove'ğa mono'ombavame ahe reheve nehẽ. Ga mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemonehẽ peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

–Pe me, Corazimmeva'ea pe Betsaidapeva'ea pe no, pe me ji ei: A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehẽ. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehẽ no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndape-

pohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ğa pe Betsaidapeve'ğa pe no.

²³ Cidapeve'ğa pe Cafarnaummeve'ğa pe Jesus'ga ei:

—Pehe marāi pe pejive naerū? Pe'e pe: “Nhande huvihava jara'ğa hohe pa.” Nahā ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi. Pehepia pe Tupana'ga popoakara ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo. Po ymyahū ji japo ahemonhimomby'ava'ea Sodomapeva'ea pyteri pe, a'ero po uveji cidade Sodoma hamo ikaje'yma hamo, ei Jesus'ga.

²⁴ —Ymyahū Sodomapeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurā po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ğa mono'ombavame ahe reheve nehē. Ga mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemō nehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga Sodomapeva'ea mombe'gwovo. Pe me, Cafarnaummeva'ea pe, pe me koji'i po ti hahy Sodomapeva'ea pe hohe a'ea rupi nehē, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ğa pe.

*Pejo ti ji pyri, ei Jesus'ga ahe pokapavame
(Lucas 10.21-22)*

²⁵ Onhi'igahypavame ğa pe nhaporemō Jesus'ga ei Tupana'ga pe:

—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ga nduvihavuhuhetero yvyakotyve'ga nduvihavuhuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhẽva'ea ikwahapyra'ga pe heaporoğitave'ga pe no. Onhimbo'ee'ỹve'ga pe tayri'ga'jave'ga pe nde erekwahavuka a'itituhẽva'ea.

²⁶ Na tuhẽ, Apĩ. A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ga hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ga ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga. Okwaha ga ga ji ga mboukwahapotarame jate ga pe, ei Jesus'ga ga pe.

²⁸ —Pepoka pa po pe. Pekwerai po pe no. A'ereki pe pe'ağata hete tiruahũ ji ve javo. Po nahã pe ndekoi, a'ero ti pejo ji pyri. Jihi ti topopoko inoğatuavo pepy'a nehẽ.

²⁹ Peko ti nhiremimbo'ea rehe. Nahã po ti ji pe mbo'ei nehẽ. A'ereki ji ako nhyrõ nhinhimbo-hetee'yma jireaporoğitapyryvamo jitekovo. Ji ve penhimbo'eukarame nhiremimbo'ea rehe po ti pe ikwahavi pejipy'a noğatua nehẽ.

³⁰ Ndapekwerai po ti pe pendekorame nhiremimbo'ea rehe nonhimimiva'ea rehe penhimbo'euka hehe pejikovo nehẽ. A'ero po ti pe ndaperekouhui pejivy'are'yma nehẽ ji nhi'ĩpo'ruavo nehẽ.

12

*Nahanahã ti ahe toko sábadu rupi, ei Jesus'ga
(Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5)*

¹ Aerē judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ġa hoi kohoa rupi okovo. Garemimbo'ehara'ġa hoi ga rupi. Trigo kopeva'ea pevo inhimongyi. Ojuka ty'ara garemimbo'ehara'ġa. Nurā ohorame ġa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo.

² Hepiagame fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahū Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábadu rupi.” Nahā ahe ei hako. Ehepia ti neremimbo'ehara'ġa! Ga nohendukatui reki. A'ereki ġa oporavyky ika'mbika'mbiga trigo sábadu rupi, ei fariseus'ġa Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iga. Garembikwatijarukara omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'ĩ pe me novĩa. Ymyahū ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavēiva'ea no hako.

⁴ A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype. Ippye ikwava'ēhara'ġa omondo pāo Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ga ikwava'eġirē Tupana'ga pe ga gwerohouka ġa pe ġahā jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ġa pondo'ui hamo. Daviva'ea reki i'ui onhipavēiva'ea pavēi hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

⁵ —Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ĩ pe me novĩa, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Ymyahū Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako. Ahe ve ga ei: “Nhimbohetehava pype ti ikwava'ēhara'ġa toporavyky ikwava'eġa ji ve jukapyra. Oporavykye'yma rupi sábadu rupi ti ġa tokwava'ē ipype. Nahā ti ġa toko katu. Nahā pyry ji ve.” Ymyahū Tupana'ga ei a'ea Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa

pe. Tupana'ga ei ġa pe: “Pyry.” Ndojari ġa ndehe a'ero ġaporavykya sábadu rupi, ei Jesus'ga.

⁶⁻⁸ —Jihi reki kiro a'e pe me: Tupana'ga ei ji ve kaitu pyry, ji erame: Nahanahã ti yvyakotyve'ġa toko sábadu rupi. Nurã yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ġa pe ġa ika'mbigame trigo sábadu rupi a'ero, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Ymyahũ Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ẽ ti ikwava'ẽhara'ġa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novã.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ġa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'ġa pe ndapekwahakatui, ei Jesus'ga ġa pe. Po pe ikwahakatui, a'ero po pe napembojari ite'varuhuva'ea okokatuve'ġa ndehe hamo, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

*Jesus'ga iponhimamava'ea pavẽi
(Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11)*

⁹ Aerẽ Jesus'ga hoi ogwovo gwe'yja'ġa jatykai pe ovahema.

¹⁰ Ipype iponhimamave'ga rekoi. Ojipe'ġa ndeaporogitate'varuhuro okovo timbotegwete ti Jesus'ga javo. A'ero ġa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegwetei nehẽ, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Marãi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábadu

mombe'gwovo? Marãi ikwatijara? Pyry nhande nimombigi ġatetirũa nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Marãi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹¹ Imombe'gwovo Jesus'ga ei ġa pe:

—Erereko po nde ovelha ojipejiva'ea. Po nerenymbava ovelha ihiri ikwaruhua pype nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi, a'ero po nde ipyhygi ovelha henohema jugwi. Nahã nde ovelha rerekokatui. A'ereki pyry ovelha nde ve, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Koji'i avove'ġa pyryvamo Tupana'ga pe yvyakotyve'ġa. Nurã ji ei: Pyry nhande ġa pokogame sábadu rupi, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i no pyry javo.

¹³ A'ea erame Jesus'ga ei akoja'ga pe iponhima-mave'ga pe:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhoi. Ikatua'ja gapoa a'ero ojipea ja gapoa ja.

¹⁴ A'ero fariseus'ġa hoi Jesus'ga hugwi onhimonho'ogã. Ojohupe ġa ei onhimonha'ngavo:

—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehẽ naerũ? ei ġa ojohupe.

*Tupana'ga omongo Jesus'ga
ġanduvihavuhhetero*

¹⁵ Ga'ea kwahavame Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. He'yjuhuve'ġa nhimono'oġi ogwovo ga rupi. A'ero ga imombipavi ġatetirũa ġa hugwi.

¹⁶ Kiro ga ehetei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti ojipe'ġa pe Jesus'ga imombigi oretetirũa javo.

17 A'ea Jesus'ga ei ġa pe. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ġga mombe'uharava'ea Isaiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ġga mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

18 “ ‘Pehepia ti nhipavẽive'ga

– kiroki ga pe ji a'e eko ti ġanduvihavuhuhetero javo,' ei Tupana'ga,” ei ahe.

“ ‘Ga ko nhiremia'nguhete'ga.

Anhimohẽ hete ji ga rehe,' ei Tupana'ga.

‘Amondouka po ti ji jira'uva ga pyri ga pojyakatuuka jupe nehẽ.

A'ero po ti ga nhiremimbotarimova'ea mombe'ui judeus'ġarũive'ġa pe nahanahã pyry Tupana'ga pe javo,' ei Tupana'ga.

19 ‘Nhipavẽive'ga po ti ndogwayvari ġa nehẽ.

Ndohapukai po ti ga ġa pe nehẽ.

Ndahyahivi po ti ganhi'ġa ġa pe cidade rapea rupi nehẽ,' ei Tupana'ga.

20 ‘Ga po ti oko nhyrõ he'ouhũve'ġa pokoga nehẽ.

Pyry po ti ga ndipopoakarive'ġa pe nehẽ.

Nahã po ti ga rekoi hendukatuuka ġa pe nhinhi'ġa ġa mongovouka nhinhi'ġa rupi,' ei Tupana'ga.

21 ‘Ga rehe po ti judeus'ġarũive'ġa jikogi nehẽ,' ei Tupana'ga,” ei Isaiasva'ea hako.

*O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga
(Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23)*

22 Aerẽ ojipe'ġa heakwagweve'ga reruri Jesus'ga pyri tombojipe'a ti Jesus'ga anhaġa ga

hugwi javo. Ndohepiagi heakwagweve'ga. Ga nonhi'igi no. A'ereki anhağa ndohepiukari ga pe. Nomonhi'igukari ga pe no. Ga ga reruri Jesus'ga pyri. Igwete Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ga monhimohigatuavo. A'ero ga nhi'iga'javi. Gwepiaga'ja ga no.

²³ A'ero pevove'ğa nhimomby'ahetei onhimongyavo. A'ero ға eға'ei:

—Mara'ngu po Jesus'ga Daviva'ea rymyminoa?

A'ea ға ei. A'ereki ға e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ғanduvihavuhuhetero javo.” A'ea ға ei nurã Jesus'ga popoakaro javo.

²⁴ Henduvame fariseus'ğa ei:

—Aherymyminoa rüi po ga. Belzebu'ga anhağa ruvihavuhu'ga Jesus'ga pokogame jate ga popoakaro. Nurã Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ға hugwi imondovouka, ei ға o'mbero.

Belzebu, ei ға Diabo'ga pe. Irüa garera Satanás.

²⁵ Jesus'ga okwaha fariseus'ğa ndea-poroğitate'varuhua. A'ero ga ei ға pe:

—Po ғagwyripeve'ğa otavuka ojohupe, a'ero po ti ға nhomoka'nhymbavi nehë. Po cidadepeve'ğa otavuka ojohupe, a'ero po ti ға nhomoka'nhymbavi nehë no. Po ongapypeve'ğa otavuka ojohupe, a'ero po ti ға nhomoka'nhymbavi nehë no, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

²⁶ Po Satanás'gapyriva'ea nhombojipe'ai nahã otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehë no. Marã po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyriva'ea ahana'javame nehë? ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

A'ea Jesus'ga ei. A'ereki fariseus'ğa e'i o'mbero:

–Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyriwa'ea mbojipe'auka ga pe.

²⁷ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ga pe:

–Ma'ga ombojipe'auka Satanás'gapyriwa'ea pendeheve'ga pe naerũ? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ga pe: “Belzebu'ga ombojipe'auka ga pe.” A'ea rũi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rũi ga poko ojipyriwa'ea mbojipe'auka ga pe, a'ero ga rũi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: “Belzebu'ga Jesus'ga poko.” Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'ga ete'varuhui pe me nehẽ no pe'mbe pe javo pe me nehẽ, ei Jesus'ga fariseus'ga pe.

²⁸ –Tupana'ga ra'uva reki ombojipe'auka Satanás'gapyriwa'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

²⁹ –Po ojipe'ga kipotari ipopoakave'ga rongapype gambatera rerogwovo ga hugwi, a'ero ga ipopoakave'ga pokwapokwari na'ẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ ga ipyhygi gambatera herogwovo a'ero. Nahã ga koji'i ipopoaka hete reki ipopoakave'ga hohe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahã Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

³⁰ –Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oği ji pavẽi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ga ji rehe javo.

³¹ –Pe'e pe: “Belzebu'ga opoko Jesus'ga.” Nahã pe erame ji ve pe Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ereki Tupana'ga ra'uva tuhẽ ji poko, ei Jesus'ga. Tupana'ga ti omombo pa ga

hugwi ġandekote'varuhua ġa'ete'varuhuagwera ojje nehē, ei Jesus'ga. Po Tupana'ga ra'uva pe ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva mbotegweteavo nahā okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga.

³² Po ġa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomomboraġwami ġandekote'varuhua nehē. Nomombori po ti ga kiro. Aerē po ti ga nomombori nehē no, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

I'yva yva'ia pavēi

(Lucas 6.43-45; Mateus 7.15-20)

³³ —Pejapyaka ti nhinhi'ġa rehe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Po i'yva ikatu, a'ero yva'ia ikatu. Po i'yva ite'varuhu, a'ero yva'ia ite'varuhu. Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

³⁴ Peko te'varuhu pe! ei Jesus'ga ġa pe. Nurã pe ete'varuhui ojipe'ġa pe. A'ereki pejiyvyteri pe pe peko te'varuhu hete, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

³⁵ Pyryve'ga, nane'ymi ga reaporoġitaro pyryva'ea rehe. Nurã ga ekatui jipi, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ga, nane'ymi ga reaporoġitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurã ga ete'varuhui, ei Jesus'ga.

³⁶ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapava koty po ti hahy hete ġa pe Tupana'ga erame

ḡa pe nhaporemo ḡandeaporoḡita rehe nehē. Ga pe po ti ga ei: “Penhi'ĩteheuhu pe nahanahã javo. Maraname pe nhi'inhi'ĩtehei?” Nahã po ti ga ei ḡa pe nehē.

³⁷ A'ereki ga ḡwendu pa nenhi'ĩtehea nenhi'ĩpyryva reheve. A'ero nde nhi'ĩpyryvame po ti ga ei nde ve nehē: “Pyry nenhi'iḡa. Ereko katu nde a'ero,” e po ti ga nehē. Nde nhi'ĩtehehurame ga henduvi no. A'ero po ti ga ei nde ve nehē: “Ndapyryvi nenhi'iḡa. Ereko te'varuhu nde a'ero,” e po ti ga nde ve nehē. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea nde ve nehē nde ete'varuhuro ḡwaramo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ḡa pe.

*Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve
(Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32; 12.54-56)*

³⁸ A'ero judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa ei Jesus'ga pe fariseus'ḡa pavēi:

—Ahembo'eharamo eapo ti ahemonhimomby'ava'ea torohepia ti, ei ḡa.

³⁹ A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—Peko te'varuhu pe aḡwamova'ero! ei Jesus'ga. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iḡa rehe pejikoge'yma ga rehe. A'ero pe ei: “Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehē: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehē.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehē. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe

me nehē, ei Jesus'ga. Ymyahū Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako.

⁴⁰ Mokōi okira rupi Jonasva'ea rekoi piraruvihavuhua revegi pe. Kirē pira ahe mbojivyra'javi gwevega hugwi. Aerē ahe hoi Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwombe'gwovo Nínivepeva'ea pe a'ero hako, ei Jesus'ga.

—Jonasva'ea javijitehe mokōi jikira rupi po ti ji rekoi yvya pype hete nehē. Kirē po ti ji hemi jugwi nehē yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. A'ero po ti pe ikwahavi Tupana'ga opoko Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi aġwamove'ġa ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Ga mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemō nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehē no. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aġwamove'ġa ndekote'varuhua nehē. A'ereki a'ea renonde ymyahū Nínivepeva'ea ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahū hendukatuavo Tupana'ga nhi'iġa Jonasva'ea imombe'uro ġwaramo hako, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ġa pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iġa Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamove'ġa nohendupotari nhinhi'iġa opohire'yma okote'varuhua hugwi. Nurā po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari aġwamove'ġa ndekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

⁴² —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi aġwamove'ġa ndeheve, ei

Jesus'ga. Ga mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehē no kunhangwerava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aġwamove'ġa ndekote'varuhua nehē. A'ereki a'ea renonde ymyahū tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea uhu Salomāova'ea pyri hako tahendu ti ganhi'ġa javo. “A'ereki ga okwaha hete,” ei ahe ua. Paivouhu hete ahewyrya. Paivouhua hugwi ahe ruri hako tahendu ti ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ġa pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomāova'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamova'ero napehendupotari nhinhi'ġa ikwahapotare'yma a'itituhēva'ea. Nurā po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga.

Ojivy anhaġa ahe pyri
(Lucas 11.24-26)

⁴³ —Kiro po ti ji imombe'ui Diabo'gapyriva'ea rembipyhyga'ga anhaġa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Na ja aġwamove'ġa ndekoi ite'varuhuve'ġa - kiroki ġa opohi okote'varuhua hugwi novīa ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhaġa ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahūro ga pe. Aerē anhaġa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'yi me okwaokwava. “Mome po ti ji rui nehē?” e'i ovytyeri pe heka. Ndohepiagi reki.

⁴⁴ Nurā i'ei: “Ajivy po ti ji nhironga pe ipoykaa'java akwaimbae'ga pojykaa'java,” e'i anhaġa. Akwaimbae'ga pe anhaġa e'i nhironga.

—A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ova-hemame ga pyri anhağa i'ei: “Ndogwerekoi ve ongapypeve'ğa ipype imboavujikweripyra pype,” e'i akwaimbae'ga mombe'gwovo.

⁴⁵ “Taru ti jara ji pyri a'ero,” e'i.

—A'ero ihoi anhağa rerua seteva'ea rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahe-mame akwaimbae'ga pyri ga pojykai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaim-bae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga po-jykarama. Aerẽ koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojykarama, ei Jesus'ga.

—Na jitehe tiruahũ aġwamo ite'varuhuve'ğa pe. Aerẽ koji'i po ti tiruahũ hete ġa pe nehẽ. A'ereki opohi'rãrame okote'varuhua hugwi novãa ġa nde'i ji ve: “Herejo ejikoty'a ji pavẽi.” A'ea ġa nde'i ji ve. Aerẽ koji'i ġa ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi
(Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21)*

⁴⁶ Jesus'ga imombe'urame pevove'ğa pe nanime Jesus'ga yembora ruri gairũ'ğa pavẽi o'ama okari pe. Onhiĩ pota ġa ga pe.

⁴⁷ Pevove'ğa pyteripeve'ga e'i Jesus'ga pe:

—Neyhẽa uhu nde repiaga neirũ'ğa pavẽi. Pevo ġa ami okari pe.

⁴⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji erame nhiyhẽa, marãve'ğa pe ji ei? ei ga. Ji erame nhiirũ'ğa, marãve'ğa pe ji ei? Kiro ji imombe'ukatui nde ve, ei Jesus'ga.

⁴⁹ A'ero Jesus'ga pova'eġi ġwemimbo'ehara'ğa pe. Gwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo ga ei:

—Pehepia! Ga pe ji ei nhiy'ğa. Ga pe ji ei nhiirũ'ğa, ei Jesus'ga.

⁵⁰ Kiroki ға jiruva'ga nhi'ĩpo'ru yvagipeve'ga nhi'ĩpo'ru – ға pe ji ei nhiirũ'ğa. A'e ji ға pe no nhirendyra'ğa. Nhiy'ğa a'e ji ға pe no, ei Jesus'ga.

13

Ha'ynha mohãihara'ga
(*Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8*)

¹ Onhi'imbavame Jesus'ga hoi onga hugwi ogwovo ypiahu pe. Pevo ga apygi oina.

² He'yjuhuve'ğa nduri onhimbotymbotyva ga pyri tihendu katu ti ga javo. Nurã ga hoi o'ava yharuhua pype oina. A'ero ға ami yembeyvyri pe.

³ Ojo'java'ea pyvõ ga ға mbo'embo'ei imombe'gwovo ға pe he'yjuhuva'ea. Ga e'i:

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ha'ynha mohãihara'ga hoi ko pe ityma, ei ga.

⁴ Pevo ga imohãi ha'ynha. Nahã ga itymi ha'ynha. Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvyra rupi. Ua gwyrã'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

⁵ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongyheteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe. Kotihĩ henhunhamo novã. A'ereki nianami yja ita rehe.

⁶ Kwarahyahiva imbokai garemityma a'ero. He'ouhũ omanomo. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype, ei Jesus'ga.

⁷ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatãva'ea ra'ynha pyteri

pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwawa ra'ynha pavẽi. A'ero nhungwawa nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.

⁸ –Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Jara pype ahara pype turi cem ha'ynha. Jara pype ahara pype turi sessenta ha'ynha. Jara pype ahara pype turi trinta ha'ynha.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ha'ynha mohãihara'ga mombe'gwovo.

⁹ –Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga pevove'ğa pe imombe'gwovo ojo'java'ea.

*Nurã ji amombe'u ojo'java'ea, ei Jesus'ga
(Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10)*

¹⁰ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe.

–Maraname nde imombe'ui ojo'java'ea ğa pe ğa mbo'erame? ei ğa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

–Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ğa onhimiva'ea nhirembiepiakatuhava javo, ei Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga yvyakotyve'ğa ndepiakaturame okovo ǵanduvihavuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me. Ojipe'ğa pe po ti ga ndokwahavukari tuhẽ a'ea nehẽ, ei Jesus'ga ǵwemimbo'ehara'ğa pe. Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ğa pe ğa mbo'erame, ei Jesus'ga.

¹² –Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti ga ikwahahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi

– po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhyimbavukari ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

¹³ –Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ģa pe. A'ereki “hepiagame ģa gwepia tehe reki.

A'ereki ģa nombaragwahapotari hehe. Henduvame ģa ģwendu tehe reki.

A'ereki ģa ndokwahapotari”, ei Jesus'ga.

¹⁴ –Nahã ģa ndekoi hepiage'yma henduve'yma no, ei Jesus'ga. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ

Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

Ahe e'i hako:

“Henduvame ģa ndokwahavaġwami reki.

Hepiagame ģa nombaragwahavaġwami reki hehe,' ei Tupana'ga.

¹⁵ ‘Nahã ģa. A'ereki ģa noangarihu tiandeapyakwapupugyme ti javo.

Ndiapyhai ģa okovo

tikwahavyme ti Tupana'ga nhi'iġa javo.

Ndojapyakai ģa

xambaragwahavyme ti a'itituhẽva'ea rehe javo.

Nahã ģa ndekoi

tirojijyyme ti nhandereaporoġita javo.

Tomomboryme ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi nehẽ, ei ģa,' ei Tupana'ga.”

Ymyahũ Isaíasva'ea ei a'ea mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga.

¹⁶ –Pe me ki a'e te pyry hete. A'ereki pe pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma

Tupana'ga rembiapoa repiaga ganhi'iga rendukatuavo, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe. Pyry hete pe me, a'e ji.

¹⁷ A'ereki ymyahū ko ahe gwepia pota hete pen-embiepiaga Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea ganhi'igareheva'ea pavēi. He'yiva'ea gwepia pota. Ahe ndohepiagi reki. Gwendu pota hete ahe pen-emienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

Jesus'ga okwahavuka ha'yinha mohāihara'ga mombe'ua

(Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15)

¹⁸ –Pehendu ti a'ero ikwahava ojo'java'ea, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehē ikwahavuka ha'yinha mohāihara'ga mombe'ua nehē, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

¹⁹ –Kiro Tupana'ga rekoi vvyakotyve'ga ndu-vihavuhetero ġa ndepiakatuavo, ei Jesus'ga. Kiroki ġa gwendu a'ea mombe'ua novīa ikwahave'yma – ġa pyri ahemoandyandyihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua ġapy'a hugwi imokanhymbavuka ġa pe, ei Jesus'ga. Ga pe ji ei a'ero ji imombe'urame ha'yinha indurugagwera pehea rembeyvyra rupi.

²⁰ –Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru ita rehe, ei Jesus'ga. Kotihī henhui ha'yinha novīa. A'ereki kwarahya rerekovo gwaramo nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.

—A'ea ja ġa ndekoi – kiroki ġa ġwendu nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua. Kotihĩ ġa ndorindoryvamo hehe novĩa.

²¹ Aerē ojipe'ġa omondo hahyva'ea ġa pe ndoropotari pe henduvame gamombe'ua javo. Hahyro ġwaramo ġa pe ġa nonhimomiranami a'ero kotihĩ opohia nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei gamombe'ua ġayvyteri pe.

²² —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe hatĩava'ea ra'yinha pyteri pe. Aerē igwaigwavete hatĩava'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ġa ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ga ġwendu ojipe'ġa erame ġa pe: “Tupana'ga nhande poko katu kiro nhanderuvihavuhuhete'ga.” A'ea ġa ġwendu katu. Aerē ġa aġataruhuramo ojihe javo: “Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ naerũ?” ei ġa oyvyteri pe. A'ea nonoġatuukari ġapy'a. Ga ipotapavuhui itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. “Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia a'ero ti pyryvamo nhande ve javo,” e'iuhu ġa, ei Jesus'ga. A'ero igwaigwavete ġa ndojapyakaa'javi nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua rehe. A'ereki ġa'aġatarahivuhua nohenduva'javukari a'ea ġa pe. A'ero ġa ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe oporavykye'yma ga pe.

²³ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype, ei Jesus'ga. A'ea ja ojipe'ġa ndekoi

yjakatuapypeva'ea ja. Gwendu katu ġa nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua ikwahava. Japyakwapupu ġa henduvame. Oko katu ġa okovo gamombe'ua rupi a'ero. Nahã ġa ha'ynha mohãihara'ga remitymipyra'ea ja. Ojipea pype garemitymipyra pype turi cem ha'ynha ahara pype. Ojipea pype turi sessenta ha'ynha ahara pype. Ojipea pype turi trinta ha'ynha ahara pype. Na jitehe ko ġa - kiroki ġa japyakwapupu. Ombojoavyavy ġaporavykya Tupana'ga pe okokatuavo ojipe'ġa pe. Jara'ġa he'yjuhu ġaporavykya. Jara'ġa koji'i ġaporavykya. Nahanahã ġa ndekoi.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Nhungwava trigo'java'ea

²⁴ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga imohã ha'ynhapyryva trigo ra'ynha ko pe ityma.

²⁵ Aerẽ ypytunimo ġa kipavame ga'arõe'ÿve'ga ruri imohaina nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha ko pe trigo pyteri pe. Kirẽ ga hoi a'ero ojipiukare'yma ogwovo.

²⁶ —Aerẽ jate trigo henhunhamo nhungwava pavẽi. I'ai herekovo ahara. I'arama jate kohoa jara'gapyrive'ġa mbaragwahavi nhungwava rehe trigo pyteri pe a'ea ko trigo rũi reki javo.

27 A'ero ġa hoi kohoa jara'ga pyri javo ga pe: “Orepojykaharamo eretỹ nde trigo ra'ynhapyryva ko pe. Maraname gwereko nhungwava trigo pyteri pe? Ma'ġa omohāi naerũ nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha a'ero trigo pyteri pe raikwehe?” ei ġa ijara'ga pe.

28 —A'ero ga ei ġa pe: “Ma'ġa po? Ojipe'ga nanhiarōi a'ero imohaina nhungwava ra'ynha ipype raikwehe,” ei ga.

—A'ero ġa ei: “Marã a'ero? Toroho ti nhungwava mondoroga? Marã?” ei ġa.

29 —“Tapemondorogi na'ẽ,” ei ga. “Nhungwava mondorogame mara'ngu po ti pe imondoroga trigo jajuve'ỹva'ea nhungwava reheve nehẽ?

30 Na inhimomboakari ojogweheve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “Aerẽ trigo jajuvame po ti ji ei trigo mono'õhara'ġa pe nehẽ: Nhungwava na'ẽ ti pemondoro trigo'java'ea jugwi imono'oġa nehẽ. Peapytỹ ti jajurupya pe herogwovo imbokaita. Nahã po ti ji ei ġa pe nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “A'ea py'rovo gwe ti pemono'õ trigo herua imondovo hyrua pype jia poa pype. Nahã po ti ji ei ġa pe nehẽ,” ei kohoa jara'ga.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea.

Mostarda ra'ynha xunhiheteva'ea
(*Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19*)

31 Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga

gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga.

³² Mostarda ra'ynha ko jara gwyre'i pa xunhi hete. Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerē yvovouhuro. A'ero koji'i hehanhuhū oji'java'ea hohe yvovouhuro. A'ero gwyrā'ia ruri onhimongyavo upa hakã rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'ÿve'ğa po ti he'yjuhu nehē javo.

*Pão imbovuhava
(Lucas 13.20-21)*

³³ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vyvakotyve'ğa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Kunhahēa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga. Trigo pype hēa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pão javo. A'ero hēa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ġa herojijyi ojeaporoġita nehē javo.

*Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ïpo'ruavo
(Marcos 4.33-34)*

³⁴ A'ea pa Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea pevove'ğa pe he'yjuhuve'ğa pe. A'ea jate ga imombe'ui ġa pe ġa mbo'eavo.

³⁵ Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ïpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ïġa mombe'uharava'ea a'ea

mombe'u. A'ea rupi ahe ei Tupana'ga nhi'iga mombe'gwovo hako:

“Amombe'u po ti ji ġa pe ojo'java'ea nehē.

Kiroki onhimi vyva apopyyagwera jate

- kiro po ti ji a'ea kwahavukari imombe'gwovo ġa pe nehē,” ei ahe hako.

Jesus'ga okwahavuka trigo'java'ea mombe'ua

³⁶ Pevove'ga mondoukarame ojihugwi Jesus'ga hoi onga pype. A'ero garemimbo'ehara'ga nduri ga pyri javo ga pe:

—Ore mbo'e ti ojo'java'ea rehe ikwahavuka ore ve nhungwava mombe'ua trigo'java'ea mombe'ua, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kwa. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehē. Jijive vyvakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei ji ga mombe'urame ha'ynehapyryva mohãihara'ga, ei Jesus'ga.

³⁸ Kohoa a'e ko ji vyvakotyva pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. Ha'ynehapyryva a'e ko ji jireheve'ga pe. Ga e'i Tupana'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavuhetero.” Nhungwava trigo'java'ea a'e ko ji ite'varuhuve'gareheve'ga pe Diabo'gareheve'ga pe. Ga e'i Diabo'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavamo.”

³⁹ Ha'ynehapyryva mohãihara'ga arõe'ỹve'ga – kiroki ga otỹ nhungwava gakohoa pype – ga'arõe'ỹve'ga a'e ko ji Diabo'ga pe nhiarõe'ỹve'ga pe, ei Jesus'ga. Koapora mondorohava a'e ko ji mbapavakotyva pe. Koapora mondorohara'ga a'e ko ji Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰ –Koapora mondorohara'ġa imondorogi nhungwawa trigo'java'ea imbokaita, a'e ko ji ko, ei Jesus'ga. Na jitehe mbapava koty po ti ji ite'varuhuve'ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

⁴¹ Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji jipyrive'ġa mondoi yvya koty nehē yvagipeve'ġa. A'ero jireheve'ġa ndeja po ti ġa ite'varuhuve'ġa nderohopavi nehē – kiroki ite'varuhuve'ġa ombo'e ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa nhaporemō po ti jipyrive'ġa ġa nderohoi jireheve'ġa pytera hugwi nehē no, ei Jesus'ga.

⁴² A'ero po ti jipyrive'ġa okote'varuhuve'ġa mombori hahyva'ea ruvihava pype. Tata-heteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

⁴³ –A'ero po ti Tupana'ga nhi'ġareheve'ġa popoakara jukwahahetero nehē. Ikatu katu po ti ġa gworygworyvamo nehē – perope ġanduvete'ga ojikoty'a ġa pavēi Tupana'ga, ei Jesus'ga. Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo katu ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea.

Akwaimbae'ga gwepia pyryheteva'ea ko pe

⁴⁴ –Marā hekoi kiro yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei ga. Akwaimbae'ga hepiagi pyryheteva'ea ko pe. A'ereki a'ea ojipe'ga omi jipe vykwara pype tohepiagyme ti

ġa javo. Gareximimipyra repiagame akwaimbae'ga heja pevo imima'java. Horyory ga hehe. Nurā ga imondopavi ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondopava kohoa jara'ga pe ipyhyga kohoa ga hugwi. “Nahā ji ipojykai nhirembiepiagipyra,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga. Nahā hekoi vyvakotyve'ga pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhhetero oko javo.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea ikwahavuka ġa pe na jitehe pyryheteva'ea tuhē ko aherecoa Tupana'gareheva'ero javo.

Ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérola

⁴⁵ —Marā hekoi kiro vyvakotyve'ga pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei Jesus'ga. Ima'ēhara'ga hogahoi ojipe'ġape'ġa pyri ipyhypota ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolas ijara'ġa hugwi.

⁴⁶ A'ero ga hepiagi ita'ia'java'ea pyryheteva'ea ijara'ga pyri. He'yi itambere'ia hehe. A'ero ga hoi imondopava ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondovo ijara'ga pe imbuhuruka ojive ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolapyryhetea ipojykavo, ei Jesus'ga na jitehe pyryheteva'ea tuhē ko aherecoa Tupana'gareheva'ero javo.

Pira mboahava

⁴⁷ —Marā po ti hekoi nehē vyvakotyve'ga pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe

me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei Jesus'ga. Pira mboahava pirareheve'ġa imombori ypiahu pe imbo'aparavuhupava pira, ei Jesus'ga.

⁴⁸ Imboahava tynahē hete. A'ero yembeyvyri pe ġa heruri inoġa. Oapy ġa imo'emo'eamo. Pirapyryva ġa imondoi hyrua pype imohina. Pirate'varuhua ġa imombori, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Aerē na jitehe po ti Tupana'ga vvyakotyve'ġa nderekoukari mbapava koty nehē. Mbapava koty po ti gapyrive'ġa nduri ite'varuhuve'ġa nderogwovo Tupana'ga nhi'ġareheve'ġa pytera hugwi nehē, ei Jesus'ga.

⁵⁰ Hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa ite'varuhuve'ġa mombori nehē. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojije onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga omombe'u ojo'java'ea.

A'itituhēva'ea ko ymyahūva'ea ipyahuva'ea no

⁵¹ —Marā? Pekwaha pe penhimombaragwahava nhiremimbo'eagwera rehe nhaporemō ji pe mbo'erame ojo'java'ea pyvō? Marā? ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Orokwaha pa ore akoja neremimbo'eagwera, ei ġa.

⁵² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġa mbo'ehara'ġa ikwahaparavuhui ji ombo'erame, ei Jesus'ga. A'ereki ġa okwahavypy ymyahūva'ea aheremimbo'eagwera. Aerē ji ġa mbo'ei ipyahuva'ea rehe javo ġa pe: Nahanahā hekoi vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo. A'ero

ġa ikwahavi a'ea no. Ga ko onga jara'ga ja a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki onga jara'ga ġweno'ē ymyahūva'ea ipyahuva'ea reheve ombaterahetea hugwi ombatera rerekokatuhava hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe
(Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30)*

⁵³ Ga mbo'epavame ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo.

⁵⁴ Ogwryi pe ga ruri ocidade de Nazaré pe ova-hema. Pevo ga ġa mbo'ekatukatui ġajatykahava pype. A'ero ġa nhimomby'ai ga rehe. A'ero ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ga mbo'ehetei ikwahavukaheteavo ga pe? Ma'ġa po ga mbopopoaka japovouka ga pe ahemonhimomby'ava'ea? ei ġa.

⁵⁵ Ga onga apohara'ga ra'yra'ga rūi naerū? ei ġa. Gayhēa, hēa ko Mariahēa. Gairū'ġa ko Tiago'ga, José'ga, Simão'ga, Judas'ga. Tikwaha pa nhande ġa.

⁵⁶ Garendyra'ga u pa nhande pyri. Ymyava'ea atyvi ga aġwamo. Maraname ga ikwahapavi naerū? ei ġa.

⁵⁷ Igwaigwavete ġa ndokoi ga rehe ga arõe'yma a'ero.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ojipe'ġa gwyriveve'ġa omondo gweaporoġita imohina Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa ndehe. Gagwyriveve'ġa jate nomondoi imohina ġa ndehe ġanongapypeve'ġa pavēi, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁸ Ndahe'yi reki Jesus'ga rembiapoa a'ero ahemonhimomby'ava'ea pevo ġa pe. A'ereki ġa ndojikogi ga rehe.

14

João Batistava'ea omano

(Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9)

¹ Aerẽ Herodes'ga hendupavi ġa Jesus'ga mombe'urame. Ga omombe'u Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea mombe'urame no. Herodes'ga ko omondomondo Galilėiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwyrı pe.

² Jesus'ga mombe'ua renduvame Herodes'ga etehei ojipyrive'ġa pe:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei ga. Nurã ga japoı ahemonhimomby'ava'ea, e'i tehe Herodes'ga.

³ Nahã Herodes'ga ei. A'ereki João Batistava'ea manoa renonde Herodes'ga João Batistava'ea pyhyguka ahe kwaruka itanhuramuhũa pyvõ ahe mongiuکا cadeia pype. Herodiashẽa rehe Herodes'ga opyhyguka João Batistava'ea raikwehe. Herodiashẽa ko Herodes'ga irũ'ga rembirekoro na'ẽ oko, Filipe'ga rembirekoro. Kirẽ Herodes'ga hẽa rereko raikwehe.

⁴ Nurã João Batistava'ea e'ie'i Herodes'ga pe:

—Maranameuhũ nde hẽa rerekoi? Po ahe ndogwerekoi te hẽa! ei João Batistava'ea Herodes'ga pe.

⁵ Ndototari Herodes'ga ahe'ea ojive. Nurã ga ahe mongiuکا cadeia pype ahe jukapota. Ndojukaukari reki ga ahe. A'ereki ga okyhyji judeus'ġa hugwi. A'ereki ġa e'i:

—João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'ıġa mombe'uhara'ga, ei ġa onhimongyavo.

⁶ Aerẽ o'aragwera rupi Herodes'ga oapo to-ryva. A'ero Herodiashẽa ra'yrahẽa tehe ojıroky

ġandovai pyteri pe – kiroki ġa uhu toryva repiaga. Ikatu Herodes'ga pe hēajirokya.

⁷ A'ero ga e'i hēa pe:

–Gara nde erepota imondoa ejive? ei ga. Amondo tuhē po ti ji nde ve nehē. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.

A'ea Herodes'ga e'i Herodiashēa ra'yrahēa pe.

⁸ A'ero hēayhēa e'i hēa pe:

–Ere ti Herodes'ga pe: “Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaġa nhaembeva pype.” Nahā ti ere ga pe, ei hēa gwa'yrahēa pe hēa mbo'eavo.

–Kwa, ei hēa oyhēa pe.

Nurā kiro hēa e'i Herodes'ga pe:

–Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaġa nhaembeva pype, ei hēa.

⁹ A'ea renduvame Herodes'ga ndovy'ari. Toryvarupive'ġa ġwendu ga'eagwera hēa pe ga erame: “Gara nde erepota imondoa ejive? Amondo tuhē po ti ji nehē. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.”

Nurā ga e'i kiro ojipyrive'ġa pe:

–Peko ti hēanhi'iġa rupi a'ero.

¹⁰ Peho ti cadeia pype ga jukavo ga'akaġa momboa herua hēa pe, ei ga.

¹¹ A'ero ġa oho João Batistava'ea jukavo aheakaġa rerua nhaembeva pype imondovo hēa pe. Hēa gweroho oyhēa pe a'ero herovahema.

¹² João Batistava'eareheve'ġa uhu a'ero ahera'oa rerogwovo ityma. Aerē ġa oho Jesus'ga pyri imombe'gwovo ahemanoa ga pe.

Nahā ko João Batistava'ea manoa raikwehe.

Herodes'ga nomoka'nhymi kiro João Batistava'ea akaġa imomborukaragwera. Nurā

henduvame Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei Herodes'ga.

*Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe
(Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)*

¹³ Herodes'ga nhi'ğa kwahavame Jesus'ga hoi yhara pype ypihua aherovai ogwovo ongae'yi me tajipe'a ti ji avove'ğa hugwi javo.

Gahoa kwahavame he'yive'ğa hoi opyvo cidades hugwi ogwovo ypihua rembeyvyrã rupi. Nahã ğa vahemypyi aherovai Jesus'ga rovatiamo tihendu ti ga javo.

¹⁴ Jesus'ga ğa ndepiagi pevo ohemame yhara hugwi a'ero. Oporogwety ga ğa. Omombi ga karugwara ڭapyteripeve'ğa hugwi itetirũave'ğa hugwi.

¹⁵ Ka'arugame dozeve'ğa Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri. Ga pe ğa ei a'ero:

—Ka'aru hete kiro. Agwa'ğa ndo'ui ve reki. Nurã ti emondouka ğa avo hugwi, ei ğa. Ahã onga avo. Toho ti ğa cidades'i pe ira'agweva'e pe ipyhyga mbatera. Pevo po ti ğa hoi i'gwovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei Jesus'ga pe ğa mondouka pota ga pe.

¹⁶ —Tohoyme po ti ğa hamo, ei Jesus'ga ğa pe. Pehe ti pemondo mbatera ğa pe to'u ti ğa javo, ei Jesus'ga.

¹⁷ A'ero ğa ei ga pe:

—Ndorogwerekoi te! ei ġa. Cinco pães orogwerekoi dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ġa ndehe nehē, ei ġa.

18 —Peru ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

—Kwa, ei ġa herua.

19 Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti yvyvo nhungwava rehe, ei ga ġa pe.

Oapy ġa a'ero.

20 Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondomondo ġwemimbo'ehara'ġa pe pira reheve. Kiro ġa imondomondo ġa pe.

21 Kiro ġa nhaporemō i'ui onhimoytaromouka.

Ga i'urē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahē. Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhū. Cinco milve'ġa o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavēi i'ui no. Nahā Jesus'ga japoī ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ÿva'ea imbovua imondovo ġa pe.

Jesus'ga oho yhya arimo

(Marcos 6.45-52; João 6.15-21)

22 Ga imono'ombavirē hembyruera Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondovouka:

—Pe'a ti yharuhua pype, ei ga. Peho ti ji renonde ypiahua aherovai, ei ga ġa pe. Apyta na'ě po ti ji avo agwa'ġa mondovo nehě, ei Jesus'ga.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa avi herogwovo.

²³ Jesus'ga pytai a'ero pevove'ġa mondovo ġanonga pe. Ga horame ga tehe oho yvytyruhua rupi opytavo pevo tanhi'i ti Tupana'ga pe javo. Pevo ga pytai onhi'iġa Tupana'ga pe imongaruheteavo.

²⁴ A'ea rupi garemimbo'ehara'ġa ndekoi ypi-ahua pyteri pe. Ombohemohe hete yharuhua yvytua rerekovo. Yvytua ipopoaka yhara mon-doukare'yma aherovai.

²⁵ Ko'eġwerĩrame Jesus'ga hoi yhya arimo ogwovo ġa pyri.

²⁶ Garemimbo'ehara'ġa garura repiagame ġapy'a omyi.

—Anhaġa po uhu yhya arimo! ei ġa.

Hahěahě ġa okyhyjiavo.

²⁷ Kotihĩ Jesus'ga ei a'ero:

—Penogatu ti pejipy'a. Tapekyhyjia'javi ti. A'ereki ji tuhě ako, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Po nde Jesus Cristoramo hamo, yhya arimo po ti nde ji mbuhuri ejipyri nehě hamo, ei ga.

²⁹ —Ejo ti, ei Jesus'ga ga pe a'ero.

A'ero Pedro'ga hemi yhara hugwi ogwovo yhya arimo ogwovo Jesus'ga pyri.

³⁰ Aerě ga kyhyji reki. A'ereki ipopoaka yvytua. A'ero ypy pe ohoġwerĩrame ga hapukai Jesus'ga pe:

—Ji pyhy! ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

³¹ Kotihĩ Jesus'ga opoa mondoi ga pe ga pyhyga.

—Nderejikogi nde ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Garamo nde ndajireroviarihu Jesus'ga po nanhi-mondokatui yhya arimo javo? ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Nurã nde hoi gwerevi ypy pe, ei Jesus'ga.

³² Jesus'ga avame yhara pype Pedro'ga pavẽi ndura'javi vyvutua.

³³ Jara'ga yhara pypeve'ga nduri Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tupana'ga ra'yra tuhẽ ko nde, ei ga ga pe gwenypy'amo ga pyri.

*Jesus'ga omombi ahetetirũa Genesaré pe
(Marcos 6.53-56)*

³⁴ Ogwovo Jesus'ga herohoi ypihua aherovai a'ero herovahema Genesarépeve'ga gwyri pe.

³⁵ Ikwahavame Jesus'ga ndura pevove'ga omondomondo onhi'iga ojohupe ga mombe'gwovo ogwyriveve'ga pe nhaporemo. Nahã ga ga momorandupavi. Henduvame ga itetirũave'ga mbojatykapavi ga nderua Jesus'ga pyri ga nderovahema.

³⁶ —Na ti itetirũave'ga pokogi ndepira rembeyvyra rehe nehẽ, ei ga. Po ti ga pokogi hehe vehevi, a'ero po ti gatetirũa ipigi ga hugwi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

Kiroki ga opoko gapira rehe – ga hugwi gatetirũa pigi a'ero.

15

*Jesus'ga onhi'ĩ judeus'ga namonhava'ea
remimbo'eagwera rehe
(Marcos 7.1-13)*

¹ Aerë ġa nduri Jesus'ga pyri Jerusalém hugwi fariseus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pavëi. Ovahe-mame ġa ei Jesus'ga pe:

² –Maranameuhũ neremimbo'ehara'ga nohen-dukaturui nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerũ? Nhaneramonhava'ea e'i: “Nahanahã nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturu ġwaramo nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe.” Nahã nhaneramonhava'ea ei nhande mbo'embo'eavo. Na rũi neremimbo'ehara'ga jipogwei i'ua renonde nahã ojikwakuve'yma, ei ġa Jesus'ga pe.

³ –Pehe no, ei Jesus'ga ġa pe. Maranameuhũ pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iġa? ei Jesus'ga. Tupana'ga erame nahanahã ti peko javo pe ndapekoi ganhi'iġa rupi. Penhimimbo'ea rupi jate reki pe ndekoi pejikovo Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rupi, ei Jesus'ga.

⁴ Ymyahũ Tupana'ga ei:

“Pemondo ti pejeaporoġita imohina pejuva'ġa ndehe penhy'ġa ndehe no,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

“Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhëa pe no – tojukauka ti ġa ga a'ero,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

⁵ –Pe ki a'e te Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. Po ġa ei uva'ġa pe oy'ġa pe no: “Apoko pota ji imondovo mbatera pe me novĩa. Emo ji amondo akoja Tupana'ga pe,” ei ġa ġa pe.

⁶ Pe'e pe ġa pe a'ero: “Nanongara pyry!” Nahã pe ġa mbo'ei pejikoe'yma Tupana'ga nhi'iġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki ġa erame a'ea ġa nomondoi

ojeaporoğita imohina uva'ğa ndehe oy'ğa ndehe no. Ndopokogi ğa uva'ğa oy'ğa ndeheve a'ero imondoe'yma ğa pe. Nahã ğa ndekote'varuhui, ei Jesus'ga.

⁷ –Pehe ko pekokatu'ãva'ero, a'e ji pe me a'ero, ei Jesus'ga ğa pe. Ymyahũ Isaíasva'ea pe mombe'u katu jipe Tupana'ga nhi'iğa mombe'urame hako. A'ereki ahe e'i:

⁸“ ‘Avove'ğa onhi'iğatu tehe ji ve torombohete Tupana'ga javo,' ei Tupana'ga. 'Emo ğa nanhiarõi imondoe'yma gweaporoğita imohina ji rehe.

⁹ Ji mbohete tehe ğa.

A'ereki nhinhi'iğa rehe rõi ğa ombo'e. Yvyakotyve'ğa nemimbo'ea rehe ğa ğa mbo'ei a'ea ko Tupana'ga nhi'iğa javo tehe jupe,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no.

*Ahereaporoğitate'varuhua ahe mbote'varuhu
(Marcos 7.14-23)*

¹⁰ Jesus'ga ğa mbuhuri ojipyri pevove'ğa he'yjuhuve'ğa. A'ero ga ei ğa pe:

–Pehendu ti ikwahava, ei ga.

¹¹ Kiroki oki nhandejuraa pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohẽ nhandejuraa hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu, ei Jesus'ga ğa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe:

–A'ea nde erame fariseus'ğa nhimonha'ngai nenhi'iğa arõe'yma. Erekwaha nde? ei ğa Jesus'ga pe.

¹³ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti o'o pa ġwemitymipyrarũiva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'ĩgaatyviva'ea pe ġanemimbo'ea pe Jesus'ga ei: Tupana'ga remitymipyrarũiva'ea. Tupana'ga po ti omombi pa ġanemimbo'ea nehẽ.

¹⁴—Na ġa ndekojate a'ero fariseus'ġa, ei Jesus'ga. Ga ko heakwagweve'ġa ja - kiroki ġa gweroho pota oji'jave'ġa, ei Jesus'ga. Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga - kiroki ga ga ja ndohepiagi, a'ero po ti ġa memei ohi ikwara pype nehẽ. A'ereki ġa memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.

¹⁵ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ore mbo'e katu ti ojo'java'ea rehe. A'ereki ndorokwahavi a'ea. Maraname nde ei akoja ore ve? “Kiroki oki nhandejurua pype - a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohẽ nhandejurua hugwi - a'ea nhande mbote'varuhu,” ere nde. A'ea rehe ti ore mbo'e katu a'ero, ei Pedro'ga.

¹⁶ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Maranuhũ pehe ndapekwahavi no? ei Jesus'ga.

¹⁷ Kiroki oki nhandejurua pype - a'ea oho nhanderevega pype ohema nhande atarame.

—Maranuhũ pe ndapekwahavi naerũ? ei Jesus'ga.

¹⁸ Kiroki ohẽ nhandejurua hugwi - a'ea ohẽ nhandeyvytera hugwi nhande mbote'varuhuavo, ei Jesus'ga.

¹⁹ Po pejiyvyteri pe pe ndea-poroġitate'varuhuro, a'ero pejiyvyteri pe pe ei na'ẽ penhimonha'ngavo tijuka ti ga javo ga pe. A'ero po pe ga jukai. Pe ei na'ẽ pejiyvyteri pe tiroho ti garembirekohẽa ga hugwi javo hẽa pe.

A'ero po pe hēa rerohei pejive. Pejivyteri pe pe ei na'ē tireko te'varuhu ti ġa javo ġa pe. A'ero po pe ġa nderekote'varuhui, ei Jesus'ga. Pe'e pe: Timi ti. Pe'e pe: Xa'mbe ti ġa pe. Pe'e pe: Timbotegwete ti ġa. A'ea nhaporemō pe ei pejivyteri pe. Nahā pe ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga.

²⁰ Pendeaporogitate'varuhua nhaporemō pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'ġaatyviva'ea fariseus'ġa omombe'u ahembo'ehara'ġa pavēi ġa erame: “Nahanahā po ti nhande xajipogwei xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo.” Gahā e'i a'ea. Jihi ki a'e te a'e pe me: Po nhande ndiajipogwei i'gwovo, a'ero nhande nianhimbote'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki nhandejipogweja nomombyryvi nhandereaporogita, ei Jesus'ga.

Judeurūiva'ea
(*Marcos 7.24-30*)

²¹ Aerē Jesus'ġa hoi pea hugwi ogwovo. Cidades koty Tiro koty Sidom koty ġa hoi ogwovo yhya rembeyvyra rupi.

²² Pea hugwi hēa ruri Jesus'ga rovatiamo – kiroki cananéiahēa judeurūivehēa.

—Jipojykaharetero ko nde Daviva'ea rymymino no! ei hēa Jesus'ga pe.

A'ea hēa ei ga pe. A'ereki hēa e'i ovyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ji porogwety! ei hēa Jesus'ga pe. Anhaġa opojyka jira'yrahēa okote'vate'varuhuavo hēa pe, ei hēa.

²³ Jesus'ga nonhi'igi reki hēa pe. A'ero garemimbo'ehara'ga nduri ga pyri javo ga pe:

—Emondo ti hēa nhande hugwi. A'ereki hēa uhuruhu nhande reviri ohapukaita okovo ji poko javo, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Tupana'ga ji mbuhuruka jigwyripeve'ga pyri israelitas'ga pyri. “Ga pyri jate ti eho ġa pokoga,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga. “Ga ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepi-akatuhamo. Akoja ja ko ġa ika'nhyva'ea ja,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Judeus'ġarũive'ga pyri rui Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Jesus'ga.

²⁵ Gwendu po hēa Jesus'ga nhi'iga ua Jesus'ga pyri ġwenypy'amo garovai pyteri pe nde ko jiho-heva'ero javo.

—Ji poko ti! ei hēa Jesus'ga pe.

²⁶ A'ero ga ei hēa pe:

—Ndapyryvi ji ipyhygi tayri'ga mbatera imomboa nhaġwatiġa pe to'u ti javo.

Nahã Jesus'ga ei ndapyryvi ji judeus'ġarũive'ga pokogi javo.

²⁷ —A'iti a, ei hēa. Emo nhaġwatiġa vehevi reki o'u hembyrue'ria - kiroki ohi ijara'ga i'urame, ei hēa.

Nahã hēa ei aerē po ti nde judeus'ġarũive'ga pokogi no javo.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Erejiko hete nde ji rehe ji poko po ti ga nehē javo, ei Jesus'ga. Oropoko ti jihi kiro, ei ga hēa pe.

Nanime Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai hēara'yrahēa hugwi nahã hēa pokoga.

Jesus'ga omombi he'yjuhuva'ea tetirūa

²⁹ Aerē Jesus'ga hoi pea hugwi ogwoogwovo ypiahua rembeyvyri Galiléia rembeyvyri okovo. Yvytyruhua arimo ga hoi oapyga oina.

³⁰ Ga pyri he'yjuhuve'ga nduḡanduri itetirūave'ḡa nderunderua. Gweru ḡa ipyka'naka'nave'ga heakwagweve'ga ndeheve onhi'iḡe'ŷve'ḡa ndeheve ika'naka'nave'ga ndeheve ojipe'ḡa ndeheve he'yive'ḡa. Gahã ḡa ḡa nderuri ḡa mondovo ḡa noḡa Jesus'ga pyri topohano ti ga ḡa javo.

A'ero Jesus'ga imombigi ḡatetirūa ḡa hugwi.

³¹ A'ero ḡa nhimomby'ai hepiaga ḡatetirūa mombiga. A'ereki onhi'iḡe'ŷve'ḡa onhi'i reki. Gwepia ḡa Jesus'ga ika'naka'nave'ga nda'oa imombyryvame. Ipyka'naka'nave'ga ami ogwovo reki. Heakwagweve'ḡa gwepia reki. A'ero pevove'ḡa Tupana'ga mbohetei onhimongyavo okwaha hete Tupana'ga Israelva'ea rakykwepo-hara'ḡa nduvihavuhuhete'ga javo.

Jesus'ga omondouka mbatera quatro milva'ea pe

(Marcos 8.1-10)

³² Aerē Jesus'ga ei ḡwemimbo'ehara'ḡa pe:

—Pejo ti ji pyri.

Ga ndurame ga pyri ga ei ḡa pe:

—Iporia'i ḡa ji ve avove'ḡa he'yjuhuve'ḡa. A'ereki ḡa ndogwerekoa'javi mbatera dois okira ḡwaramo ji pyri, ei Jesus'ga. Namondoukapotari ji ḡa ḡanonga pe ḡa i'ue'ymame. A'ero po ti ḡa pytupavamo pehea rupi ḡwe'ouhūro nehē, ei Jesus'ga.

33 Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Ma hugwi po ti nhande ipyhygi he'yjuhuva'ea mbatera ġa pe avo ongae'yi me tokogahi ti ġa javo? ei ġa.

34 A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pães?

—Sete, ei ġa ga pe. Mokoĩ pira'ia orogwereco no, ei ġa.

35 Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti yvyvo, ei ga ġa pe.

36 Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki sete pães pira'ia reheve. A'ea rehe ga nhi'igi Tupana'ga pe ndepiry hete nde imbuhuruka javo. A'ero ga haygwe'rogwe'rogi pães pira'ia reheve imondomondo ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro ġa imondomondo pevove'ġa pe.

37 A'ero ġa nhaporemo i'ui onhimoytaromo.

Ga i'urẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'ogi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea seteva'ea yrua tynahẽ.

38 Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhũ. Quatro milve'ġa ko o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavẽi i'ui no. Nahã Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ġa pe.

39 A'ero Jesus'ga pevove'ġa mondoukari ġanonga pe. Ga horame ga avi yharuhua pype herogwovo aherovai herovahema ypihua rembe'yi pe cidade de Magadã me.

16

Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea, ei ahe Jesus'ga pe

(Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56)

¹ Aerē fariseus'ğa nduri Jesus'ga pyri saduceus'ğa pavēi ovahema.

—Tihepia ti gapopoakara, ei ға ojuhupe. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei, ei ға ojohupe.

Nurā ға ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Torohepia ti, ei ға ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei reki ға pe:

—Ka'aru iğwağahivame yvaga pe ei: “Ko'emame po ti kwara ima'eğatui nehē.” Nahā pe ei, ei Jesus'ga ға pe.

³ —Ypyhajive iğwağahivame yvaga hovapitym-byguhurame pe ei: “Amana po ti ikyri nehē.” Nahā pe ei, ei Jesus'ga.

—Pehepia pe yvaga ikwahava aerēva'ea ima'eğatua. Hepiaga'javame pe pekwaha aerēva'ea ikyra. A'ea pe pekwaha katu, ei Jesus'ga ға pe. Emo imbaragwahave'ŷve'ğa ja po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea ağwamova'ea – kiroki a'ea okwahavuka aerēva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki aerēva'ea rehe, ei Jesus'ga.

⁴ —Ağwamova'ero peko te'varuhu pa pe, ei Jesus'ga ға pe. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'īga rehe pejikoge'yma ga rehe. Pe'e pe: “Jesus'ga japoramame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea,

a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehẽ." A'ea pe ei, ei Jesus'ga. Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe ymyahũ ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemame onhi'iga mombe'uharava'ea mohemame. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehẽ ji Jesus'ga poko javo.

A'ea erame Jesus'ga hoi ģa hugwi ogwovo.

*Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga
ġwemimbo'eaatyviva'ea rehe
(Marcos 8.14-21)*

⁵ Ogwovo ģa hugwi Jesus'ga herohoi herogwovo ypihua aherovai ġwemimbo'ehara'ģa pavẽi. Omoka'nhy ģa pão herohoe'yma ojupi.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ģa apoa rehe saduceus'ģa apoa rehe no, ei Jesus'ga.

⁷ Gareximimbo'ehara'ģa nhomonhi'iģi a'ero.

—Jesus'ga ei na. A'ereki nhande ndiheruri pão nhande rupi, ei ģa ojohupe.

⁸ Ganhi'iga kwahavame Jesus'ga ei ģa pe:

—Maraname pe nhomonhi'iģuhũi nhande ndiheruri pão javo? Ndapejikogi'i'i pe ji rehe ndirekoi pão javo, ei Jesus'ga ģa pe.

⁹ Napenhimombaragwahakatui pe ji'ea rehe? Ndapekwahava'javi pe cinco pães – akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka cinco milve'ģa pe? Ndapekwahava'javi pe

hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oġi hembyruera?

¹⁰ Ndapekwahava'javi pe sete pães? Akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka quatro milve'ġa pe. Ndapekwahava'javi hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oġi hembyruera?

¹¹ Maraname pe napenhimombaragwahavihu ji erame pe me kiro? Pão pe rui ji ei pe me. A'e ji pe me: Penhimboko'i ti fariseus'ġa apoa rehe saduceus'ġa apoa rehe no. A'ereki ġa'apoa ko pão mbovuhava ja, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhimombaragwahavi ga'ea rehe.

—Pão mbovuhava pe rui Jesus'ga ei, ei ġa a'ero. Fariseus'ġa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei. Saduceus'ġa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei no penhimboko'i ti ġanemimbo'ea rehe javo, ei ġa.

*Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21)*

¹³ Aerē Jesus'ga hoi cidade koty Cesaréia de Filipe koty. Ovahemame pevove'ġa gwyri pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Marāi ġa ji ve jipi? ei Jesus'ga ġa pe okovo vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹⁴ A'ero garemimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ojipe'ġa ei nde ve: “Ga ko João Batista'ga,” ei ġa nde ve, ei ġa Jesus'ga pe. Ojipe'ġa ei nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ġa ei nde ve: “Ga ko Jeremias'ga. Po Jeremiasva'ea rui ga rekoi, a'ero ga oko ojipe'ga Tupana'ga nhi'ġa

mombe'uharava'ea pyteripeve'ga.” Nahã ġa ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pehe, marãi pe ji ve jipi?

¹⁶ A'ero Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko. Nde ko Tupana'ga ra'yramo avuiramave'ga ra'yramo ereko, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Simão, João'ga ra'yra, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. Pyry hete nde ve nde a'ea kwahavame Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga ra'yramo javo. A'ereki vyakotyve'ġa rũi okwahavuka nde ve. Jiruva'ga reki yvagipeve'ga ikwahavukari nde ve ga ko Cristo'ga jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'itituhẽva'ea pe nde ei.

¹⁸ —Jihi a'e nde ve a'itituhẽva'ea pe kiro no. Nderera ko Pedro. Ita xa'e nhande jupe. Ita ndojijyi upa. Na jitehe po ti jireheve'ġa nhaporem ndogwerojijyi ojeaporoġita ojikopige'yma ji rehe nehẽ. A'ereki ji ambojiko hete ġa ji rehe topohiryme ti ġa ji hugwi javo nehẽ. Omanorame vehevi po ti ġa kweravi mbapava koty okovo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Na tuhẽ. Tupana'ga rekorame vyakotyve'ġa nduvihavuhetero avo yvya koty ġa mongovo onhi'iġa rupi, a'ero po ti ji nde mbopopoakari nehẽ, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'ero po ti nde ei jireheve'ġa pe nehẽ: “Nahanahã ti tapekoi.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ojipea po ti nde

ei nehē: “Nahanahã ti peko.” Po a'ea nenhi'iga, a'ea ko Tupana'ga nhi'iga no.

²⁰ A'ea mombe'urē Pedro'ga pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ga pe:

—Tapemombe'ui ti ġa pe Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo jawo, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u omanoaġwama

(Marcos 8.30-9.1; Lucas 9.22-27)

²¹ Kiro Jesus'ga nhimombe'ua'jaa'javi ġwemimbo'ehara'ga pe nahanahã po ti ji ve nehē jawo.

—Taho ti ji cidade de Jerusalém me, ei Jesus'ga ġa pe. He'yiva'ea po ti ġa imondomondi hahyva'ea ji ve nehē xava'eve'ga ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga pavēi judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi no. A'ero po ti ġa ji jukaukari nehē. Mokōi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Nahanahã Jesus'ga imombe'ui aerēva'ea onhi-mombe'gwovo ġa pe.

²² A'ero Pedro'ga ga rerohoi irupe'i onhi'igahyavo Jesus'ga pe.

—Na rūi po ti nde ve hahyhetea nehē! ei Pedro'ga ga pe. Tupana'ga ti tomombi ġa tandejukaukaryme ġa pe jawo, ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

²³ Opyryrỹ Jesus'ga jawo Pedro'ga pe:

—Ejipe'a ti ji hugwi! A'ereki Satanás'ga nde monhi'ĩ. Nurã nde ei nanongara, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Eremombi pota nde jirekoa Tupana'ga nhi'iga rupi. Tupana'ga reaporoġita atyvi ndereaporoġita. A'ereki Tupana'ga opota reki nhimanoa.

Yvyakotyve'ġa ndeaporoġita rehe nde ereko, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

²⁴ Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ġa ġwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'ga reheva'ero jawo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yma ji hugwi.

²⁵ —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajjukayme ti ġa jawo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

²⁶ —Ojipe'ġa – kiroki ġa e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'ō ti ji mbatera jijive jawo” – po ġa imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero ġa imono'ono'ōtehei ojive novia ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ahā ġa pe ġahohava Tupana'ga pyri. A'ereki ahe nomondoī mbatera ohohava kwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga.

²⁷ —Aerē po ti ji rura'javi avo yvyakotyve'ġa pyri Tupana'gapyrive'ġa pavēi yvagipeve'ġa pavēi nehē. Jiruva'ga rendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoī jijoā nehē yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ji ikwepygi yvyakotyve'ġa pe nehē. Po ġa ndekokatui nhinhi'īġa rendukatukatuavo, a'ero po ti ji rekokatui ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Po ġa ndekote'varuhui nhinhi'īġa renduve'yma,

a'ero po ti ji imondoï hahyva'ea ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁸ Kiroki ġa o'ã Jesus'ga pyri – ġa pe Jesus'ga ei:

–Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Oma-noe'ymame ti agwa'ġa pyteripeve'ġa ji repiagi ji rurame kokoty penduvihavuhetero jitekovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei okovo vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no.

17

Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki

(Marcos 9.2-13; Lucas 9.28-36)

¹ Aerẽ seis okirirẽ Jesus'ga ġa nderohoi ojupi Pedro'ga Tiagova'ea reheve João'ga reheve no. João'ga ko Tiagova'ea irũ'ga. Jesus'ga ġa nderohoi ġa nderojiupia vytyruhua arimo yvateuhuva'ea arimo. Ga tehe oko pevo a'ero Jesus'ga pavẽi.

² Pevo Jesus'ga ra'oa jirojijyi ġapyteri pe. Garova hendy'jandy'jahetero kwara ja. Ga'apoa tapy'ynhapira tiġahivuhuro ġwendy'jandy'javamo kwara ja.

³ Nanime ahe jipiukari ġa pe onhi'iġa Jesus'ga pe Moisésva'ea Eliasva'ea pavẽi – kiroki ahe ymyahũ hete omano.

⁴ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko orepojkaharetero javo.

–Pyry nhanderekoa avo, ei ga Jesus'ga pe. Nde ipotarame po ti ji japoï tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

⁵ Ga nhi'iġame yvaġatiġa iyyvi ġa arimo ġa mongovo o'aġi pe. Hendy'jandy'ja yvaġatiġa.

Nanime yvaḡatiḡa hugwi Tupana'ga nhi'iḡi Jesus'ga mombe'gwovo:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Anhimohē hete ko ji ga rehe. Pehendu katu ti ganhi'iḡa, ei Tupana'ga.

⁶ Tupana'ga nhi'iḡa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa ari ojobapyvo okyhyjiheteavo.

⁷ A'ero Jesus'ga ruri ḡa pyri opokoga ḡa ndehe.

—Pepo'ã ti, ei ga ḡa pe. Tapekyhyji ti, ei ga.

⁸ Ojobavurame Jesus'ga jate ḡa ga repiagi. A'ereki ahe oho jipe.

⁹ Jesus'ga jyvi vytyruhua hugwi ḡwemimbo'ehara'ḡa pavēi ogwovo. Ojyvame ga ei ḡa pe:

—Pehepia pe jira'oa jirojijyirame. A'ea tape-mombe'ui na'ē. Aerē ji kweravame gwe nhi-manoa hugwi ti pemombe'u.

A'ea Jesus'ga ei ḡa pe okovo vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹⁰ A'ero garemimbo'ehara'ḡa ei ga pe:

—Nderura renonde ti Elias'ga tuhu nehē, ei ḡa Jesus'ga pe. A'ea ahembo'ehara'ḡa ei. Maraname ḡa ei na? ei Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—Omombe'u katu ḡa, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu na'ē ḡandeaporoḡita rerojijyipava, ei Jesus'ga ḡa pe.

¹² Jihi ki a'e te a'e pe me: Eliasva'ea uhu jipe ikwehe. Nonhimombaragwahavi ḡa ahe rehe ahe kwahave'yma, ei Jesus'ga. Okovo ḡwemimbotarimova'ea rupi ḡa ndekote'varuhuro ahe ve reki. Na jitehe po ti ḡa imondoi hahyva'ea

ji ve nehē no, ei Jesus'ga vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹³ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga ikwahavi. “João Batistava'ea pe Jesus'ga ei Eliasva'ea mombe'urame nhande ve,” ei ga ovyvyteri pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa ahera'yrava'ea hugwi

(Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a)

¹⁴ Aerē Jesus'ga ndurame he'yive'ga pyri a'ero akwaimbae'ga ruri gwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe jijoheva'ero ore poko ti javo.

¹⁵ —Eporogwety jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. Heagwry hete ga karugwate'varuhua ga rerekoro gwaramo. Tiruahū ga pe. O'ao'a ga tata pype jipi yhya pype jipi no, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁶ Aru ji ga neremimbo'ehara'ga pyri tomombi ti ga karugwara ga hugwi javo novia, ei ga. Ga nomombigi reki ga hugwi. A'ereki ga ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pe-jikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejjupa. Manameuhū po ti pe jikogi ji rehe nehē naerū? ei Jesus'ga ga pe. Peru ti tayri'ga avo ji pyri, ei Jesus'ga.

¹⁸ Ga tayri'ga rerurame Jesus'ga e'iahy Diabo'gapyriva'ea pe anhağa pe imbojipe'avo tayri'ga hugwi. Oho hete anhağa tayri'ga hugwi a'ero. A'ea rupi jitehe tayri'ga nhimohigatui a'ero.

¹⁹ Aerē Jesus'ga tehe ga rekorame garemimbo'ehara'ga nduri ga pyri. A'ero ga ei ga pe:

—Maraname anhağa ndojipe'ai tayri'ga hugwi ore erame jupe ko?

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Napembojipe'ai pe ga hugwi. A'ereki xunhi hete tuhẽ pe pejiko Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe, a'ero po pe ei agwava'ea pe vvytyruhua pe eho agwa hugwi egwovo pevo javo, a'ero ihoi. Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe tegwete onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹ Nanongarava'ea anhağa po ti pe imbojipe'ai nehẽ penhi'inhi'igame jate Tupana'ga pe pe i'ue'ymame jate tanhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoagwama
(Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45)*

²² Ga nduvame Galiléiapeve'ġa gwyrri pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Uhu ġwerĩ nhimondohava apiavo ġapo pe. Ji pyhy po ti ġa nehẽ, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²³ A'ero po ti ġa ji jukai nehẽ. Mokõi ji kirirẽ po ti nhimbogwerahava nhimanoa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga.

Henduvame garemimbo'ehara'ġa ndovy'arihu a'ea rehe.

Omono'õ ahe itambere'ia ojatykahavuhua pe

²⁴ Aerẽ Jesus'ga ruri cidade de Cafarnaum me ġwemimbo'ehara'ġa pavẽi. Ga vahemame ġa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ġa opyhy itambere'ia judeus'ġa hugwi imono'ono'oġa tiapokatua'ja ti

nhandejatykahavuhua javo. A'ero ġa ei Pedro'ga pe:

—Marã? Nembo'ehara'ga po nombuhuri jipi itambere'ia toapokatua'ja ti ġa ojatykahavuhua javo? ei ġa Pedro'ga pe.

²⁵ —Omondo ga jipi, ei Pedro'ga ġa pe.

Aerẽ Pedro'ga hoi ogwovo onga pype. Ga vahe-mame pevo Jesus'ga pyri Jesus'ga eypy ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga ga pe. Marãi nde? Avo yvya koty ma'ġa hugwi ġanduvihavuhu'ġa ipyhygukari itambere'ia imono'ono'oġa ojive? Mara'ngu po nde javo: “Ogwyriveve'ġa hugwi po ġa ipyhygi”? Mara'ngu po nde javo: “Hajiheve'ġa hugwi po ġa ipyhygi”? Marãi nde naerũ? ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.

²⁶ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Hajiheve'ġa hugwi ġa ipyhygi, ei ga.

Henduvame Jesus'ga ei:

—A'ero ti ġagwyriveve'ġa tomondoyme, ei Jesus'ga.

²⁷ Nhande ko Tupana'ga gwyriveva'ea. Nurã po ti nhande nimondoi ġa pe hamo nehẽ, ei Jesus'ga. Tihayvaryme ti ġa hehe javo timondo ti nhande ġa pe nehẽ. Eho ti ypiahu pe pira mbo'a a'ero. Kiroki o'u ypy – epyhy ti imbojurujaita. Jurua pype po ti nde hepiagi itambere'ia nehẽ. Ehekyi ti itambere'ia jurua hugwi itambere'ia rerua imondovo ġa pe – kiroki ġa omono'ono'õ itambere'ia tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. Ere ti ġa pe: “Koro ko Jesus'ga remimondoa nhiremimondoa no.” A'ea ti ere ġa pe imondovo ġa pe, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

A'ero Pedro'ga hoi pira mbo'a hepiaga itambere'ia jurua pype herua imondovo itambere'ia ġa pe a'ero.

18

*Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48)*

¹ Aere'ĩ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Kiro ġa ei ga pe:

—Tupana'ga oko yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero kiro. Manamo nhandejoheva'ero huvihavamo ga pyri? ei ġa.

² Kiro Jesus'ga tayri'ga mbuhurukari ojipyri a'ero epo'ã ti ġapyteri pe javo.

³ A'ero ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Perojijyi ti pejeaporoġita penhimbohete'yma tayri'ġa ja, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoġita nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhetero nehẽ.

⁴ Kiroki ġa tayri'ga ja nonhimbohetei - ġahã ko koji'i huvihava ojipe'ġa hohe Tupana'ga pyri huvihavuhete'ga pyri, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵ —Kiroki ġa jireheva'ero ġwaramo gwereko katu tayri'ga'jave'ga ga oko Jesus'gareheva'ero javo - jihi tuhẽ reki ġa ji rerekokatui, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Tiruahũ hete ġa pe, ei Jesus'ga
(Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2)*

⁶ —Tiruahũ hete po ti ġa pe nehẽ - kiroki ġa ombote'va tayri'ga'jave'ga jireheve'ga ga mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga.

Omano jipe po ġa hamo tombote'varyme ti ġa jireheve'ga, ei Jesus'ga. Po ahe nhapytĩ ġajura rehe itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ġa momboa ypihua ruvihava pype ġa mbotypyvyga, a'ea ko tiruahũhetero ġa pe. Koji'i tiruahũ hete ġa pe ġa jireheve'ga mbote'varuhurame huvihava'garũive'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁷ —Tiruahũ hete vvyakotyve'ġa pe. A'ereki jara'ġa ombote'varuhu ojipe'ġa jipi. Na tuhẽ po ti jipi nehẽ, ei Jesus'ga. Ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ no – kiroki ġa ġa mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

⁸ —Nurã ji ei nde ve: Po epoa pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboa nahã imombiga ejekote'varuhua! Na jitehe nde ejekote'varuhurame epya pyvõ ojipejiva'ea pyvõ ehaygwe'ro ti epya nahã imombiga ejekote'varuhua, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepoa mombora nehẽ ojipejijatero ġwaramo ndepoa avuirama, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepya mombora nehẽ no nde po'ame'yma ġwaramo avuirama, ei Jesus'ga.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero koji'i po ti tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo epoa mokõiva'ea epya mokõiva'ea no novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa epya reheve ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga

ġwemimbo'ehara'ġa pe, ġambote'varuhua mombora pe jawo.

⁹ —Po ejeakwara pyvō ojipejiva'ea pyvō nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboahā imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahū nde ve ndereakwara mombora nehē ojipeji jatero ġwaramo ndereakwara avuirama.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahū nde ve nehē Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde te'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo ejeakwara mokōiva'ea novīa nehē, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei pe me: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Gambote'varuhua mombora pe Jesus'ga ei imombe'urame ġandeakwara mombora.

Ovelha ika'nhymipyra
(Lucas 15.3-7)

¹⁰ —Pearō hete ti tayri'ġa'jave'ġa. Tape'eaġwami ti: “Ga koty po ti ji ndajirovagi nehē.” Na rūi ti peko, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Ganderekokatuhara'ġa ko Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa. Gahā omombe'u pa Tupana'ga pe nahanahā ġa oko te'varuhu tayri'ġa'jave'ġa pe jawo. Nane'ymi tayri'ġa'jave'ġa nderekokatuhara'ġa ndekoi yvagi pe jiruva'ga pyri yvagipeve'ga pyri jawo ga pe. A'ero Tupana'ga tayri'ġa'jave'ġa pokogukari ġa a'nguavo, ei Jesus'ga.

11 Pearõ ti tayri'ğa'jave'ğa. A'ereki ji ajo yvya koty tamombo ti ji vvyakotyve'ğa ndekote'varuhua ға hugwi ға mbojikoguka ji rehe javo. Kiroki ға ndogwerekoi gwepiakatuhara'ға oka'nhyve'ға ja – ғandekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jijoa jitekovo vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

12 –Po akwaimbae'ga gwereko ғwenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy ga hugwi, ndohoi re po ga heka naerũ? Gweja po ga he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ogwovo vvytyruhua rupi hekaheteavo ojipe'ia.

13 Po ga hepiagi ovelha, a'ero po ga roryroryvamo hehe. Hory po ga jara rehe noventa e nove ovelhas rehe ika'nhyme'ÿva'ea rehe novĩa. Koji'i po ga roryroryvamo akoja rehe ojipejiva'ea rehe, ei Jesus'ga. Ndopotari po ga ojipejiva'ea vehevi ika'nhymame, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga.

14 –Na jitehe yvagipeve'ga penduvete'ga roryroryhetero tayri'ğa'jave'ğa ndehe. Ndopotari ga ға ndekote'varuhurame. A'ereki okote'varuhurame ға oko oka'nhyve'ға ja ga pe, ei Jesus'ga.

Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve, ei Jesus'ga

15 –Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja – po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti eho ga pyri. Ojipe'ğa ndovakie'ÿ ti eho ga pyri, ei Jesus'ga. Ere ti ga pe: “Nahanahã nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga. Po ga nenhi'ğa rendu katu opohia okote'varuhua hugwi nehẽ, a'ero po ti nde jikoty'ara'javi ga pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

16 –Po ga nohendukatui nenhi'iġa nehē, a'ero ti eroho ojipe'ga ejupi ga rerovahema ga pyri. Doisve'ġa vehevi pyry nde ġa nderohoi ga pyri ġa nderovahema nehē, ei Jesus'ga. Erea'ja ti ga pe ejupive'ġa henduvame: “Nahanahā nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti erea'ja ga pe, ei Jesus'ga. Ga ti tohendu pa nenhi'iġa doisve'ġa. Pyry ojipe'ga henduvi no nde erame ga pe. A'ero po ti ġa ikwahavi nehē nahanahā akoja'ga rekote'varuhui ga pe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahā nderekote'varuhua ga pe.”

17 –Po ga nohendukatui ve ġanhi'iġa vehevi no, a'ero ti emombe'u ġa pe nhaporemō – kiroki ġa ojiko ji rehe ojatykavo jipi tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahā nderekote'varuhua ga pe.”

–Po ga nohendukatui ġanhi'iġa no, a'ero ti ere ga pe: “Itambere'ia mono'ōhara'ga ja ko ga ji ve.” A'ea ti ere ga pe.

A'ea Jesus'ga e'i. A'ereki judeus'ġa ndojihe'ari itambere'ia mono'ōhara'ġa ndehe ġa ite'varuhu javo – kiroki ġa omono'ō itambere'ia governo pe.

Aerē po ti pe ei nehē, ei Jesus'ga

18 –Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti pe ei nehē: “Nahanahā ti tapekoi.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

–Aerē po ti pe ei nehē: “Nahanahā ti peko.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei ga ġa pe.

19 —Ojipea ji imombe'ukatui pe me, ei Jesus'ga. Po yvya koty doisve'ga pepyteripeve'ga ei: “Nahanahã ti xa'e Jesus'ga ruva'ga pe yvagipeve'ga pe nahanahã ore ipotari javo.” Ojo'ja pe erame nahã ga pe po ti ga penhi'iga rendukatui, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

20 A'ereki ji ako jireheve'ga pyteri pe ga pokoga nhinhi'iga Tupana'ga pe ga pavēi — kiroki doisve'ga onhi'i Tupana'ga pe nhinhi'iga rupi ga ndekopotaro gwaramo. Po ojipe'ga ei a'ea jitehe no, a'ero po ti ji rekoi gapyteri pe nhinhi'iga Tupana'ga pe ga pavēi no, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

Ite'varuhu ahapyriva'ea

21 A'ero Pedro'ga ruri Jesus'ga pyri hete ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga pe. Ga e'i:

—Nhiirũ'ga rekote'varuhurame ji ve, maramomi po ti ji ndahaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma a'ero hamo? Seterame ti ji tahaykayme ga? Maramomi? ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

22 —Seterame jate rũi, a'e ji, ei Jesus'ga. Koji'iheterame ti terehaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma. Quatrocentos e noventarame ti terehaykai ga, ei Jesus'ga Pedro'ga pe terehaykaagwami tuhē ti ga a'ero javo.

23 A'ereki nahã Tupana'ga opota.

—Marã hekoi kiro vyvakotyve'ga pe ga erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me

imombe'gwovo a'ea'java'ea pe me kiro, ei Jesus'ga. Ganduvihavuhu'ga ei: “Maramomi itambere'ia ji imbuhu'raği jipyrive'ga pe ikwehe? Tamonhi'ĩ ti ji ikwatijara ikwahava,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁴ —Ga ikwatijara monhi'igame gapyrive'ga gweru ojipe'ga rerovahema ga pyri. Ga ko gapyrive'ga jitehe. Gaha ga gweru oreruvihavuhu'ga ombuhu'rã ga pe ikwehe javo. He'yjuhuheteve'ea reki itambere'ia milhões ga ombuhu'rã ojipyrive'ga pe.

²⁵ Opo'ru pa gapyrive'ga itambere'ia. Nurã tegwete imondoa'java gwuvihavuhu'ga pe.

—A'ero garuvihavuhu'ga ei ga pe: “Peroho ti ga mondovo ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga ga rehe itambere'ia rerua ji ve. Garembirekohẽa ti peroho gara'yra'ga ndeheve ga mondovo ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga ga ndehe itambere'ia rerua ji ve. Peroho ti gambatera imondopava ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga itambere'ia rerua ji ve. A'ereki ga gweroho hete itambere'ia ji hugwi imbuhura'jave'yma ji ve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁶ —A'ero gapyrive'ga ei gwerohopotarame: “Jiruvihavuhuro terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehẽ.” Nahã ga etehei gwuvihavuhu'ga pe gwenypy'anduruga ga pyri ndehe ko ji hohe javo, ei Jesus'ga.

²⁷ —A'ero garuvihavuhu'ga ei ga pe: “Kiro ji nahenonha'javi embuhu itambere'ia jave'yma,” ei ga ojipyrive'ga pe ga porogwetyga, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ga ei: “Taperohoa'javi ti ga,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁸ —Ndogwerohoa'javi ġa ga a'ero. Kiro ga hoi ġa hugwi ogwovo ojipe'ga repiaga gwuvi-havuhu'gapyrive'ga repiaga – kiroki ga gweroho'ã ndahe'yiva'ea dez itambere'ia ga hugwi tuhē imondoa'jave'yma ga pe. Opyhygahy ga ga juvyga. Kiro ga ei ga pe: “Embuhura'ja ji ve itambere'ia – kiroki nde ereroho'ã ji hugwi ikwehe,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁹ —Ga ġwenypy'anduru gapya pyri a'ero nde ji hohe javo. Kiro ga ehetei ga pe: “Terenhim-baekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehē,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —“Embuhu tuhē kiro ji ve,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ga ga rerohoi ga mondovo cadeia pype, ei Jesus'ga. “Cadeia pype po ti nde pytai nehē,” ei ga. “Nde imondopava'javame jate itambere'ia ji ve po ti nde hemi jugwi a'ero nehē,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³¹ —Ganduvihavuhu'gapyrive'ġa hepiagi ga okote'varuhurame ga pe. Ndovy'ari ġa ga repiaga. A'ero ġa hoi gwuvihavuhu'ga pyri imombe'upava, ei Jesus'ga.

³² A'ero ġanduvihavuhu'ga ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ga omongi ojipe'ga cadeia pype ji ndaporogwetygi ga javo. A'ero ga ruri gwuvi-havuhu'ga pyri ovahema.

—Kiro garuvihavuhu'ga ei ga pe a'ero: “Ereko te'varuhu nde,” ei ga ojipyrive'ga pe. “Nde ere'e

ji ve oji'i terenhimbaekwahivi ji rehe javo. Nurã ji ei nde ve: Nahenonha'javi nde ve embuhu ji ve itambere'ia jave'yma.

³³ Na jitehe po nde nerehenonha'javi ga pe hamo," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³⁴ —Onhimonha'ngavo ojipyrive'ga rehe ga ga mondoi ġa pe – kiroki ġa omondo hahyva'ea okote'varuhuve'ġa pe jipi, ei Jesus'ga. “Tomondo ti ġa hahyva'ea nde ve nehẽ,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga. “Nde imbuhupava'javame jate itambere'ia ji ve po ti ġa nomondoa'javi hahyva'ea nde ve nehẽ,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁵ —Na jitehe po ti jiruva'ga yvagipeve'ga pe nderekopavi nehẽ pe henonha'javame peirũ'ġa ndekote'varuhua pejive jireheve'ġa ndekote'varuhua pejive. Pe'ji hete ti pejiyvyteri pe: “Nahenonha'javi ti ġandekote'varuhua,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

19

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 5.31-32; Marcos 10.1-12; Lucas 16.18)

¹ Aerẽ a'ea mombe'upavame Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ġa gwyra hugwi ua Judéiapeve'ġa gwyri pe. Pevo ga vahemi rio Jordão aherovaja hugwi.

² He'yjuhuve'ġa nduri ga reviri ovahema ga pyri. Pevo ga imombigi karugwara itetirũave'ġa hugwi a'ero.

³ Kiro fariseus'ġa nduri ga pyri no.

—Tihepia ti gareaporoġita, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po ga nhande nhi'ĩpondek Watkinsuavo

imombe'gwovo nehē? Tihepia ti ganhimbotegwetea a'ero, ei ġa ojohupe.

Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Marāi naerū? ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ġa ndekoi opohirame ġwembireko'ġa hugwi kunhangwera'ġa hugwi jipi naerū? ei fariseus'ġa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Pekwaha pe Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. A'ea e'i:

“Jypya Tupana'ga oapo akwaimbae'ga kunhahēa reheve,” e'i.

⁵ “Nurā akwaimbae'ġa ja'ogi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi no ġwembirekokaturo.

Ga ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahēa pavēi,” e'i Tupana'ga ikwatijaruka hako, ei Jesus'ga.

⁶ A'ero mokonha ja rūi akwaimbae'ga garemberkohēa pavēi. Ojipejiva'ea ja ġa ndekoi ġwembirekorame. A'ero ti ġa topohiryme ojohugwi. A'ereki Tupana'ga ġa mohembirekoi, ei Jesus'ga.

⁷ A'ero fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i hako: “Opohipotarama ti akwaimbae'ġa tokwatija kunhangwera'ġa pe apohi ji kiro nde hugwi javo. Ikwatijarama jate po ti ġa ġwembireko'ġa mondoi ojihugwi,” ei Moisésva'ea hako, ei ġa.

—Tupana'ga ipotare'ymame ġapohira, maraname Moisésva'ea ei a'ea nhande mbo'eavo hehe? ei fariseus'ġa Jesus'ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Napeangarihu pe penhimbireko'ga nderekokatue'yma. Nurã a'ea Moisésva'ea ei, ei Jesus'ga. Jypya ko Tupana'ga nomboja'ogukari ga, ei Jesus'ga ga pe.

⁹ —Jihi a'e pe me: Kiroki ga opohi gwembirekohẽa hugwi ojipe'ga hẽa rerohoro gwaramo ojihugwi hẽa rerekovo – a'ero po ti ga topohi hẽa hugwi opohipotarame. Po ojipe'ga ndogwerohoi hẽa hẽarembireko'ga hugwi hẽa rerekoe'yma, a'ero ti hẽarembireko'ga topohiryme tuhẽ hẽa hugwi. Po ga opohi tehe hẽa hugwi ojipe'ga hẽa rerohoe'ymame, a'ero po ti ga ajuajuri ojipehẽa rerekoro gwaramo nehẽ. Nahã po ti ga rekote'varuhui nehẽ oajuajuro gwaramo. Kiroki ga hẽa rereko hẽarembireko'ga pohirirẽ hẽa hugwi – gaha hẽa mboajuaju hẽa rerekoro gwaramo nahã okote'varuhuavo nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁰ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga ei ga pe:

—Po nahã tegwete akwaimbae'ga pohihava gwembireko'ga hugwi, a'ero koji'i pyry ga nahembirekoi tuhẽ! ei ga Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Penhi'i'ga pyry ga pe jate – kiroki ga Tupana'ga ga poko nahã ti peko javo. Ojipe'ga ndokoi penhi'i'ga rehe, ei Jesus'ga ga pe.

¹² Jara'ga nahembirekoi. A'ereki tegwete ga hẽaavykya ojihute'varuhuro gwaramo. Jara'ga nahembirekoi. A'ereki ojipe'ga ga hapĩambo tahembirekoa'gwamyme ti ga javo. Jara'ga nahembirekoi. A'ereki ga e'i: “Ahoaho po ti ji Tupana'ga nhi'i'ga mombe'gwovo nehẽ kiro Tupana'ga rekoi nhanderuvihavuhetero javo ga pe.” A'ea ga ei nanhirembirekoi po ti ji a'ero javo, ei Jesus'ga.

Kiroki ga nahembirekopotari tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa javo – Tupana'ga ga poko ga mohembirekoukare'yma. Kiroki ga ombaragwaha hehe – gaha ti te'i a'ea ko pyry javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe
(Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17)*

¹³ Aerē ojipe'ġa tayri'ġa nderuri Jesus'ga pyri.

–Topoko ti Jesus'ga ġa'akaġa rehe onhi'iġa Tupana'ga pe tomomyry ti ga ġa pe javo, ei ġa.

Tayri'ġa nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ġa pe:

–Taperuri tayri'ġa Jesus'ga pyri, ei ġa.

¹⁴ –Tuhu tuhē ti tayri'ġa ji pyri, ei Jesus'ga. Tapemombigi ti ġandura. A'ereki nanongara'ġa'jave'ġa pe Tupana'ga pyry hete okovo ġanduvihavuhetero ġa jikogame ojihe, ei Jesus'ga.

¹⁵ Opoko Jesus'ga tayri'ġa akaġa rehe a'ero onhi'iġa Tupana'ga pe emomyry ti ġa pe javo. Onhi'imbavame ga hoi pea hugwi ogwovo.

*Imbateheteva'ea nomondopapotari
(Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30)*

¹⁶ Nanime ipyahuve'ga ruri Jesus'ga pyri. Ga e'i:

–Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehē jirekoagwamamo avuirama Tupana'ga pyri nehē? ei ga Jesus'ga pe nde ko orembo'eharamo javo ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

–Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iġa jate ko pyry, ei Jesus'ga. Po nde rekopotari

Tupana'ga pyri avuirama, a'ero ti eko pa Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi – kiroki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁸ —Marāva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea? ei ga Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nahā ko garemimbotarimova'ea:

“Terejukai ti ojipe'ga.

Tererekoi ti ojipe'ga nembireko'ga.

Teremimi ti ojipe'ga hugwi,” ei ahe.

“Tane'mbei ti ojipe'ga mombe'gwovo tehe.

¹⁹ Emondo ti ejeaporogita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no.

Erenhiarō hete nde.

Na jitehe ti earō hete ejikotyve'ga,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²⁰ A'ero ipyahuve'ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga. Marā koji'i po ti jipyryhetea nehē? ei ga.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Po nde ereko katu pa pota, a'ero ti eho embatera imondopava itambere'ia pyhyga. A'ero ti emondo eitambere'ia imbatere'ỹve'ga pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei Jesus'ga. Nurā ji ei nde ve: Emondo pa ti eitambere'ia kiro. Imondopavirē ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²² Jesus'ga renduvame ga ndovy'ari ogwovo Jesus'ga hugwi. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero ġwaramo.

²³ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Hahy imbat-eve'ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo. Po ġa nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari ġa garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga.

²⁴ A'ea'ja ji pe me: Tegwete yurauhã'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete imbateheteve'ġa hohava Tupana'ga nhi'ġa rupi okoheterame ombatera rehe. Nurã po ti ġa ndojikogi te ga rehe ga mongoe'yma gwuvihavuhetero, ei Jesus'ga.

²⁵ Ganhi'ġa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhimomby'ahetei hehe. A'ero ġa ei:

—Ma'ġa po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ naerũ?

²⁶ Ga ndepiagateteavo Jesus'ga ei:

—Na tuhẽ yvyakotyve'ġa nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ġa pe. Tupana'ga jate ġa mbojiko ojihe ġa mbuhuruka ojipyri. A'ereki nonhimimi ga pe. Ikarakatu pa hete ga, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo. Gara po ti Tupana'ga imbuhuri ore ve a'ero nehẽ? ei ga Jesus'ga pe.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti Tupana'ga japo yvyapyahua nehẽ. A'ea rupi

jiitekovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rekoi yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero jiapyga oina jiapykakatuhetea rehe ta'e ti ji ға pe ғандекoa rehe javo, ei Jesus'ga. Peko pe jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ero ji rekorame ғандувihavuhuhetero po ti pe ndekoi peje'yja'ğa nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ğa nduvihavuhuro nehē. Doze ko ға oko huvihavamo ojiheve'ğa pavēi pende'yja'ğa israelitas'ğa, ei Jesus'ga. Pehe ti peapy oina dozeva'ea rehe pejiapykakatua rehe nehē xa'e ti ға pe ғандеaporoғita rehe javo, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe.

29 –Pejikogame ji rehe pe pepohi penhimbatera hugwi pende'yja'ğa hugwi no xaho ti Jesus'ga rupi gareheva'ero javo, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me pe'jave'ға pe no a'ero: Pyry hete po ti ға pe ға naғанani nehē – kiroki ға opohi ғwonga hugwi ogwyrа hugwi, ei Jesus'ga. Po ға pohirame a'ea hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ға pe nehē. Koji'i vehevi po ti Tupana'ga imombyryvi ға pe nehē, ei Jesus'ga. Po ға pohirame oirū'ға hugwi okuvyra'ға hugwi ғwendyra'ға hugwi uva'ға hugwi oy'ға hugwi ғwembireko'ға hugwi, gwa'yra'ға hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ға pe nehē, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti ға mongoi ojipyri ға mombytavo avuirama nehē, ei Jesus'ga.

30 –Kiroki ға huvihava aғwamo – he'yive'ға po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo nehē. Kiroki ға huvihava rūi aғwamo – ғahã po ti huvihava nehē, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe.

20

Oporavykyve'ga oporavyky garemitymipyra pype

¹ Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ģa mbo'e. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vyakotyve'ga pe ģa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ģa pe. Ypy-hajive akwaimbae'ga hoi taru ti ji oporavykyve'ga jijive javo. “Toporavyky ti ģa itambere'ia rehe ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei akwaimbae'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

² A'ero ga hoi ovahema ģa pyri. “Peporavyky ti ji ve nhiremitymipyra pype videira repiakatuavo. Amondo katu po ti ji itambere'ia um dia rupiara ikwepykava pe me a'ero nehẽ,” ei ga ģa pe.

—“Pyry,” ei ģa.

—A'ero ģa hoi ko pe oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³ —Aerẽ nove horas rupi ga hoa'javi ogwovo ima'ẽhai pe feira pe, ei Jesus'ga. Pevo ga ojipe'ģa ndepiagi. Ndoporavykyi ģa o'ama.

⁴ Nurã ga ei ģa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykya kwepykava nehẽ,” ei ga ģa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ģa.

—Ko pe ģa hoi oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga.

⁵ —Aerẽ ahaji katu ga hoa'javi ojipe'ģa mon-douka ģa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga. Aerẽ ka'aru gwere rupi ga hoa'javi ojipe'ģa mondouka ģa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga.

⁶ Ka'aruva'ea rupi ga hoa'javi ojipe'ġa ndepiaga, ei Jesus'ga. Ndoporavykyi ġa o'ama. A'ero ga ei ġa pe: “Gara rehe pe âtehei agwa ara rupi ve pejiporavykye'yma?” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

⁷ —A'ero ġa ei ga pe: “Ndoroporavykyi ore ġa pe. A'ereki ġa nde'i ve ore ve,” ei ġa ga pe, ei Jesus'ga.

—Nurã ga ei ġa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykya kwepykava nehë,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ġa hoi oporavykyavo.

⁸ —Kwara ihorë kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe – kiroki ga omboporavykyuka ko pe oporavykyve'ġa – ga pe ga ei: “Embuhuruka ti oporavykyve'ġa ejipyri. Emondo ti ikwepykava ġa pe mbapavava'earupive'ġa pe – kiroki ġa ka'aru oporavykyahi'vi tehe – ġa pe ti emondo ypy. Aerë ka'arugwererupive'ġa pe ti emondo. Aerë ahajikaturupive'ġa pe ti emondo. Aerë nove horasrupive'ġa pe ti emondo. Mbapavamo ti emondo jypyve'ġa pe – kiroki ġa oho ypy ypyhajive oporavykyypyavo ji ve,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

⁹ —A'ero ga ġa mbuhurukari ojipyri. Ga ndurame – kiroki ġa oporavyky ka'aruva'ea rupi – ġa pe ġa naġanani ga imondoi itambere'ia um dia rupiara ikwepykava, ei Jesus'ga. Na jitehe um dia rupiara ikwepykava ojo'jajo'ja ga imondoi ka'arugwererupive'ġa pe ahajikaturupive'ġa pe no nove horasrupive'ġa pe no. Ga pe ġa naġanani ga imondoi ġa ndurame ojipyri, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Mbapavamo jypyve'ġa nduri no. Oyvyteri pe ġa ei: “Um dia rupiara ikwepykava ga imondoi

ġa pe – kiroki ġa oporavykyahi'vi ga pe. Nurã po ti ga imbuhuri koji'iva'ea nhande ve kiro nehẽ. A'ereki ypyhaji hete nhande poravykyhetei ka'aru nhandepohia jugwi,” ei ġa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

—Ojo'jaime reki ga imondoi um dia rupiara ikwepykava jypyve'ġa pe ġa naġanani, ei Jesus'ga.

¹¹ Ipyhygame itambere'ia ga hugwi ġa ijara'ga rayvari okoe'yma hehe, ei Jesus'ga.

¹² Ga pe ġa ei: “Mbapavava'earupive'ġa – kiroki ġa uhu ka'aruva'ea rupi – ġahã oporavyky uma hora rupi jate. Ojo'jaime nde eremondo ġa pe ore ve no. Ypyhaji hete ore poravykyi ka'aru hete oropohia jugwi kwarahyahiva po'ruavo,” ei ġa ijara'ga pe, ei Jesus'ga.

¹³ —Oporavykyve'ġa pyteripeve'ga pe ijara'ga ei reki:

—“Kwãi,” ei ga. “Ndakote'varuhui ji nde ve. Ypyhajive ji a'e nde ve: Eporavyky ti ji ve, a'ero po ti ji imondokatui um dia rupiara ikwepykava nde ve nehẽ. A'ero nde ei: ‘Pyry.’ A'ea nde ei ji ve ypyhajive,” ei ga oporavykyve'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁴ “Eroho ti itambere'ia um dia rupiara ikwepykava herogwovo tuhẽ,” ei ijara'ga ga pe.

—Ojirova ijara'ga mbapavava'earupive'ġa pyteripeve'ga repiaga. “Ga pe mbapavava'earupive'ga pe – kiroki ga uhu ka'aruva'ea rupi oporavykavo – ga pe ojo'jaime ji imondopotari um dia rupiara ikwepykava,” ei ga jypyve'ga pe.

¹⁵ “Pyry ji imondoi ga pe nhiremimbotari-mova'ea rupi. A'ereki jiapoa tuhẽ ko ji amondo ga pe. Erenhimyrõ nde ga rehe a enhimonha'ngavo

ji rehe. A'ereki ji jipyry ga rerekokatuavo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁶ —A'ea ji amombe'u ikwahavuka ojo'java'ea pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava rūi aġwamo – ġahã po ti huvihava nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava aġwamo – ġahã po ti ndokoa'javi huvihavamo nehẽ, ei Jesus'ga. Nombojoavyavyi ti Tupana'ga ġa nderekokatuavo a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i he'yjuhuve'ġa pe: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Ndahe'yive'ġa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama
(Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34)*

¹⁷ Jesus'ga hoi ogwovo cidade de Jerusalém me. Gweroho ga dozeve'ġa ġwemimbo'ehara'ġa ojupi. Irupe'i ga ġa nderohoi ojipe'ġa hugwi onhi'iġa ġa pe ġa horame pea rupi.

¹⁸ Kiro ga ei ġa pe a'ero:

—Ji rendu ti, ei Jesus'ga ġa pe. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. Aerẽ po ti jipyhygukahava ġa pe ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa pe ahembo'ehara'ġa pe nehẽ no, ei Jesus'ga vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ġa ei nehẽ tomano ti Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

¹⁹ A'ero po ti ġa ji mondoukari judeus'ġarũive'ġa pe nehẽ tojigwarai ti ġa ga rehe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti judeus'ġarũive'ġa ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve nehẽ. Ipira apopyra pyvõ po ti ġa ji nupanupã ji mondohondohoga nehẽ, ei Jesus'ga. Kirẽ po ti ġa ji mbovyri yva rehe nahã

ji jukavo nehẽ. Ko'emameva'ea py'rovo mokõi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Zebedeuva'ea ra'yra'va'ea oko pota memei huvi-havamo

(Marcos 10.35-45)

²⁰ Kiro Zebedeu'ga rembirekohẽa ruri Jesus'ga pyri. Gweru hẽa gwa'yra'ġa mokonha'ġa akoja'ġa – kiroki ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa dozeve'ġa nde'yja'ġa. Ga nderovahemame hẽa renypy'andurugi Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

–Tandepyry ti ji ve, ei hẽa Jesus'ga pe.

²¹ A'ero ga ei hẽa pe:

–Gara nde erepota?

A'ero hẽa ei ga pe:

–Ekorame yvyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero ti ere agwa'ġa pe jira'yra'ġa pe toko memei ti ġa huvihavamo nde pavẽi. Nahã ti ere ġa pe ġa mboapyga nde pyri aheapykakatuva'ea rehe ojipe'ga kikoty ejohukoty ojipe'ga kokoty ejohukoty rõi nde pyri nehẽ, ei hẽa Jesus'ga pe.

²² Hẽara'yra'ġa pe Jesus'ga ei reki:

–Ndapekwahavi pe pe'erame toroapy ti Jesus'ga pyri orokovo huvihavamo javo, ei Jesus'ga ġa pe. Aerẽ po ti hahy hete ji ve nehẽ. Po pe ji moirõi, a'ero hahy hete pe me nehẽ no. Marã a'ero? Peko pe nanongara rehe naerũ? ei Jesus'ga mokonha'ġa pe hẽara'yra'ġa pe.

Igwete hẽara'yra'ġa ei Jesus'ga pe:

–Toronhimboita ti ore jupe, ei ġa.

²³ A'ero ga ei ġa pe:

—Penhimboita tuhẽ po ti pe hahyheterame pe me nehẽ pejikoga ġwaramo ji rehe. Ji rõi reki a'e ġa pe ġa tombojogwovai ji rehe yvyakotyve'ġa nduvihavamo javo. Jiruva'ga jate omboavujikw-eripe ġa pe avo po ti ġa apygi nehẽ javo, ei Jesus'ga hẽara'yra'ġa pe mokonha'ġa pe.

²⁴ Aerẽ jara'ġa dezve'ġa ikwahavi hẽa'ea Jesus'ga pe.

—“Toko ti jira'yra'ġa huvihavamo ga pyri,” ei hẽa, ei ġa.

A'ero ġa ndopotari a'ea onhimonha'ngavo hẽara'yra'ġa ndehe.

²⁵ A'ero Jesus'ga ġa mbuhurukapavi ojipyri dezve'ġa mokonha'ġa ndeheve. A'ero ga ei ġa pe:

—Judeus'ġarũive'ġa nduvihava'ġa ipopoaka og-wyripeve'ġa mboporavykyheteavo ojive ġa mon-domondovo ġwemimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe dozeve'ġa pe.

²⁶ Ga ja rõi ti pejogwereko pejikovo ġwaramo jireheva'ero. Po pe peko pota jireheve'ġa nduvihavamo penhiirũ'ġa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁷ Po pe peko pota ġa hohe pa okovo ġanduvihavuhuro, a'ero koji'i ti peko katu ġa pe ġa pokoheteavo.

²⁸ Ji ja ti pepoko ġa pejikorame ġanduvihavamo, ei Jesus'ga ġa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jirurame vyva koty nda'ei ji ġa pe: Ji poko ti. A'ea rõi ji ei. A'ereki tapoko ti ġa javo ji ajo. Tamano ti ji he'yjuhuve'ġa ndepyga ġa mbopiro'yavo ġandekote'varuhua hugwi. A'ero

po ti ġa ndohoi hahyva'ea ruvihava pype nehē, a'e ji jijo, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga ombokatu mokonhava'ea reakwara
(Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43)*

²⁹ Jesus'ga hoi cidade hugwi Jericó hugwi ogwovo ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ga horame he'yjuhuve'ġa hoi ġa ndupi.

³⁰ Nanime pea rembeyvyri pe mokonha'ġa apygi heakwagweve'ġa. Ga ikwahavi Jesus'ga kiro okwa jawo. A'ero ġa hapukai torerendu ti Jesus'ga jawo.

—Orepojykaharetero ko nde Daviva'ea rymymino no! ei ġa Jesus'ga pe.

Nahā ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero jawo.”

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

³¹ A'ero he'yjuhuve'ġa ei ġa pe:

—Tapehapukai ti, ei ġa ġa pe tonhi'imbi ġa jawo. Koji'i heakwagweve'ġa hapukaja'javi reki.

—Orepojykaharetero Daviva'ea rymyminoro ore poko ti! ei ġa ga pe.

³² A'ero Jesus'ga pytai ġa nderuruka ojipyri. Kiro ga ei ġa pe:

—Pejo ti avo. Marā po ti ji pe nderekoi nehē? Gara pe pepota? ei ga ġa pe.

³³ A'ero ġa ei ua Jesus'ga pyri:

—Orepojykaharetero ore mboheakwa katu, ei ġa ga pe.

³⁴ A'ero Jesus'ga ġa porogwetygi. Opoko ga ġandeakwa rehe. Nanime pyry ġandeakwa. Kiro ġa hoi Jesus'ga rupi a'ero.

21

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos

(Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

¹ Ohorame cidade de Jerusalém me Jesus'ga ovahẽ cidade'ia kotyi ve Betfagé kotyi ve ġwemimbo'ehara'ġa pavẽi. Ohĩ Betfagé yvytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.

Kiro Jesus'ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondouka.

² –Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'ea pe, ei ga ġa pe. Pevahemame kotihĩ po ti pe hep-iagi yuhua'javuhuva'ea jumenta nehẽ. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Jumenta ra'yra oko ipyri no. Pekwahara memei ti herua ji ve.

³ Po ti ġa ei pe me nehẽ: “Maraname pe ikwaharavi?” Po ti ġa ei na, a'ero ti pe'ji ġa pe: “Gaha – kiroki ga pe nhande ei: Nhandepojkaharete'ga – gaha e'i: ‘Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo’.” A'ea ti pe'ji ġa pe. Kotihĩ po ti ġa imbuhurukari nhande ve a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴ A'ero ġa ndekoi Jesus'ga nhi'iġa rupi ga nhi'ĩpo'rupava. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

⁵ “Ere ti cidadepeve'ġa pe Siãopeve'ġa pe:

‘Pehepia ti! Penduvihavuhuhete'ga uhu pe pyri.

Ga ko oko nhyrõ.

Ga po ti oho yuhua'javuhuva'ea arimo jumenta ra'yra arimo ua nehê,'" ei ahe Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo hako.

⁶ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga nhi'iġa po'ruavo ipyhyga jumenta jumenta ra'yra reheve.

⁷ Gweru ġa jumenta jumenta ra'yra reheve Jesus'ga pyri herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ġa heropori inoġa ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe.

A'ero ga hoi i'arimo.

⁸ Ga rerohorame pea rupi he'yjuhuheteve'ġa heroporopori oapoa opira i'arimova'ea pea rupi timbojigwa ti pehea ga pe javo. Jara'ġa okytikyti hakā yva hugwi heroporopoa pea rupi imbokat-uavo. Nahā ġa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga u kiro javo.

⁹ Jara'ġa oho ga renonde. Jara'ġa oho ga reviri. Nahā he'yjuhuheteve'ġa hoi ga rupi. Hahyahi hete ġanhi'iġa ġa erame:

—“Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!” ei ġa ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo.

“Ga pe ti nhandepojykaharete'ga tomomyry.

A'ereki nhandepojykaharete'ga ga mbuhuruka avo,” ei ġa.

“Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!”

Nahā ġa ei Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo.

¹⁰ Jesus'ga rerovahemame cidade de Jerusalém me ipypeve'ġa py'a myi.

—Mome ahe ga? ei ġa Jesus'ga repiagame.

¹¹ A'ero he'yjuhuve'ġa ei ġa pe:

—Ga ko Jesus'ga Tupana'ga nhi'ğa mombe'uhara'ga. Gagwyrá ko Galiléia. Pevo ga rúvi cidade de Nazaré pe, ei ға ға pe.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

¹² Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ға jatykahavuhu pe Tupana'ға mbohetehei pe ovahema. Pevo okara hugwi mytu'ěva'ea hugwi ga ға mo'embavi ima'ěhara'ға ipyhyhara'ға ndeheve – kiroki ға oma'ě mbatera ipyhyga no – perope Tupana'ға mboheteheva pyri. Pevo ga imbojirevi ға'apoa mesas – kiroki ға hajiheve'ға itambere'ia pyhy judeus'ға itambere'ia mondovo nahã ikwepyga. Ga'apykava no – kiroki ға omondo inambua itambere'ia rehe – ға'apykava ga imbojirevi.

¹³ Ga pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ға ei ikwatijaruka hako:

“Tonhi'ĩ ti ға ji ve nhironga pype yvy koty ji mboheteavo,” ei Tupana'ға hako, ei Jesus'ға ға pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ға ikwepykwepyga mbatera pyvõ Tupana'ға rongá pype,” pe'ji, ei Jesus'ға. Nahã pe Tupana'ға rongá mongoukari iporomive'ға nduhavamo, ei Jesus'ға ikwepykara'ға pe.

¹⁴ Heakwagweve'ға nduri oje'yja'ға jatykahavuhua pype ipyka'naka'nauhũve'ға pavẽi. Jesus'ға pyri ға nduri ovahema a'ero. A'ero ga imombyryvi ға pe ға mboheakwakatuavo ipyka'nave'ға mopo'agatua'java.

15 Ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavêi gwepia ahemonhi-momby'ava'ea Jesus'ga imombyryvame ға pe. Gwendu ға tayri'ğa Jesus'ga mboheterame ojatykahavuhua pype javo:

—Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!

Nahã tayri'ğa ei. A'ereki ға e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ғanduvihavuhuhetero javo.” A'ero ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa nhim-boahivi Jesus'ga pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavêi.

16 A'ero ға ei Jesus'ga pe:

—Erehendu nde tayri'ğa ea?

Jesus'ga ei ға pe:

—Ahendu ji. Napemonhi'igi pe Tupana'ga rem-bikwatijarukara naerũ? E'i:

“Tupanetero nde tayri'ğa mbo'ekatui ipita'ngive'ğa ndeheve.

'Ji mbohete ti, 'ere nde ға mbo'eavo.

A'ero ға nde mbohetekatukatui.”

Nahã ikwatijaripyra i'ei Tupana'ga mombe'gwovo, ei Jesus'ga ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no.

17 O'erame a'ea Jesus'ga hoi ға hugwi a'ero ogwovo cidade de Jerusalém hugwi. Oho ga cidade'i pe Betânia pe. Pevo ga kiri ypytunimo.

*Tande'aa'javi ti! ei Jesus'ga figo'yva pe
(Marcos 11.12-14, 20-24)*

18 Ko'emame ppyhajive Jesus'ga hoa'javame cidade de Jerusalém me ty'ara ga jukai.

19 Pea rupi ga hepiagi figo'yva figueira ogwovo ipyri ta'u ti yva'ia javo. Ndi'ai reki ka'atehea herekovo. A'ero ga ei jupe:

—Tande'aa'javi ti! ei ga jupe.

Nimbegwei he'ouhũro omanomo figo'yva a'ero.

²⁰ He'õa repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ga nhimomby'ai. A'ero ġa ei:

—Kotihĩ figo'yva he'ouhũro omanomo! ei ġa.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikohetei Tupana'ga rehe, a'ero ji ja po ti pe imohe'õi i'yva. Koji'i po ti pe popoakaramo nehẽ no. Po ti pe ei avova'ea pe vyvytyra pe nehẽ: “Ejipe'a ti enhimomboa ypiahua pype.” Po ti pe ei na nehẽ, a'ero po ti vyvytyra ihoi ypiahua pype nehẽ, ei Jesus'ga.

²² Po pe jikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga penhi'iġa rendukatui pe erame ga pe nahanahã ore oropota javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe.

Ma'ġa nde mbuhurukaruhu avo? ei ahe Jesus'ga pe

(Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8)

²³ Kiro Jesus'ga hoi cidade de Jerusalém me ova-hema ogwovo ja oje'yja'ġa jatykahavuhua pype templo pype. Ga ġa mbo'erame Tupana'ga nhi'iġa rehe ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa nduri ga pyri xava'eve'ġa pavẽi. A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ġa nde mbuhurukaruhu avo nahanahã ti eko javo? Ma'ġa e'i a'ea nde ve? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji nhi'ĩpondekwa na'ẽ ti. Pe ji nhi'ĩpondekwaaturame a'ero po ti ji na jitehe ga mombe'ui pe me no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ Pemombe'u ti ji ve a'ero. Ma'ga ombuhuruka João Batistava'ea tomatiza ti ga ġa javo? “Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. “Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. Marã pendeaporoġita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero ġa eġa'ei ojohupe:

—Po ti nhande ei nehẽ: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'igagwera naerũ?” Nahã po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ.

²⁶ Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ga henduvi nhanenhi'iga okote'varuhuavo nhande ve nehẽ, ei ġa xakyhyji nhande ġa hugwi javo. A'ereki nhandegwyripeve'ga epavi: “João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'iga mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a,” ei nhandegwyripeve'ga, ei ġa ojohupe.

²⁷ Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ga po ombuhuruka João Batistava'ea tomatiza ti ga ġa javo? Ndorokwahavi, ei ġa javo tehe ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga.

Gara'ya'ga mokonha'ga

²⁸ —Marã pendeaporoġita? ei Jesus'ga ġa pe. Kiro po ti ji imombe'ui pe me, a'ero ti ji nhi'ĩpondekwa nehẽ, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea.

—Mokōi ko akwaimbae'ga ra'yra'ġa, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Gwa'yra'ga pe ga ei: “Pi'a, eho ti kiro eporavykyavo ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei ga gwa'yra'ga pe.

29 —Emo gara'yra'ga e'i: “Ndahoi tuhē po ti ji nehē,” ei ga uva'ga pe. Aerē ga japyakakatui. A'ero ga herojijyi ojeaporoġita ogwovo oporavykyavo uva'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

30 —Aerē garuva'ga hoi ojipe'ga pyri gwa'yra'ga pyri, ei Jesus'ga. Na jitehe ga ei ga pe eho ti kiro eporavykyavo ko pe javo.

—“Ji po ti aho tuhē nehē, apī,” ei gara'yra'ga ga pe. Ndohoa'javi reki ga oporavykye'yma, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

31 —Manamo gara'yra'ġa oko ganhi'iġa rupi? ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe xava'eve'ġa pe no.

A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Akoja ga - kiroki ga oho ko pe oporavykyavo gara'yra'ga, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Kiroki ġa omono'oġuhū itambere'ia governo pe - ġahā akwaimbae'ġa upahara'ġa pavēi ojiko Tupana'ga rehe kiro eko ti oreruvihavuhetero javo ga pe. Ojikogypy ġa pe nenonde a'ero, ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe xava'eve'ġa pe no.

32 —Ymyaī João Batistava'ea ruri pe pyri ikwahavuka pe me nahanahā Tupana'ga opota javo ikwehe. Ndaperoviari pe ga pejikokatue'yma, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'ōhara'ġa akwaimbae'ġa upahara'ġa pavēi ga reroviari reki ojeaporoġita

rerojijyita. Gandeaporoğita rerojijyja pe hepiagi. Hepiagirē vehevi pe ndaperojijyi ve pejeaporoğita ga reroviare'yoma, ei Jesus'ga ġa pe. Nurā ji ei: Okogypy ġa Tupana'ga rehe pe nenonde, ei Jesus'ga ġa pe.

*Garemitymipyra
okote'varuhuve'ġa*

repiakatuhabara'ġa

(Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19)

³³—Ojipea rehe kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvō. Pehendu ti, ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe xava'eve'ġa pe no. Kohoa jara'ga itymi yhyppoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Aerē ga ġwemityma rokairuġi, ei Jesus'ga. Aerē ga japoī uva mu'umu'ūhava tyhya rupiaramo. Aerē ga japoī tapyjo'ara ko pe. “A'ea hugwi po ti ġa hepiakatuī nhiremitymipyra videira ji ve nehē,” ei ga.

—A'ero ga ei ġa pe: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehē. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehē no,” ei kohoa jara'ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ġa opytavo ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehē javo, ei Jesus'ga.

³⁴ Aerē kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyryve'ġa pe: “Peho ti ġa pyri nhiremitymipyra repiakatuhabara'ġa pyri. Toyky ti ġa yva'ia imbuhuruka jiapoā ji ve,” ei ga.

—“Kwa,” ei ġa. Ogwovo ġa vahemi ġa pyri imombe'gwovo ganhi'īga ġa pe.

³⁵ Emo ġa nomondopotari yva'ia ġa pe okote'varuhuavo ġa pe, ei Jesus'ga. Jara'ga ġa ga nupanupã. Jara'ga ġa ga juka. Jara'ga rehe ġa omombomombo ita, ei Jesus'ga. Nahã garemitymipyra repiakatuhara'ġa jigwarai gapyryve'ġa ndehe, ei Jesus'ga.

³⁶ —A'ero kohoa jara'ga ojipe'ġa mondoi ojipyryve'ġa. Ga ko he'yi ohopypyve'ġa hohe. A'ero ga ġa mondoi togweru ti ġa yva'ia ġa hugwi javo novã. Ga vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ġa ndekote'varuhui ġa pe no.

³⁷ —A'ero kohoa jara'ga gwa'yra'ga mondoi gaha ti togweru yva'ia ġa hugwi javo novã. “Ga pe po ti ġa ndekokatui nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga.

³⁸ Kiro gara'yra'ga vahemi yva'ia tymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Ga repiagame ġa ei ojohupe: “Avova'ea ko gayvyaġwama. He tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehẽ,” ei ġa.

³⁹ A'ero ġa gara'yra'ga pyhygi ga momboa kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰ —A'ero kohoa jara'ga vahemame marã po ti ga ġa nderekoi nehẽ? ei Jesus'ga ġa pe.

⁴¹ A'ero ġa ei ga pe:

—Omoka'nhyumba ranuhũ po ti ga ġa gwa'yra'ga repyga nehẽ, ei ġa. Ojipe'ġa pe po ti ga ei nehẽ: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa,” e po ti ga nehẽ. A'ero po ti ġa imondokatui yva'ia ga pe jykyana nanani nehẽ, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴² —Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Napemonhi'iġi pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? A'ea e'i: “Onga apohara'ġa japorame onga ita apopyra hep-iagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe.
Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo.

Nhandepojoykaharete'ga reki omongo
huvihavamo.

Hepiagame nhande nhimomby'ai
nanongara ko pyry hete javo.”

A'ea ikwatijaripyra i'ei, ei Jesus'ga oarõe'yma
mombe'gwovo ġa pe.

⁴³ –Nurã ji ei pe me: Tupana'ga ndokoa'javi
penduvihavuhuhetero judeus'ġa nduvi-
havuhuhetero pe ndepiakatua'jave'yma nehẽ, ei
Jesus'ga. Oko po ti ga ojipe'ġa nduvihavuhuhetero
–kiroki ġa ga nhi'ĩpo'ru ojikoga ga rehe, ei Jesus'ga.

⁴⁴ –Kiroki ġa o'a akoja rehe ita rehe – ġahã
po ti onhika'mbika'mbi nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti
akoja ita ihiri ġa ndehe nehẽ, a'ero po ti ita ġa
ka'mbika'mbigi ġa mongu'iuhuavo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarõe'ỹve'ġa
moka'nhymbava.

⁴⁵ Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa henduvi
fariseus'ġa pavẽi Jesus'ga imombe'urame
ojo'java'ea. A'ero ġa ikwahavi Jesus'ga nhande
mombe'ui reki javo. Jesus'ga arõe'yma a'ero ġa ei:

–Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo
nhande ve imombe'umbe'urame ojo'java'ea
peko akoja'ġa ja javo nhande ve, ei ġa Jesus'ga
mbotegwetepota.

⁴⁶ Nurã ġa Jesus'ga pyhypotarahivi novĩa. Emo
ġa okyhyji pevove'ġa hugwi. A'ereki pevove'ġa
oarõ hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga
nhi'iġa mombe'uhara'ga javo.

22

Hehanhuhũ toryva (Lucas 14.15-24)

¹ Jesus'ga ġa mbo'ea'javi he'yiva'ea pyvõ ojo'java'ea pyvõ javo ġa pe:

² –Marã hekoi kiro Tupana'ga rekorame vvyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero ġa nderekovo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Ganduvihavuhu'ga japo toryva tahembireko ti jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³ Ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe – tuhu ti ġa kiro toryvi pe javo.”

–“Kwa,” ei ġa ogwovo. Ga vahemame ġa pyri imombe'gwovo ġa ndohopotari reki toryvi pe, ei Jesus'ga.

⁴ –A'ero ikwahavame ġanduvihavuhu'ga ojipe'ġa mbuhurukari ojipyri ojipyrive'ġa jitehe. “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe. Tuhu ti ġa kiro toryvi pe. Ga pe ti pe'ji: ‘Pehendu ti! ei ga pe me. Amboavujikweruka ji toryva. Ajuka ji yuranuhũa'javuhuva'ea bois bezerros reheve – kiroki a'ea ji amboky'rauhu. Amboavujikwepavuka ji mbatera, ei ga pe me. Kiroġwe tuhẽ ti pejo toryvi pe hepiaga jira'yra'ga hambirekorame, ei ga pe me.’ Nahã ti pe'ji ġa pe,” ei ga ojipyrive'ġa pe ġa mondovo, ei Jesus'ga.

–“Kwa,” ei ġa ogwovo.

⁵ Ga pyri ġa vahemi imombe'gwovo ġa pe a'ero. Ndojapyakai ġa ġanhi'iġa rehe ohoe'yma toryvi

pe, ei Jesus'ga. Oporavykya rehe reki ġa hoi. Ojipe'ga oho ko pe. Ojipe'ga oho ima'eamo mbatera, ei Jesus'ga.

⁶ Ojipe'ġa, ojigwaraita gwuvihavuhu'gapyrive'ġa ndehe, ġa ġa pyhygi ġa jukavo, ei Jesus'ga.

⁷ –Ikwahavame ġanduvihavuhu'ga nhimonha'ngai. A'ero ga osoldados'ġa mondoi ġa pyri ġa moka'nhyembavuka imbokajuka ġacidade, ei Jesus'ga.

⁸ –Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Amboavujikwe pa ji toryva novĩa. Kiroki ġa pe ji a'e tuhu ti ġa javo – ġahã oko te'varuhu reki upotare'yma,” ei ga, ei Jesus'ga.

⁹ “Peho ti pepukuhua rupi nanani a'ero,” ei ga. “Pe'ji ti pevove'ġa pe: ‘Pejo ti toryvi pe. Nhandervihavuhu'ga oapo toryva tahembireko jira'ya'ga javo.’ Nahã ti pe'ji ġa pe nhaporemõ ġa ndepiagame,” ei ga, ei Jesus'ga.

¹⁰ –“Kwa,” ei ġa. Pepukuhua rupi ġa hoi a'ero ġa ndepiaga ġa mono'ono'ombava, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ġa ġa omono'õ pyryve'ġa ndeheve ġa nderovahema toryvi pe. Nahã he'yjuhuve'ġa nduri hepiaga toryva. Ohygahi ġa toryva rehe gara'ya'ga hambirekorame, ei Jesus'ga.

¹¹ –Toryva repiave'ġa pyri ġanduvihavuhu'ga hogahoi ġwonga pe ġa ndepindepiaga onhi'iġa ġa pe, ei Jesus'ga. Ga ndepindepiagame ga ojipe'ga repiagi. Gapira ko tapy'ynhapipyryva rõi – kiroki toryva repiagame ġa ndopo'rui, ei Jesus'ga.

¹² Nurã ġanduvihavuhu'ga ei ga pe: “Kwãi,” ei ga ga pe. “Tapy'ynhapipyryva rõi ko nde eremongi.

Marã nde ruri avo ekiavo toryva repiaga naerũ?” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

—Nonhi'īgi reki ga.

¹³ A'ero ġanduvihavuhu'ga ei ojipyrive'ġa pe: “Pekwa ti gapya gapoa reheve! Peroho ti ga agwa hugwi ga momboa ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁴ —A'ea ji amombe'u ikwahavuka pe me, ei Jesus'ga. Nahã Tupana'ga ġa nderekoukari okorame vyvakotyve'ġa nduvihavuhuhetero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. A'ereki he'yjuhuve'ġa pe Tupana'ga ei: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Ndahe'yive'ġa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

César'ga rembiapoa itambere'ia

(Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26)

¹⁵ Fariseus'ġa ndopotari Jesus'ga imombe'urame nahã hekoi kiro Tupana'ga rekorame ġanduvihavuhuhetero javo. A'ero ġa hoi Jesus'ga hugwi. Ojohupe ġa nhi'inh'i'īgi.

—Tihepia ti Jesus'ga reaporōgita. Mara'ngu po ti ga onhimboteġweteavouka nhande ve ga nhi'ĩgame nehẽ? ei ġa ojohupe.

¹⁶ A'ero ġa ġwemimbo'ehara'ġa mondoi Jesus'ga pyri Herodes'gareheve'ġa ndeheve nahanahã ti pe'ji Jesus'ga pe javo.

—Kwa, ei ġa. Nahã po ti ore ga moandyandyi nehẽ.

Kiro ġa hoi a'ero Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa nhi'ĩgatui Jesus'ga pe timoandyandyi ti ga javo.

—Orembo'eharamo nde eremombe'ukatu mbatera, ei ġa ga pe. A'itituhēva'ea rehe nde ore mbo'e. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde erembo'e katu, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea rehe jate nde rekoi ekyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi ekoe'yma huvihava'ġa ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehea rehe no, ei ġa ga pe.

¹⁷ Nurā ore ei nde ve torembo'e ti javo. Marā ndereaporoġita? César'gareheve'ġa e'i: “Pemon-domondo ti itambere'ia César'ga pe nhandervihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti”? Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti”? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁸ Ojohupe ġa ei:

—“Tapemondoi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehē hamo, ei ġa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehē. A'ero po ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehē, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurā ga ei ġa pe:

—Ahemoandyiva'ero maranameuhū pe ipotari nhimbote'vara nhirembi'ea rupi? ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ Pehepiuka ti ji ve itambere'ia – akoja pe ġa ei: “A'ea ti pemondomondo nhandervihavuhu'ga pe.” A'ea pehepiuka ji ve, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ea ġa heruri ga pe a'ero.

²⁰ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Ma'ġa ra'angava hehe? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei Jesus'ga.

²¹ A'ero ġa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhẽ ġa okwatija inoġa hehe, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

Yvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

²² Henduvame ġa nhimomby'ai tegwete gamoandyihava javo. A'ero ġa hoi ga hugwi ogwovo.

Ombogwerahavirẽ omanove'ġa nahem-birekoa'javi

(Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40)

²³ A'ea rupi jitehe saduceus'ga nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ga ndogweroviari omanove'ġa mbogwerahava. Kiro ġa nduri Jesus'ga pyri ova-hema. A'ereki ġa e'i ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iġame nehẽ? ei ġa ojohupe.

²⁴ A'ero, orembo'eharamo javo, ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ġa javo. Aherembikwatijara e'i:

“Po akwaimbae'ga manoi ta'yre'ymame ġwembirekohẽa pe,

a'ero ti gairũ'ga tahembireko hẽa pavẽi.

Ta'y ti ga hẽa pe nhiirũva'ea togwereco gwakykwe-pohara'ġa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ġa Jesus'ga pe.

Kiro ġa imombe'ui omanove'ġa Jesus'ga pe.

²⁵ —Ymya seteva'ea ruvi avo onhoirũva'ea kako, ei ġa Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro

kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerē akwaimba'eva'ea manoi, ei ġa. A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi oirūva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'īpo'ruavo.

²⁶ Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei ġa. Na jitehe jarava'ea onhoirūva'ea nhaporemo ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi. Ndata'ypavi reki seteva'ea aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahā ahe rekoi ojopy'ropy'rovo.

²⁷ Aerē mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kako kunhangwerava'ea, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁸ —Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe. Omanove'ġa mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehē. Ma'ġa nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehē ahe kwerava'javame nehē? A'ereki seteva'ea onhoirūva'ea hembireko kunhangwerava'ea pavēi, ei ġa. Emombe'u ti ore ve. Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa imombe'utehei heroviare'yma ġwaramo omanove'ġa mbogwerahava.

²⁹ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Pendeaporoġita ko Tupana'ga reaporoġita atyvi pe Tupana'ga nhi'iġa reroviare'ymame nahembogweravi po ti ga nehē javo. A'ereki pe ndapekwahakatui Tupana'ga rembikwatijarukara, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi Tupana'ga popoakara no, ei ga ġa pe.

³⁰ Nahā ji ei pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga ġa mbogweravame ġamanoa hugwi po ti

akwaimbae'ġa nahembirekoa'javi nehĕ. Ojipe'ġa po ti nomohembirekoa'javi kunhangwera'ġa nehĕ no. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ġa oko ġwembirekoe'ymamo. Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja po ti ġa nahembirekoi nehĕ no, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

³¹ —Pemonhiĭ pe Tupana'ga rembik-watijarukara novĭa – kiroki omombe'u ahembogwerahava. Abraãova'ea manorĕ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

³² “Jihi ko Tupanamo.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei ga hako.

—Ikwatijarukara rupi Tupana'ga ei pe me, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe. O'erame nahã Tupana'ga ikwahavukari pe me ġa okoji javo. A'ereki Tupana'ga nde'i: “Abraãova'ea ji mbohete.” A'ereki Tupana'ga pe ġa okoji, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei ġa okwerava'ja omanorĕ javo.

³³ Jesus'ga nhi'ġa renduvame he'yive'ġa nhi-momby'ai garemimbo'ea rehe onhimongyavo.

Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvi-havamo joheva'ero? ei ahe

(Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28)

³⁴⁻³⁵ Fariseus'ġa ikwahavi Jesus'ga ea saduceus'ġa pe.

—Jesus'ga omombi saduceus'ġa nhi'ġa ġa omoandyandyipotarame, ei ġa ojohupe.

Kiro ġapyteripeve'ga judeus'ġa mbo'ehara'ga ei:

—Mara'ngu po ti ga onhimbote gweteavouka nhande ve ga nhi'igame a'ero nehê? ei ga a'ea pota.

Nurã ga nhimbojatykatykai ogwovo ovahema Jesus'ga pyri. A'ero ga ei Jesus'ga pe:

³⁶ —Orembo'eharamo emombe'u ti ore ve, ei ga Jesus'ga pe. Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ga Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i:

“Pearõ hete tuhê ti pepojy kaharete'ga Tupana'ga.

Pearõ hete tuhê ti ga pejipy'a pe.

Pearõ hete tuhê ti ga imondovo pejeaporoğita imohina ga rehe.

Pearõ hete tuhê ti ga tako ti ji garemimbotari-mova'ea rupi jate javo,” e'i, ei Jesus'ga ga pe.

³⁸ A'ea ko joheva'ea huvihava Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei Jesus'ga.

³⁹ —Hehohyva'ea ko a'ea'java'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ea e'i:

“Penhiarõ hete pe.

Na jitehe ti pearõ hete pejikotyve'ğa”, ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ga pe.

⁴⁰ A'ea memei huvihava. A'ero hehe nhandereko-rame nhande rekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemõ nhandekovo Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemõ no, ei Jesus'ga ga pe.

Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojy kaharetea no

(Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44)

41 Fariseus'ğa nhimbojatykarame Jesus'ga pyri Jesus'ga ei ğa pe:

42 —Marã pendeaporoğita Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe Cristo'ga rehe? Ma'ğa rymyminoa po ti ga uhurame nehẽ? ei Jesus'ga ğa pe.

A'ero fariseus'ğa ei:

—Ga po ti Daviva'ea rymyminoa nehẽ, ei ğa Jesus'ga pe.

43 Kiro Jesus'ga ei ğa pe:

—Na tuhẽ. Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga. Emo Tupana'ga ra'uva ombo'e Daviva'ea Cristo'ga ko ndepojykaharetero oko javo ga pe. Maraname Daviva'ea e'i Cristo'ga pe ga ko jipojykaharetero oko javo Cristo'ga rekorame Daviva'ea rymyminorõ? Ymyahũ Daviva'ea okwatija a'ea mombe'gwovo inoğa. Ikwatijarame ahe ei hako:

44 “Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy na'ẽ ti ji pyri jijohukoty rũi ekovo huvihavamo epytavo.

Tamongo ti ji nearõe'ỹve'ğa neremimbotarimova'ea rehe nehẽ, ei Tupana'ga,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

45 —A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ğa pe ğa mbojapyakavo.

Ga mbojapyakavo Jesus'ga ei a'ea onhimombe'gwovo ikwahavipeavo Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi javo.

⁴⁶ Ga pe tegwete Jesus'ga nhiĩpondekwa. A'ero kiro ġa nde'ia'javaġwami Jesus'ga pe: “Maramarã?” A'ereki ġa ga pojihu.

23

Ahembo'eharava'ea onhimbohete fariseusva'ea pavēi

(Marcos 12.38-39; Lucas 11.43-46; 20.45-46)

¹ A'ero Jesus'ga ei he'yive'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe no.

² Ga e'i ġa pe:

—Judeus'ġa mbo'ehara'ġa fariseus'ġa pavēi ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Moisésva'ea py'rovo ġa nhande mbo'erame.

³ Nurã ġa pe mbo'erame nahanahã ti peko jawo, a'ero ti peko pa ġanhi'iġa rupi, ei Jesus'ga. Emo ġandekote'varuhua rupi ti tapekoi. A'ereki ġa e'i pe me novĩa: “Pehendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera.” Ga ki a'e te nohendukatui a'ea, ei Jesus'ga.

⁴ Ga e'i: “Nahanahã ti peko pejikorame Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi,” e'ie'i ġa nhande ve, ei Jesus'ga. Emo ġa ndokopavi Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi, ei Jesus'ga. Oko pa po ġa hupi hamo. Onhi'iġa rupi ġa ndokopavi no. Ga ko ġa ja – kiroki ġa omondo ipohyjuhuva'ea ojipe'ġa arimo ġa pokoge'yma, ei Jesus'ga.

⁵ —Okokaturame ġa ei oyvyteri pe: “Pyry ojipe'ġa nhande rekokatua repiagi. A'ero po ti ġa nhande mbohetei ġa oko hete Tupana'ga nhi'iġa rupi jawo.” Nahã ġa ete'varuhui oyvyteri pe imon-doe'yma ojeaporoġita Tupana'ga rehe jate, ei Jesus'ga.

—Ombohetea potaruhuro ġwaramo hehãi'iuhũva'ea ġa japoi Tupana'ga rembikwati-jara ryruhu'ia inoġa ojihe ejetovapya rehe. Ono ġa irũa hyruhu'ia ojyva rehe no, ei Jesus'ga. Judeus'ġa omongi hyruhu'ia okovo Tupana'ga nhi'igã rupi jipi. Na tuhẽ. Emo judeus'ġa mbo'ehara'ġa apoa fariseus'ġa apoa pavẽi koji'i hehãi ojipe'ġa apoa hohe hyruhu'ia tianembohete ti ġa javo.

—Franjas ipukupukuhu'iva'ea ġa japoi omboja opira rembeyvyra rupi imondovo, ei Jesus'ga. Jatu'riva'ea franjas judeus'ġa omboja hupi okoheterame Tupana'ga rehe. Na tuhẽ. Emo judeus'ġa mbo'ehara'ġa apoa fariseus'ġa apoa pavẽi koji'i ipukuhu ojipe'ġa apoa hohe. Nahã ġa japoi ojikwahavuka ojipe'ġa pe tianembohete ti ġa javo, ei Jesus'ga.

⁶—O'u pota ġa toryva jara'ġa pyri toryva repi-agame. Na jitehe ġa apypotaruhui nhanderuvihava'ġa apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ġa e'i te'varuhu oyvyteri pe: “Nhande mboheteavo ti ġa tianderepia pa. A'ereki nhande ġanduvihavuhuhetero xako,” ei ġa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

⁷—Ikatuuhu ġa pe ojipe'ġa mbaragwahavame ġa ndehe ima'ẽhai pe feira pe onhi'igatuavo ġa pe pe ko orembo'eharamo javo ġa pe, ei Jesus'ga.

⁸Gwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pe ki a'e te ġa ja rũi peko, ei Jesus'ga. A'ereki jihi jate ako pembo'eharamo Cristoramo, ei Jesus'ga. Pe reki penhoirũ. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe. A'ero ojo'javuhu pe hoi. Nurã ti tape'ei pejohupe pe ko orembo'eharamo javo.

A'ea ti tape'ei pejohupe penhimbohete'e'yma, ei Jesus'ga.

⁹ –Tape'ei ti avove'ga pe vyakotyve'ga pe – kiroki ga oko peirũ'ga ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe – ga pe ti tape'ei apĩ javo. A'ea ti tape'ei ga pe. A'ereki ojipeji ko ga penduvetero Tupana'ga yvagipeve'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe.

¹⁰ –Te'iyme ti ġa pe me pe ko oreruvihavamo javo. A'ea ti ġa te'iyme pe me pe mbohete'e'yma, ei Jesus'ga. A'ereki jihi jate ako penduvihavuhetero Cristoramo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe.

¹¹ Po ti pe ndekopotari jireheve'ga nduvihavamo penhiirũ'ga nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga.

¹² –Po pe ei: “Jihi ko huvihavamo ojipe'ga hohe pa.” Po pe ei a'ea penhimboheteavo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: “Ndapekoi pe huvihavamo. Tapenhimbohetei ti!” A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei pejikokatuavo ojipe'ga pe, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: “Peko ti huvihavamo.” A'ea po ti ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

*Tiruahũ ti pe me, ei Jesus'ga fariseusva'ea pe
(Marcos 12.40; Lucas 11.39-42, 52; 20.47)*

¹³ –Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe napembo'ekatui Tupana'ga nhi'iġa rehe herojijyita. Nurã hajihea rehe pe ġa mbo'ei ġa moandyandyita, ei Jesus'ga ġa pe. Pereco pe Tupana'ga nhi'iġa

aherembikwatijara novĩa timonhi'ĩ javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'i'ĩga rupi pejikoge'yma ga rehe. Ga ndekopotarame ganhi'ĩga rupi pe napemombe'ukatui ġa pe, ei Jesus'ga. Nahã pe napemongoi ġa ganhi'ĩga rupi ġa mbojikoge'yma ga rehe. A'ero pe ja ġa nde'i Tupana'ga pe nde oreruvihavuhetero ereko jave'yma, ei Jesus'ga ġa pe.

14—Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe pepojykaahy mbatera aherembirekokwera'ġa hugwi, ei Jesus'ga. Penhi'imbukuhu tehe pe Tupana'ga pe. Pe'e pe pejiyvyteri pe: “Nhande renduvame po ti ojipe'ġa ei nhande ve oarõ hete ġa Tupana'ga javo.” Nurã jate pe nhi'inhi'i'ĩgi Tupana'ga pe ga arõe'yma, ei Jesus'ga. Kaitu po ti hahy hete pe me a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

15—Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe pejiheve'ġa mbote'va hete. A'ero ġa ko koji'i oko te'varuhu pe hohe duas vezes pe hohe. Pe po ti peho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ pendekote'varuhuro ġwaramo. Ga kaitu po ti oho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ okote'varuhetero ġwaramo, ei Jesus'ga. “Pry,” pe'e pe ġa ndekorame pe ja. A'ereki pe peporavyky hete ojipeji'ga mbote'varuhuavo. Pehopeho pe ga rehe ya rupi pea rupi no tiroviaruka ti pevove'ga pe nhanenhi'ĩga javo. Nahã pe ga mbote'varuhui. Nurã po ti tiruahũ pe me nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

16 —Heakwagweve'ġa'java'ero pe peko!

A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Pe peroho ojipe'ga penhinhi'iga rupi no. Tiruahũ ti pe me! Nahã ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea rehe pe ojipe'ga mbo'ei.

—Nahã pendeaporogita te'varuhuro. Po ojipe'ga ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo,” ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame Tupana'ga ronga renoina po ga etehei a'ero. Ga okopotare'ymame onhi'iga rupi, na ga ndokoi hupi a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea rehe pe ga mbo'ei, ei Jesus'ga.

—Po ojipe'ga ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ouro renoina nhandejatykahavuhupypeva'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo,” ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ouro renoina, a'ero ti ga toko tuhẽ onhi'iga rupi,” pe'e pe, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁷ —Ikwahave'yva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Ndapekwahavi'i'i! Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ga ouro po'rurame jate Tupana'ga ronga pype nhandejatykahavuhua pype Tupana'ga omombyry ouro, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea rehe pe ga mbo'ei, ei Jesus'ga.

¹⁸ Po ga ehetei ojipe'ga pe: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ehava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo,” e po ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ikwava'ehava renoina po ga etehei a'ero.

Ga okopotare'ymame onhi'iġa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ei ġa mbo'eavo, ei Jesus'ga.

—Po ġa ehetei ojipe'ga pe: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Kiroki a'ea ji amondo ikwava'ẽhava rehe – a'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo,” e po ġa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ikwava'ẽhavareheva'ea renoina, a'ero ti ġa toko tuhẽ onhi'iġa rupi,” pe'e pe, ei Jesus'ga ġa pe.

19 —Ikwahave'ỹva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Ndapekwahavi'i'i! Ikwava'ẽhava koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ga nhaneremimondoa noġame jate ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga omombyry nhaneremimondoa, ei Jesus'ga ġa pe.

20 —Po ġa ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo.” Po ġa ei nahã, a'ero ġa ehetei ikwava'ẽhava pe a'eareheva'ea pe nhaporemno, ei Jesus'ga ġa pe.

21 —Po ġa ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo.” Po ġa ei nahã, a'ero ġa ehetei garonga pe ipypeve'ga pe no Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

22 —Po ġa ehetei: “Nahanahã ti ji rekoi. Yvaga renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo.” Po ġa ei nahã, a'ero ġa ehetei Tupana'ga apykava pe. A'ereki yvagi pe Tupana'ga oko nhanderuvihavuhetero oapyga. A'ero o'erame yvaga pe ġa ei Tupana'ga pe tuhẽ a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

23 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ga pe. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe peko tehe Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi, ei Jesus'ga.

—Petỹ pe imboheva'ea: hortelã erva-doce reheve cominho reheve. Pe herekorame dez itymipyra pe pemondo ojipeji Tupana'ga pe pejikovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ea pyry Tupana'ga pe novĩa, ei Jesus'ga. Emo pe ndapekokatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ga pe, ei Jesus'ga.

—Peko katu po pe hamo pejikokatuavo ojipe'ga pe hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa ojive Tupana'ga ipotari. Emo ga pe koji'i huvihava pen-dekokatua. Pe ndapeporogwetygi ojipe'ga. Pe-porogwety po pe ga hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa Tupana'ga pe pyry ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava gaporogwetyga, ei Jesus'ga.

—Napembojikogukari ojipe'ga pejihe penhi'mberame ga pe. Pembojikoguka po pe ga pejihe hamo penhi'mbee'yma hamo, ei Jesus'ga ga pe. Penemimondoa pyry Tupana'ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava gambojikogukara pejihe. Peko ti gareaporoğita rehe. Tapemondopigi ti ga pe no, ei Jesus'ga.

24 —Heakwagweve'ga'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Pe peroho ojipe'ga penhinhi'iğa rupi. Pembogwambogwa pe mberu'i'ia ta'uyme ti ji ite'varuhuva'ea javo. Emo

pe pe'u reki ite'varuhuheteve'ea hehanhuhũva'ea yuranuhũa'javuhuva'ea jaimo camelo jaimo. Nahã ji ei pe me. A'ereki pe peko hete a'ea rehe – kiroki huvihava gwere Tupana'ga pe. Kiroki huvihava hete Tupana'ga pe – a'ea rehe pe ndapekoi, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ –Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'iġa rupi pe jikoe'ymame ganhi'iġa rupi pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Gwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahã ji ei. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhuavo, ei Jesus'ga.

²⁶ –Heakwagweve'ga'java'ero nde ereko, fariseu! ei Jesus'ga ġapyteripeve'ga pe. Epohi ti ejekote'varuhua hugwi ejeaporoġitakaturu. A'ero po ti nde rekokatui ejikokatuavo ojipe'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame nde ve: Epyhei copo pype prato pype reheve. A'ero copo ara ikatu no prato ara reheve, ei Jesus'ga.

²⁷ –Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe aheryvya ja, ei Jesus'ga. Ikatu tehe tapyja ita apopyra novã – kiroki oko aheryvya rehe. A'ereki ġa omotiġuhũ imbokatuavo tapyja. Ipype reki ite'varuhu herekovo inema ahekaġa reheve, ei Jesus'ga.

²⁸ –Na jitehe pe ndekoi. Ojipe'ġa ei pe mombe'gwovo novã: “Ehepia ġa! Ppyry hete ġa okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi.” Ikwahave'yma ġa

ei nahã pe mombe'gwovo, ei Jesus'ga. A'ereki pe ojipe'ga moandyandyi. A'ereki peyvvyteri pe reki pendeaporoğita ite'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahũ ti pe me ahemoandyandyiva'ea pe! ei Jesus'ga

(Lucas 11.47-51)

29 –Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki ymyahũ penamonhava'ea ojukajuka Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea pyryva'ea. Pe reki japokatui tapyja aheryvya rehe. A'ea pe imbokatui, ei Jesus'ga ġa pe.

30 Pe pe'e: “Po ymyahũ nhande rekoi nhaneramonhava'ea pyri, a'ero po nhande ndiahoi ahe rupi Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea jukavo hamo.”

31 –A'ea pe erame pe pejikwahavuka ojipe'ga pe ore ko aherakykwepoharamo javo – kiroki ahe ojukajuka Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga.

32 Ndojukapavi ahe ganhi'iğa mombe'uhara'ga. Pejuka pota po ti pe hembyruera'ga naerũ? ei Jesus'ga. Ga jukarame po ti pe ndekote'varuhuhetei penhamonhava'ea ja imbuhuruka hahyhetea pejihe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

33 Ite'varuhuva'ero pe peko! ei Jesus'ga ġa pe. Ite'varuhuva'ea ra'yro pe peko! ei ga ġa pe. Tegwete peka'nhyhava hahyva'ea hugwi. Tupana'ga po ti pe mondo tuhẽ hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

34 —Pejuka pota pe ġa. A'ero kiro ji amondouka ġa pe pyri nehẽ nhinhi'igã mombe'uhara'ġa Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapyra'ġa ndeheve jireheve'ġa mbo'ehara'ġa ndeheve nehẽ no, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa po ti pe ġa jukai nehẽ. Ojipe'ġa po ti pe ġa mondoi yva rehe ġa mbovyã hehe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa po ti pe ġa nupanupãĩ ipira apopyra pyvõ ġa mondohondohoga pejatykahavuhua pype nehẽ, ei Jesus'ga. Peko te'varuhu po ti pe ġa pe pejigwojigwovo ġa ndeviri nahã ġa monhamonhana ojipejipe pe cidades pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

35 —Ga nhaporemõ po ti ji ġa mondoukari pe pyri nehẽ Tupana'ga ti tomondo hahyva'ea pe me nehẽ pe ġa jukarame nehẽ javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea pe me okokatuva'ea repypava nehẽ.

—Ymyahũ ahe ojiko Tupana'ga rehe okokat-uavo. Nurã ymyahũ penamonhava'ea ojuka ahe, ei Jesus'ga. Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Abelva'ea ko okokatuva'ea. Aerẽ penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea Baraquiasva'ea ra'yrava'ea. Omano Zacariasva'ea nhandejatykahavuhua pyri templo pyri okara mbyteri pe ikwava'ẽhava pyri, ei Jesus'ga.

36 Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga po ti imondoi hahyva'ea pe me nehẽ. A'ereki penamonhava'ea ojukajuka ahe, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga oarõ hete cidade de Jerusalém
(Lucas 13.34-35)*

37 Kiro Jesus'ga ei:

—Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'íga mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga cidadepeve'ga pe Jerusalémmeve'ga pe. Tupana'ga ahe mondoukarame pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamuti'ga omono'ono'õ gway'ria opepoa gwyri pe. Na jitehe ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamuti'ga ja pe nderekokatupota novĩa. Emo pe ndapepotaruhui reki, ei Jesus'ga.

³⁸ —Pehendu ti a'ero! ei Jesus'ga. Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehẽ. Ga ndohepi-akatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehẽ. Pe tehe po ti peko a'ero nehẽ.

³⁹ Pe ndajirepiaga'javi nehẽ, a'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Aerẽ jate po ti ji rura'javi nehẽ. A'ea rupi po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ti tomomyry Jesus'ga pe. Gaha ko Tupana'ga ga mbuhuruka,” pe'e po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

24

Judeusva'ea jatykahavuhua monduru-pava'gwama

(Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6)

¹ Kiro Jesus'ga hemi gwe'yja'ga jatykahavuhua hugwi ogwovo. Garemino'ehara'ga nduri ga pyri.

—Ehepia nhandere'yja'ga jatykahavuhua on-gare'yjuhua ita apopyra, ei ga ga pe a'ero.

Nahã ga ei ga pe hepiuka ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Pehepia pe nhandejatykahavuhua nhaporemo avo, ei ga ga pe. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe

itauhua nehẽ. Omonduru pa po ti ġa inoġa nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Hahyheteaġwama Jesus'gareheve'ġa pe
(Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19)*

³ Aerẽ Jesus'ga hoi ogwovo vytyruhu pe oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri ojipe'ġa ndovakie'ỹ. Kiro ġa ei ga pe:

—Emombe'u ti ore ve. Maname po ti ġa imondurugi nhandejatykahavuhua nehẽ? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ẽ ahemonhimomby'ava'ea nehẽ ikwahavuka nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi nehẽ Jesus'ga uhura'ja ġwerĩ javo. Gara na'ẽ po ti Tupana'ga gwepiuka ikwahavuka nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi nehẽ kiro mbapava koty javo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyandyjukari ti ġa pe.

⁵ Aerẽ po ti he'yjuhuve'ġa uhu ji ra'ãra'ãteheavo javo nehẽ: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga reminbuhurukaramo.” A'ea po ti ġa ei o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. He'yjuhuve'ġa po ti heroviari ġa'mbea nehẽ, ei Jesus'ga.

⁶ —Aerẽ po ti ojipe'ġa tavukari ojipe'ġa pe nehẽ. A'ero po ti ġa ei pe me: “Ira'agwe ġa tavukari. Paivouhu ġa ndekoi otavuka no,” e'i po ti ġa pe me nehẽ. Ga a'ea imombe'urame pe me ti tapemomynhukari ġa pe pejipy'a penhimongyhyjiukare'yma nehẽ. Otavuka tuhẽ po ti ġa nehẽ.

A'ea rupi rũi po ti mbapavakotyva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.

⁷ –Gagwyrripeve'ga po ti oko na'ẽ ojipe'ga gwyrripeve'ga ndehe otavuka nehẽ. Ojipe'ga nduvihavuhu'ga po ti omondo ojigwyrripeve'ga otavuka ojipe'ga nduvihavuhu'ga gwyrripeve'ga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ahã po ti ga pe mbatera avo nehẽ. Pevo po ti ty'ara ga jukai nehẽ no, ei Jesus'ga. Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po ti yvya imyimi nehẽ no, ei Jesus'ga.

⁸ Nahã ypy po ti nehẽ. Aerẽ po ti koji'i tiruahũ nehẽ, ei Jesus'ga.

⁹ –A'ea renonde po ti ga pe pyhygi pe nderohoahyavo huvihava'ga pyri nehẽ tomondo ti ga hahyva'ea ga pe javo. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea pe me pe jukavo nehẽ. Nahã po ti vvyakotyve'ga ndekopavi pe ndehe pe arõe'ỹheteavo nehẽ pejikoga gwaramo ji rehe, ei Jesus'ga.

¹⁰ –A'ero po ti he'yjuhuve'ga jireheve'ga pohiri ji hugwi okote'varuhuavo hendukatue'yma nhinhi'iga nehẽ hahyro gwaramo ojive, ei Jesus'ga. Onhokwava'eğuka po ti ga nhiarõe'ỹve'ga pe nehẽ tomondo ti ga hahyva'ea ga pe javo, ei Jesus'ga. Nonhoarõi hete po ti ga okovo opohirame nhinhi'iga hugwi nehẽ, ei Jesus'ga.

¹¹ Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea mombe'uhara'ga nduri he'yjuhuve'ga nehẽ. Ganhi'iga rũi po ti ga imombe'ui he'yjuhuve'ga moandyandyita, ei Jesus'ga.

¹² Jypya jireheve'ga onhoarõ hete. Aerẽ po ti igwaigwavete gambyteripeve'ga nonhoarõi onhi-

mongyavo nehẽ. A'ereki igwaigwavete yvyakotyve'ga okote'varuhu, ei Jesus'ga.

¹³ –Kiroki ga onhimboita avuirama opohire'yma ji hugwi – gaha po ti ji ga reroho yvagi pe ga mongovo avuirama jijipyri nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁴ A'ea pyryva'ea po ti nhinhi'igareheve'ga imombe'umbe'ui yvyakotyve'ga pe nhaporemo mbapava renonde. Ga po ti e'i ga pe nehẽ: “Perojijyjijyuka ti pejeaporogita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhhetero nehẽ.” A'ea po ti ga imombe'ui ga pe nhaporemo tokwaha pa ti ga javo. Yvyakotyve'ga gwyriveve'ga nhaporemo henduvame gani'iga po ti ji rura'javi nehẽ mbapava koty nehẽ, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga omombe'u aerẽva'ea hahyheteva'ea
(Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24)*

¹⁵ –Aerẽ po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame o'ama Tupana'ga apoa pype ipojoykahava pype. Ymyahũ ite'varuhuheteheteva'ea ahe imombe'ui ikwatija Danielva'ea Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea hako, ei Jesus'ga.

(Kiroki ga omonhi'ĩ aãa ikwatijara – tokwaha ti ga.)

¹⁶ –Pe hepiagame ite'varuhuheteheteva'ea jipiukari. A'ea rupi ti Judéiaveve'ga toka'nhy onhana vytyruhu pe onhimima nehẽ xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga.

17 Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo – ġahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyme ti ġa ġwonga pype ombatera renoheme'yma jugwi, ei Jesus'ga.

18 Kiroki ġa oko ko pe – ġahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyme ti ġa ġwonga pe opira renoheme'yma, ei Jesus'ga.

19 Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhyopotarame nehẽ. Iporia'i po ti ġa nehẽ no – kiroki ġa omoka'mbuka'mbu gwa'yra'ġa ġa nenonhapotarame, ei Jesus'ga.

20 –Pe'ji ti Tupana'ga pe: “Ite'varuhuhetehetevea'ea jipiukarame po ti ore noroka'nhyopotari yapouhua rupi. A'ereki a'ea rupi hahy ore ve ore horame. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuhetehetevea'ea yapouhua rupi.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Pe'ji ti ga pe: “Noroka'nhyopotari ore sãbado rupi oreporavykye'yma rupi. A'ereki Moisésva'ea e'i irupe rõi ahe toho nhandeporavykye'yma rupi javo. A'ea rupi rõi ti toroka'nhy. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuhetehetevea'ea sãbado rupi.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

21 –A'ea ji ei pe momoranduva penhimboko'i ti aerẽva'ea hugwi tiruahũhetevea'ea hugwi javo. Ite'varuhuhetehetevea'ea jipiukarame po ti tiruahũ hete tuhẽ pe me nehẽ. Tupana'ga rembiapopyagwera jate ndogwerecoi a'ea'java'ea. Aerẽ po ti ndogwerecoa'javi a'ea'java'ea nehẽ no, ei Jesus'ga.

22 –Aerẽ po ti Tupana'ga omombi tiruahũhetevea'ea nehẽ. A'ereki ga e'i jipe: “Momi po ti ġakira hehe nehẽ. A'ero kirupi!” ei ga. Po ti mbegwe ga imombigi tiruahũhetevea'ea nehẽ,

a'ero po ti yvyakotyve'ğa manombavi nehë. “Tahahya'javyme ti nhiremimo'ëhara'ğa pe,” ei ga. Nurão ġwaramo po ti ga imombigi nehë, ei Jesus'ga.

²³ —Aerë po ti ojipe'ğa ei pe me nehë: “Pehepia! Avo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehë: “Pehepia! Pevo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga.

²⁴ —Aerë po ti ojipe'ğa ei nehë: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo,” e po ti ġa o'mbero nehë, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ei nehë: “Jihi ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo,” e po ti ġa o'mbero nehë, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ġa ei nehë: “Tiapoapo tuhë ti ahemonhimomby'aheteva'ea ġa pe hepiuka ġa moandyandyita, Tupana'ga remimo'ëhara'ğa vehevi po.” A'ea po ti ġa ei japovo nehë, ei Jesus'ga.

²⁵ Pehendu ti! ei Jesus'ga. Opomomorandu ji ko nahã po ti tiruahũva'ea nehë javo, ei Jesus'ga.

²⁶ —Nurã ti tapehenduvi ġanhi'iġa. Po ti ġa ei pe me nehë: “Pehepia! Cristo'ga oko ongae'ÿi me.” Ga erame na, a'ero ti tapehoi ongae'ÿi me hepiaga. A'ereki ġa i'mbe. Ji rõi po ti nehë, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehë: “Pehepia! Cristo'ga oko oki pe ġandovakie'ÿ.” Ga erame na, a'ero ti taperoviari ġanhi'iġa, ei Jesus'ga. A'ereki ġa i'mbe.

²⁷ —Ji rura'javame tupã veraverava ja po ti ji rekoi nehë. Tupã veraveravame kwara ipora koty ombokojahu pa yvaga kwara ihoa koty vehevi, ei Jesus'ga. A'ero ahe gwepia pa kojahua. Na jitehe

po ti ġa ji repiapavi jirura'javame yvaga hugwi nehē vyvakytyva'ero yvagipeva'ero no.

²⁸ —Jukwaha po ti nehē, ei Jesus'ga. Ahe manorame ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehē ti'u javo.

A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha jirura'javame nehē javo.

Jesus'ga rura'javaġwama
(*Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28*)

²⁹ —Ga tiruahumbavirē pe me “po ti kwara igwevi nehē”, ei Jesus'ga. “Jahya po ti nombokojahua'javi nehē no. Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehē. Yvagipeva'ea po ti iġwyġwymi ipopoakava'ea nehē”, ei Jesus'ga.

³⁰ A'ero po ti Tupana'ga hepiukari yvagipeva'ea nehē tokwaha ti vyvakytyve'ġa Jesus'ga ruraġwama javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti vyvakytyve'ġa gwyriveve'ġa jehe'oi ovy'are'yma nehē. A'ero po ti ġa ji repiagi ji rura'javame yvaġatiġa pyteri pe vyvakytyva'ero yvagipeva'ero nehē, ei Jesus'ga. Jipopoakara po ti ġa gwepia nehē no. Nhirendy'jandy'java po ti ġa hepiagi nehē no jikatuhetea, ei Jesus'ga.

³¹ —Nanime trombeta ipyhava nehē, ei Jesus'ga. Hahyahi ipyambua nehē. Trombeta renduvame po ti jipyrive'ġa hoġahoi vyvakytyve'ġa gwyriveve'ġa gwyriveve'ġa jehe'oi ovy'are'yma nehē. Pevopevo po ti ġa nhiremimo'ēhara'ġa monhimono'ono'oġi ġa nderua ji pyri nehē, ei Jesus'ga. Nahã po ti ġa ġa nderuri kwara ipora hugwi kwara

ihoa hugwi no tyapyra hugwi no nhimbya hugwi nehẽ no, ei Jesus'ga.

Figoyva figueira ahe mbo'e

(Marcos 13.28-31; Lucas 21.29-33)

³² —Kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ, ei Jesus'ga. Hepiagame figoyva pe pekwaha. A'ereki henhunhame huangyra pe ei: “Kwaria ġwerĩ kiro,” pe'e pe.

³³ Na jitehe hepiapavame tiruahũva'ea pejive po ti pe ikwahavi nehẽ kiro mbapava koty javo, ei Jesus'ga.

³⁴ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aġwamove'ġa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁵ Opa po ti yvaga yvya pavẽi nehẽ. Nhinhi'ġa po ti ndopavaġwami opopoakapige'yma okovo a'itituhẽva'ero avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehẽ?

(Marcos 13.32-37; Lucas 17.26-30, 34-36; 12.39-40)

³⁶ —“Maname po ti nde rura'javi nehẽ?” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. A'ea vvyakotyve'ġa ndokwahavi, ei Jesus'ga. Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ndokwahavi no. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei Jesus'ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁷ —Noéva'ea nhinhaġa renondehava yhara ruvihavuhua pype ojo'ja jirura'java renondehava pavẽi, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

³⁸ Ymyahũ Noéva'ea nhinhaġa renonde yhararuvihavuhua pype ahewyripeva'ea i'ui'ui

jipi gworygworyvamo hako. Ahegwyriveva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahã ahegwyriveva'ea rekoi okovo Noéva'ea avame yharuhua pype hako.

³⁹ A'ea rupi ahegwyriveva'ea ndokwahavi yhyarehanhuhũa ruraḡwama - kiroki ahegwyriveva'ea ndo'avi yharuhua pype. Ahegwyriveva'ea mbotypyvypava yhya nhatymbavi hako. Na jitehe po ti vvyakotyve'ḡa ndokwahavi jiruraḡwama nehẽ, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁰ –A'ero po ti akwaimbae'ḡa mokonha'ḡa oko ko pe nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴¹ –Kunha'ḡa mokonha'ḡa po ti ombo'i imbo'ihava pyvõ. Kiro po ti ojipehẽa rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipehẽa rejahava nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴² –Penhimboko'i ti jipi ite'varuhuva'ea hugwi pejikokatuavo ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojykaharete'ga rura'javi nehẽ javo ji ve, ei Jesus'ga.

⁴³ Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ḡwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ḡwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yma hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.

⁴⁴ –Nurã ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga. Pe ji mboha'uve'ymame kiro po ti ji ruri vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

*Nahã ahe ombojikoguka ojihe
(Lucas 12.41-48)*

⁴⁵ —Kiroki ga ombojikoguka opojykahara'ga ojihe gweaporoğitakaturu – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga ġa pe. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me ojo'java'ea mombe'gwovo. Gwepia katu ga opojykahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojykahara'ga ei a'ero ohorame: “Nde po ti jipyrive'ġa ndepiakatuharamo. Ema'ẽ ti nhimbatera ġa pe ġandetakwera ja jipi to'u ti ġa javo.” Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

⁴⁶ —A'ero gapyrive'ga jara'ġa ndepiakatui imondovo ġa pe ġa nderekovo ġandepiakatuharamo ga horame. Aerẽ gapojykahara'ga jivyri ġa ndepiaga. Ga e'i: “Ga ndepia katu reki ga imondovo ġa pe,” ei ga.

—Pyrý hete ġandepiakatuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁷ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti gapojykahara'ga ei ga pe nehẽ: “Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyrá reheve nhimbatera reheve no.” Nahã po ti ga ei nehẽ toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Po ġandepiakatuhara'ga rekote'varuhui, a'ero po ga ei oyvyteri pe opojykahara'ga rure'ymame: “Mbaigwe po ti jipojykahara'ga jivyri nehẽ,” e po ga.

⁴⁹ A'ero po ga ndohepiakatui opojykahara'gapyrive'ġa, ei Jesus'ga. Onupã po ga ġa ġa poravykyrame. O'u hete po ga gambatera gweagwyrývamo no heagwyrýve'ġa pavẽi, ei Jesus'ga.

⁵⁰ Oyvyteri pe ga ei upa nduri po ti jipojykahara'ga kiro nehē javo.

—A'ea rupi po ti gapojykahara'ga ruri ovahema nehē, ei Jesus'ga.

⁵¹ Gapojykahara'ga ga rovaja'rogukari nehē. A'ereki ga ndokoi opojykahara'ga nhi'i'ga rupi. Nahā po ti gapojykahara'ga ga mongoukari ahemoandyandyiva'ea pyri nehē, ei Jesus'ga. Hahyva'ea ruvihava pype po ti ga jehe'oi ojihe a'ero onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

25

Kunhangwera'ga ivojave'ga dezve'ga

¹ —Ji rura'jahava koty marā po ti hekoi nehē vyvakotyve'ga pe ġa erame Tupana'ga nhandervihavuhetero oko javo? ei Jesus'ga ġa pe. A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Kunhangwera'ga ivojave'ga ipyhygi lamparinas dezve'ga, ei Jesus'ga. A'ea ġa herohoi ga rovatiamo – kiroki ga hembireko a'ea rupi.

² —Jara'ga cincove'ga okwaha hete gweaporoġitakuro kunhangwera'ga. Jara'ga cincove'ga ndokwahahetei gweaporoġitate'varuhuavo kunhangwera'ga, ei Jesus'ga.

³ Ikwahave'ÿve'ga ndogwerohoi querosene'java'ea herohorame lamparinas.

⁴ Ikwahave'ga ki a'e te gweroho querosene'java'ea nhumbi'a pype herohorame lamparinas.

⁵ Mbaigwe ga ruri – kiroki ga hembireko. A'ero kunhangwera'ġa kiri gwopehyiro, ei Jesus'ga.

⁶ –Ypyhaji katu ġa henduvi ġanhi'ġa. “Poru ga ruri. Peho ti ga rovatiamo,” ei ġa.

⁷ –A'ea henduvame kunhangwera'ġa vyri ikyti-avo imondyhava pavio japokatuavo tombokojahu katu ti javo, ei Jesus'ga.

⁸ A'ero ikwahave'ÿve'ġa ei ikwahave'ġa pe: “Pembuhu ore ve querosene'java'ea. A'ereki ogwe oreapoa lamparinas,” ei ġa.

⁹ A'ero ikwahave'ġa ei: “Noromondo po ti ore nehē. A'ereki oreapoa querosene'java'ea ndohygi nhandeapoa rehe nhaporemu lamparinas rehe nhaporemu. Peho ti ima'ēhara'ġa pyri ipyhyga pejive,” ei ġa ikwahave'ÿve'ġa pe, ei Jesus'ga.

¹⁰ –A'ero ikwahave'ÿve'ġa hoi toropyhy ti javo. Gandakykweri ga ruri reki – kiroki ga hembireko. Onhimboavujikweve'ġa hoi ga rupi toryvi pe oki-avo onga pype. Gwovapytÿ ga a'ero, ei Jesus'ga.

¹¹ –Aerē ikwahave'ÿve'ġa nduri javo: “Ehovapytymba'vo ti ore ve. Toroki,” ei ġa.

¹² –A'ero ga ei ġa pe: “Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehē. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹³ –Nahā po ti hekoi nehē. Nurā nane'yimi ti pepota jirura'java penhimomiranama ji mbuhua, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojoykaharete'ga rura'javi nehē javo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

*Huvihava'ga omondo oitambere'ia trêsvē'ġa pe
(Lucas 19.11-27)*

14 –Jirura'jahava koty marã po ti hekoi vyvakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Akwaimbae'ga hoi paivouhu ojipe'ğa gwyri pe. Ohoa renonde ga ojipyrive'ğa mbuhurukari ojipyri. Ga omondomondo ğa pe ombatera oitambere'ia no tombohe'yjuhu ti ğa ji ve javo, ei Jesus'ga.

15 –A'ero cinco itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ğa hohe ga ombohe'yi kwaha javo. Dois itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ga gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. Ojipeji itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ğa gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. A'ero ga ei: “Pepyhypyhy ti mbatera nhiitambere'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia ipyhyga koji'iva'ea,” ei ga ğa pe. “Nahanahã ti peporavyky nhiitambere'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oga aerẽ imbuhua ji ve,” ei ga ğa pe, ei Jesus'ga.

–Kiro ga hoi ğa hugwi a'ero ogwovo paivouhu hete ojipe'ğa gwyri pe, ei Jesus'ga.

16 –A'ero gapyrive'ga – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia ga hugwi – gaha nambegwei'i'i ogwovo ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko dez itambere'ia hehanhuhũva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

17 –Na jitehe ojipe'ga – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi. Ga oho ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi

mbatera ipyhyphyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko quatro itambere'ia hehanhuhũva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

18 —Ojipe'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga apoa – gaha gwyvykoi itambere'ia inoĝa vykwara pype imima tareko katu ti javo, ei Jesus'ga.

19 —Aerẽ mbaigwehu ĝanduvihava'ga rura'java paivohua hugwi ua, ei Jesus'ga. Ovahemame ogwuri pe kiro ga ojipyri'ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ĝa pe ga omondo oitambere'ia tombohe'yjuhu ti ĝa ji ve javo. Ga ĝa mbuhuruka ojipyri. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Maramomi kiro nhiitambere'ia ĝa imbohe'yjuhurame? Koji'i po ĝa ipyhygi ji ve jirakykweri,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

20 —A'ero ga ruri ga pyri – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. Ga gweru gwuvihava'ga pe dez itambere'ia. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve cinco itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygama ji ipyhygi dez,” ei ga pe, ei Jesus'ga.

21 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteva'ea nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga pe, ei Jesus'ga.

22 —Aerẽ ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve dois itambere'ia

ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygama ji ipyhygi quatro,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

23 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteve'ea nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

24 —A'ero ojipe'ga ruri - kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. “Jiruvihavamo ko nde,” ei ga. “Akwaha ji ndereaporoğitate'varuhua. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ga hugwi ejive. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ga nemitymipyra ejive,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

25 “Akyhyji ji nde hugwi. A'ero ji hoi imima neitambere'ia yvy pe - akoja nde erembuhu ji ve ikwehe'i. Ehepia neitambere'ia - akoja jitehe!” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

26 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereko te'varuhu nde evevugwero. Nde tuhẽ ere'ere'e ji ve: ‘Erepyhy nde ejive eporavykye'yma. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ga nemitymipyra ejive.’ Nahã nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitambere'ia nde ve embohe'yi ti javo, ei ga.

27 Nurã po nde eremondo nhiitambere'ia ikwepykara'ga pe banco pype hamo. A'ero imbuhu'ragirẽ ojipe'ga pe po ga ombuhu koji'iva'ea nde ve hamo, ei ga ga pe. Nahã po nde herekoi nhiitambere'ia jirakykweri hamo. A'ero ji rura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiita-

mber'e'ia irũa reheve hamo,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁸ —Ojipe'ġa pe ga ei: “Pepyhy ti nhiitambere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitambere'ia nahã herekovo dez itambere'ia,” ei garuvihava'ga, ei Jesus'ga.

²⁹ —A'ero ji ei pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ga gwereko a'ea pyvõ oporavyky pota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvõ javo. Gwereko ranuhũ po ti ga nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

³⁰ —Nurã ġanduvihava'ga ei javo ojipyrive'ġa pe: “Akoja'ga – kiroki ga nombohe'yi nhiitambere'ia – gaha ti toporavykya'javyme ji ve ipotare'yma ġwaramo. Pemombo ti ga ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive a'ero nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga ojo'java'ea imombe'gwovo.

Mbapava koty po ti Tupana'ga e'i ġa pe nehẽ

³¹ —Aerẽ vvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rura'javi vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero nehẽ, ei Jesus'ga. Nhirendy'javuhua pyteri pe jikatukatuva'ea pyteri pe po ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Poryve'ġa pavẽi nhaporemo po ti ji rura'javi nehẽ Tupana'gapyrive'ġa pavẽi yvagipeve'ġa pavẽi.

—A'ea rupi po ti ji reni jiapykakatua rehe javo vvyakotyve'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

³² Amono'ono'oġuka po ti ji vvyakotyve'ġa gwyriveve'ġa jirovai pyteri pe nehẽ. Ovelhas

repiakatuhara'ga ope'a ovelhas cabritos hugwi jipi. Na jitehe po ti ji vyvakotyve'ga pe'ai nehē, ei Jesus'ga.

³³ Tupana'ga nhi'igarupive'ga pe po ti ji ei nehē: Pejo ti ji pyri kokoty jijohukoty rūi, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ojipe'ga pe po ti ji ei nehē: Peho ti kikoty jijohukoty, a'e po ti ji nehē, ei Jesus'ga. Nahā po ti ji Tupana'ga nhi'igarupive'ga pe'ai ojipe'ga hugwi avo yvya koty nehē, ei Jesus'ga.

³⁴ —Tupana'ga nhi'igarupive'ga pe po ti ji ei ġanduvihavuhetero nehē jijohukotyruive'ga pe nehē: Tupana'ga jiruva'ga omombyry pe me. Nurā ti pejo pejikovo ġanduvihavamo Tupana'ga pyri ga rekorame ġanduvihavuhetero, ei Jesus'ga. Ymyahū yvya aporame Tupana'ga omboavujikwe pe me toko ti ġa ġanduvihavamo javo.

—Nahā ji ei pe me.

³⁵ A'ereki ty'ara ji jukarame pe pembuhu mbatera ji ve, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'igarupive'ga pe nehē, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe pembuhu yhya ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ji hajiheva'ea pe me. Emo pe pe'e ji ve: “Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype.” A'ea pe pe'e ji rerekokatuavo, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

³⁶ Ji pire'ymame pe pemondo jipira ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē. Ji tetirūarame pe pejo ji pyri ji pokoga. Ji imombe'urame Tupana'ga nhi'iga ġa ji mongi cadeia pype. Pevo pe nduri ji pyri ji pokoga, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'igarupive'ga pe nehē, ei Jesus'ga.

³⁷ —A'ero po ti ganhi'igarupive'ga ei ji ve nehē opojkaharetea pe nehē: “Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?” e po ti ġa nehē.

“Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondo mbatera nde ve,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde ygeweirame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondo yhya nde ve,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁸ “Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore ndoro'ei nde ve a'ero: Ejo ti i'gwovo ore pyri ekiavo oreronga pype. Na rui ore ei nde ve,” e po ti ġa nehẽ. “Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondo ndepira nde ve,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁹ “Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore nde tetirũarame. Nurã ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa nehẽ. “Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Ndrohepiagi ore nde rename cadeia pype. Nurã ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —A'ero po ti ji ei ġa pe jirekorame ġanduvihavuhetero nehẽ: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirũ'ga pokokaturame jihi tuhẽ pe ji poko katu a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novia nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokaturame jihi tuhẽ pe ji poko katu a'ero, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'ĩgarupive'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Ojipe'ġa pe jijohukotyve'ġa pe po ti ji ei nehẽ: Pejipe'a ti peji gwovo ji hugwi. Pendekote'varuhua ko pehoagwama tata pype. Nurã ti peho hahyva'ea ruvihava pype tata pype – kia Tupana'ga oapo toho ti Diabo'ga gapyriva'ea pavẽi

ipype nehẽ javo, a'e po ti ji nehẽ, ei Jesus'ga. Pevo tata pype po ti hahy avuirama pe me nehẽ, a'e po ti ji jijohukotyve'ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

—Nahã ji ei pe me.

⁴² A'ereki ty'ara ji jukarame pe napembuhuri mbatera ji ve, a'e po ti ji ģa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe napembuhuri yhya ji ve, a'e po ti ji ģa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴³ Ji hajiheva'ea pe me. Ndape'ei pe ji ve: “Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype.” A'ea rũi pe'e pe ji rerekokatue'yma, a'e po ti ji ģa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji pire'ymame pe napemondoi jipira ji ve, a'e po ti ji ģa pe nehẽ. Ji tetirũarame pe ndapejori ji pyri ji pokoge'yma. Pe ndajipokogi ji rekorame cadeia pype, a'e po ti ji ģa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —A'ero po ti ģa ei ji ve nehẽ opojoykaharetea pe nehẽ: “Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?” e po ti ģa nehẽ. “Ndrohepiagi tuhẽ reki ore. Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore,” e po ti ģa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame?” e po ti ģa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Nahanahã nde rekorame ore ndorohepiagi tuhẽ reki. Nurã ore ndoropokogi nde,” e po ti ģa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ero po ti ji ei ģa pe nehẽ: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirũ'ga pokokatue'ymame jihi tuhẽ pe ndajipokokatui a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novĩa nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokatue'ymame jihi tuhẽ pe

ndajipokokatui a'ero, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Ga po ti oho hahyva'ea ruvihava pype tata pype upa avuirama nehẽ, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'ġarupive'ġa po ti oho yvagi pe okovo avuirama Tupana'ga pyri upa nehẽ, ei Jesus'ga.

26

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

¹ A'ea mombe'upavirẽ Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

² —Mokõ po ti pe kiri nehẽ. A'ero po ti nhandere'yja'ġa japoi toryva i'gwovo nehẽ – kiroki toryva pe nhande ei: Páscoa, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea rupi po ti nhikwava'ẽhava ġa pe nehẽ. Ji pyhy ti ġa ji mbovya yva rehe ji jukavo nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

³ A'ea rupi ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa ojatyka judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi xava'eve'ġa pavẽi no. Ojatyka ġa Caifás'ga rongauhua pype. Caifás'ga ko ikwava'ẽhara'ġa nduvihavuhu'ga.

⁴ Kiro ġa eġa'ei ojohupe:

—Marã po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukauka nehẽ? ei ġa.

⁵ Toryva rupi rõi ti nhande ga pyhygukari nehẽ he'yjuhuve'ġa ti tojogwayvayvaryme ga rehe onhimongyavo nehẽ, ei ġa ojohupe.

Nahã ġa ei. A'ereki Páscoa rupi judeus'ġa ojatyka gwe'yjuhuro tikwahava'ja ti nhaneramonhava'ea reruragwera Egito hugwi javo.

*Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akağa rehe
(Marcos 14.3-9; João 12.1-8)*

⁶ Aerē Jesus'ga rekoi Simão'ga rongapype cidade'i pe Betânia pe. Simão'ga ko ijajauhugwera'ga.

⁷ Garonga pe Jesus'ga i'urame kunhangwerahêa heruri perfume nhandya hyrua pype. He'yi hete itambere'ia perfume rehe. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. Jesus'ga pyri hêa heruri herovahema. Hêa heka'vogi perfume Jesus'ga akağa rehe. A'ereki hêa ga arô hete.

⁸ Hepiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa onhi-monha'nga.

—Maranameuhũ hêa jigwarai perfume rehe heka'voteheavo ga'akağa rehe? ei ġa.

⁹ Omondo po hêa ima'êhara'ğa pe ramo ipyhyga itambere'ia he'yiva'ea imondovo imbatere'ÿve'ğa pe ramo. A'ereki he'yi itambere'ia hehe, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa.

¹⁰ Jesus'ga okwaha ġa'ea. A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe hêa mbote'varuhu pota? Pepi ti. A'ereki hêa oko katu katu ji ve heka'voga nhiakağa rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ Nane'ymi imbatere'ÿve'ğa oko pe pyri. A'ero ipotarame nane'ymi pe imondoi ġa pe. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehê, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Heka'vogame perfume jira'oa rehe hêa ji mboavujikweri nhitymağwama pe, ei Jesus'ga.

¹³ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti ojipe'ğa imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo vyvyakotyve'ğa pe nhaporemo, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ġa hêa mombe'ui nehê no

tokwaha pa ti ġa hēaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga jawo
(Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6)*

¹⁴ Kiro Judasva'ea hoi ogwovo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri. Judas Iscariotes ei ġa ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ġa pyteripeva'ea. Kiro Judasva'ea hoi ovahema ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri.

¹⁵ Ga pe ahe ei:

—Maramomi po ti pe imbuhuri ji ve itambere'ia nehē? A'ero po ti ji ga pyhyguka pe me nehē, ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ahe ve:

—Toromondo ti momi trinta nde ve itambere'ia prata apopyra, ei ġa.

—Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji Jesus'ga pe me nehē, ei ahe.

A'ero ġa imo'emo'ēi itambere'ia imondovo ahe ve.

¹⁶ Herogwovo ahe ea'jaa'javi oyvyteri pe gweaporogitaro: “Marã po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga pyhygauka ġa pe nehē?” ei ahe oyvyteri pe.

*Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi
(Marcos 14.12-21; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)*

¹⁷ Aerē kiro toryva Páscoa. A'ea rupi nanani judeus'ġa i'ui pão ndovuriva'ea. Nurã Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri jawo ga pe:

—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nde ve Páscoa rupi nehē tere'u ti jawo? ei ġa.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peho ti cidade pe pejigwovo akoja'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Nhanembo'ehara'ga ei nde ve: ‘Kiro po ti nhimanohava nehẽ. A'u po ti ji mbatera Páscoa rupi neronga pype nhiremimbo'ehara'ga pavẽi nehẽ.’ Nahã nhanembo'ehara'ga ei nde ve.” A'ea ti pe'ji akoja'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pẽ.

19 —Kwa, ei ġa. Ogwovo ġa hoi japovo mbatera imboavujikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'ĩa rupi.

20 Aerẽ Jesus'ga ruri ovahema. Kwara horẽ Jesus'ga apygi mesa pyri ġwemimbo'ehara'ga pavẽi dozeve'ġa pavẽi.

21 Ga i'urame Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka jujukahara'ġa pe nehẽ, ei ga.

22 Ndovy'arihu ġa a'ero. Ga naġanani ġa ei ga pe:

—Ji rũi re po? ei ġa Jesus'ga pe ga renoina jipojykaharetero javo ga pe.

23 A'ero ga ei ġa pe:

—Kiroki ga omonde pão tyhya pype i'gwovo ji pavẽi – gaha po ti ji pyhyguka jujukahara'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

24 Amano tuhẽ po ti ji nehẽ. Nahã Tupana'ga rembikwatijarukara ei ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mon-dovouka jujukahara'ġa pe – ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ. Po gayhẽa nombo'ari ga hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

25 Judasva'ea ko aerẽ Jesus'ga pyhyguka gajukahara'ġa pe. Kiro ahe ei:

—Ji rũi re po? ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Ndehe ko ere poha, ei ga Judasva'ea pe.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.23-25)

²⁶ Ga i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Kiro ga nhi'īgi Tupana'ga pe hehe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. Onhi'igirê ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo ġwemimbo'ehara'ga pe.

—Pepyhy ti i'gwovo pão. A'ea ko jira'oa, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ea ga ei ġa pe aere'ĩ po ti hajiheve'ga jigwarai jira'oa rehe ji jukavo nehê javo. Ga hugwi ġa ipyhygi pão i'gwovo.

²⁷ Ga i'urame ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Hehe ga nhi'īgi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga imondoi vinho ġa pe.

—Pe napenani ti pe'u, ei ga ġa pe.

²⁸ A'ereki a'ea ko jirekoa, ei Jesus'ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijujukauka nehê. Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'ga ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi,” ei ga. Nurã jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhê po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuheteve'ga ndekote'varuhua ġa hugwi nehê ġwembi'ea rupi nehê, ei Jesus'ga.

29 —A'e ji pe me: Kiro po ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehē, ei Jesus'ga. Aerē po ti nhanderuvi-havuhhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ġwonga pe yvagi pe nehē. A'ea rupi po ti ji japo toryva a'ero hajiheva'ea ipyahuva'ea nehē jiroryvamo pe pavēi nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

30 Onhimby'yirame ġa hoi onga hugwi ogwovo oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

31 A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe nhaporemō po ti pe pohiri ji hugwi penhana kiro ypytunimo ġa ji pyhyga ġwaramo. A'ereki nahã Tupana'ga imombe'ui ikwatijarukarame hako. Garembikwatijarukara e'i:

“‘Ajukauka po ti ji ovelhas repiakatuhara'ga nehē,' ei Tupana'ga.

‘Onhiġwaheġwahē ovelhas hepiakatuhara'ga renymbava nehē,' ei Tupana'ga,” e'i ikwatijaripyra, ei Jesus'ga.

Ji ve Tupana'ga ei ovelhas repiakatuhara'ga. Pe me ga ei ovelhas, ei Jesus'ga.

32 —Tupana'ga ji mbogwerava'javame ji na'ē po ti aho Galilíapeve'ġa gwyri pe pe nenonde nehē, ei Jesus'ga.

33 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Jara'ġa po ti opohipavipe nde hugwi nehē. Jihi po ti ndapohiraġwami nde hugwi nehē, ei ga.

34 A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehē: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Trēs po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'iġa renonde nehē, ei Jesus'ga ga pe.

35 —Nda'ei tuhē po ti ji nanongara nehē, ei Pedro'ga Jesus'ga pe. Po ti ġa ji juka vehevi nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei nanongara nehē, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

A'ea jitehe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa epavi Jesus'ga pe no.

*Jesus'ga oko matetȳhava pype Getsēmani pe
(Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46)*

36 A'ero Jesus'ga ġa nderovahemi Getsēmani pe.

—Peapy ti avo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Hehemo'i po ti ji hoi nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga.

37 Hehemo'i ga hoi a'ero Pedro'ga rerogwovo ojupi mokonha'ġa ndeheve Zebedeu'ga ra'ya'ġa ndeheve. Ndovy'ahetei Jesus'ga opy'a mbojuavo.

38 A'ero ga ei ġa pe:

—Jivy'are'yma ji juka pota. Pepyta ti avo. Tapekiri ti ji reheve ji moiruamo, ei ga ġa pe.

39 Hehemo'i ga hoi ġa hugwi onhinoġa ojo-vapyvo onhi'iheteavo Tupana'ga pe ji ndavy'ahetei javo.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Nde ipotarame terembuhurukari ti hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ġa pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rūi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

40 Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trēsve'ġa pyri ġa ndepiaga. Oki ġa upa. A'ero ga ei Pedro'ga pe:

—Napenhimomiranami'i'i pe pejopehyja pe naerū? Ndapekiri po pe hamo ji moirūharamo, ei Jesus'ga ga pe.

41 Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti.” Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. A'ereki pe peko pota Tupana'ga nhi'igā rupi novīa. Emo pe napenhimomiranami pejikote'varuhua pe Tupana'ga pe pokoge'ymame, ei Jesus'ga.

42 Aerē ga hoa'javi hehemo'i onhi'igājava Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'ĩpo'ruavo nehē, ei Jesus'ga.

43 Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trēsve'ġa pyri ġa ndepiaga. Okira'ja ġa upa. A'ereki ġa hopehyi hete.

44 Aerē ga hoa'javi hehemo'i ġa hugwi onhi'igājava Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'ĩpo'ruavo nehē, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

45 Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri. Ga e'i ġa pe:

—Peki jitehe pe kiro pejipytu'uro naerū? ei ga ġa pe. Ji rendu ti! Kiro ihoi japiavo nhikwawa'eġa okote'varuhuve'ġa po pe! ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁶ Pevy ti pepo'ama, ei ga. Pehepia! Kiro ga ruri – kiroki ga ji pyhyguka jujukahara'ğa pe. He xaho tuhẽ ga rovatiamo a'ero, ei Jesus'ga.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

⁴⁷ Jesus'ga nhi'iğame ğa pe nanime Judasva'ea ruri ovahema Jesus'ga pyri dozeve'ğa pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea. Judasva'ea rupi he'yive'ğa nduri herua itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve herovahema. Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa xava'eve'ğa pavẽi omondouka ğa topyhy ti ğa Jesus'ga javo.

⁴⁸ Kiro Judasva'ea Jesus'ga kwahavukari ğa pe Jesus'ga pyhyguka ğa pe. A'ereki ahe e'i jipe ğa pe: –Jivahemame Jesus'ga pyri po ti ji ga beijai nehẽ. A'ero po ti pe ga kwahavi nehẽ gaha ko Jesus'ga javo. Pepyhygahy ti ga a'ero, e'i jipe Judasva'ea ğa pe.

⁴⁹ A'ero kiro Jesus'ga pyri katu Judasva'ea vahemi.

–Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe javo tehe ga pe.

A'ero ahe Jesus'ga beijai.

⁵⁰ –Kwãi, ei Jesus'ga ahe ve. Eho ti ejeaporoğita rupi, ei Jesus'ga Judasva'ea pe.

A'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğandehave'ğa nduri Jesus'ga pyhyga.

⁵¹ Nanime Jesus'gapavẽive'ğa pyteripeve'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea. A'ea ga imondoi ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga.

52 A'ero Jesus'ga ei onhipavēive'ga pe:

—Emondoa'ja ti eapoa eku'ayviri, ei Jesus'ga. Kiroki ġa otavuka ojipe'ġa pe ġa jukavo – ġa pe po ti ojipe'ġa otavuka ġa jukavo, ei Jesus'ga.

53 Po ti ji ei jiruva'ga pe nehē ji poko javo, a'ero kotihī po ti ga ojipyrive'ġa mondoukari ji pyri he'yjuhuheteve'ġa yvagipeve'ġa doze exércitos nehē koji'ive'ġa vehevi nehē topoko ti ġa Jesus'ga javo, ei Jesus'ga ga pe.

54 Po ti ji ei ga pe embuhu ti ġa javo, a'ero po ti ndohoi Tupana'ga rembikwatijarukara apiavo kiro. A'ereki ymyahū Tupana'ga e'i: “Tomano ti ga.” Ymyahū Tupana'ga ei a'ea ji mombe'gwovo ikwatija hako, ei Jesus'ga.

55 A'ea mombe'urē Jesus'ga ei ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġandeheve'ġa pe:

—Amovahī po ji governo naerū? Nurā pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerū? Nane'ymi ji rekoi pe pavēi pe mbo'eavo nhandejatykahavuhua pype ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga.

56 Kiroġwe jate pe nduri tipyhy ti Jesus'ga javo. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo – kiroki Tupana'ga nhi'īga mombe'uharava'ea rembikwatijara, ei Jesus'ga.

Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pohipavi Jesus'ga hugwi onhana.

Jesus'ga oko ahemoġitaharava'ea rovai pyteri pe

(Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.12-14, 19-24)

57 Kiro Jesus'ga pyhyhara'ġa ga rerohoi Caifás'ga rongauhu pe ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga rongauhu pe. Pevo judeus'ġa mbo'ehara'ġa ojatyka xava'eve'ġa pavēi.

58 Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri onhimboyha'iavo ga hugwi tajipyhygyme ti ġa javo. Ovahē ga Caifás'ga rongauhua pyri okari pe. Pevo ga apygi guardas'ġa pavēi marā po ti ġa Jesus'ga rerekoi nehē javo.

59 Judeus'ġa moġitaharamo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi jara'ġa pavēi no – ġa nhaporemō ojuka pota Jesus'ga. Ga nhaporemō gweka i'mbeve'ġa ti'mbe ti ġa Jesus'ga oko te'varuhu javo. Ga'mbea rendu pota ġa. A'ereki ġa gwepiuka pota Jesus'ga rekote'varuhua tijuka ti ga a'ero javo.

60 He'yive'ġa nduri ġa pyri o'mbero novīa. Emo ġanhi'iġa ndojo'jajo'javi reki. Nurā tegwete Jesus'ga jukahava nanongara rehe. Aerē mbapavamo mokonha'ġa nduri. O'mbero ġa ei Jesus'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

61 –Agwa'ga, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo. Gaha e'i: “Jipopoaka ji. Nurā nonhimimiva'ea ji ve. Ipotarame po ti ji imoka'nhymbavi Tupana'ga ruhava nehē aerē japokatua'java mokōi rupi jikira rupi nehē.” A'ea Jesus'ga ei, e'i tehe mokonha'ġa.

62 A'ero Caifás'ga ei Jesus'ga pe opo'ama:

–Nde nerenhi'iġi a? Marāi nde a'ero? A'iti nde ere poha? ei ga Jesus'ga pe.

63 Nonhi'iġi Jesus'ga onhi'ipotare'yima ġwaramo. Caifás'ga ei a'ero:

—Enhimombe'u katu ti ji ve kiro Tupana'ga nenhi'iga renduvame avuiramave'ga. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Tupana'ga ra'yra naerũ? ei Caifás'ga Jesus'ga pe.

⁶⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha. A'e ji pe me: Aereĩ po ti pe ji repiagi ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rũi jitekovo huvihavamo nehẽ. Pe po ti ji repiagi ji rura'javame yvaḡatiḡa pyteri pe ua yvya koty nehẽ no yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

⁶⁵ A'ero Caifás'ga opira mbotararagi anhimboahi ji javo. E'i ga:

—Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero. Kirupi ojipe'ḡa nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! A'ereki Jesus'ga tuhẽ okote'varuhua repiuka nhande ve. Pehendu pe ga ko, ei Caifás'ga ḡa pe.

⁶⁶ Marã pendeaporoḡita? Marãi pe ga pe? ei ga ḡa pe.

A'ero ḡa ei:

—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomanõ ti ga, ei ḡa.

⁶⁷ A'ero ḡa nyvuni Jesus'ga rova rehe ga nupanupamo. Ojipe'ḡa ga petegi opovo.

⁶⁸ —Tupana'ga okwahapavuka nde ve nde ko Cristo ḡwaramo, e'i tehe ḡa Jesus'ga pe. Emombe'u katu ti ore ve a'ero. Ma'ḡa okwa nde rehe? ei ḡa Jesus'ga pe.

Nahã ḡa ga rerekomemui okote'varuhuavo ga pe.

*Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea
(Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)*

⁶⁹ A'ea rupi Pedro'ga apygi okari pe Caifás'ga ronga pyri. Caifás'gapyrivehẽa ruri Pedro'ga pyri.

—Ndehe ko Jesus'ga pavẽiva'ea Galiléiapeve'ga pavẽiva'ea, ei hẽa Pedro'ga pe.

⁷⁰ Pedro'ga nanhimombe'ui reki. Gandovaki nhaporemo ga ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga ogwovo.

⁷¹ Ga horame porta rupi – kiroki a'ea oho pehea pe – ojipehẽa Caifás'gapyrivehẽa Pedro'ga repiagi. Pevove'ga pe hẽa ei:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavẽive'ga no Nazarépeve'ga pavẽive'ga, ei hẽa.

⁷² A'ero Pedro'ga ei hẽa pe:

—Ji ndakwahavi akoja'ga, ei ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu nde ve Tupana'ga nhinhi'iga renduvame, ei Pedro'ga o'mbero.

⁷³ Aere'ĩ pevove'ga nduri Pedro'ga pyri – kiroki ga o'ã pevo – javo ga pe:

—Nde tuhẽ ko Jesus'ga pavẽiva'ea. A'iti a. A'ereki nenhi'iga ko Galiléiapeve'ga nhi'iga ja. Nurã ore nde kwahavi, ei ga Pedro'ga pe.

⁷⁴ A'ero Pedro'ga ei:

—Ji ndakwahavi tuhẽ akoja'ga, ei Pedro'ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu pe me Tupana'ga nhinhi'iga renduvame. Po ji mbero a'ea rehe, a'ero po ti Tupana'ga tomondo hahyva'ea ji ve, ei Pedro'ga ga pe.

Nanime inamuti'ga nhi'igi.

⁷⁵ A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: “Inanutiga nhi'iga renonde po ti très nde ea'jaa'javi ji ve ji ndakwahavi Jesus'ga javo,” e'i jipe Jesus'ga ga pe. Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhũ.

27

Gweroho ahe Jesus'ga Pilatosva'ea pyri (Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; João 18.28-32)

¹ Ko'emame ikwava'ẽhara'ga nduvihava'ga nhomonhi'inhĩ'igi xava'eve'ga pavẽi.

—Marã po ti nhande ei Jesus'ga jukauka nehẽ? ei ga. Nahanahã po ti nhande ei imboja ga rehe nehẽ. A'ero po ti ga ga jukai nehẽ, ei ga ojohupe.

² A'ero ga ga pokwarukari ga rerohouka ga mo'amuka governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe.

Judasva'ea ojijuka (Atos 1.16-19)

³ Judasva'ea gwendu ga erame tomano ti Jesus'ga javo. Ahe ko opyhyguka Jesus'ga ga pe. Henduvame ganhi'iga ahe ei ovyteri pe: “Mbaria po ji ga pyhygukaruhui!” ei ahe. A'ea rehe ojapyakavo ahe rekoveveuhui a'ero herohoa'java trinta itambere'ia prata apopyra ikwava'ẽhara'ga nduvihava'ga pe xava'eve'ga pe no.

⁴ Ga pe ahe ei:

—Ako te'varuhu ji Jesus'ga pyhyguka pe me oji'i. A'ereki ga oko katu. Omano po ti ga jite'varuhua rehe nehẽ, ei ahe.

Kiro ga ei:

—Ndorokoi ore hehe. Ndehe ti eko hehe! ei ġa Judasva'ea pe.

⁵ A'ero Judasva'ea imombori itambere'ia prata apopyra yvyvo ġajatykahavuhua pype ogwovo ojijugwa onhimbohaekovo ojurimo ojijukavo.

⁶ Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa opyhy itambere'ia. A'ero ġa ei ojohupe:

—Marã po ti nhande herekoi naerũ? Timondo nhande a'ea Judas'ga pe ikwehe'i topyhyguka ti ga Jesus'ga nhande ve javo. A'ereki nhande tijuka Jesus'ga, xa'e nhande ikwehe'i. Nurã ti kiro timbojihe'aryme ti a'ea ojipea pyvõ itambere'ia pyvõ nhandere'ya'ġa remimbuhutehea pyvõ – kia ġa ombuhumbuhu Tupana'ga pe toapo katu ti ġa Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua javo. A'ereki nanongara imbojihe'ara Moisésva'ea ndopotari ymyahũ ikwatijarame, ei ġa ojohupe.

⁷ A'ero ġa nhomonhi'inh'i'igi kohoa tipyhy a'ea pyvõ javo. A'ea ġa imondoi a'ero ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi – kiroki ga oapo tujuga hyruro. Opyhy ġa kohoa ġandyvyaġwama rupi-ara torotỹ ti judeus'ġarũive'ġa pevo nehẽ javo.

⁸ Nurã akoja pe kohoa pe judeus'ġa ei jipi Aherekoa gwyrã.

⁹ Nahã ġa ipyhygi kohoa. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ĩga mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ĩga mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

“Ga ipyhygi trinta itambere'ia prata apopyra.

‘Momi ga rehe itambere'ia,’ ei Israelva'ea rakyk-wepohara'ġa.

10 A'ea ġa ipyhygi imondovo ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi
 – kiroki ga oapo tujuga hyruro.
 Nahã Tupana'ga ei ji ve nahanahã ti eko javo,” ei Jeremiasva'ea hako.

*Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe
 (Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)*

11 Kiro ġa Jesus'ga mo'amukari governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe. A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

–Marãi nde? Ndehe ko judeus'ga nduvihavuhetero? ei ga.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

–Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.

12 Ikwava'ehara'ġa nduvihava'ġa omboja Jesus'ga rehe xava'eve'ġa pavëi. Ga eġa'erame na Jesus'ga pe ga nonhi'iġi ġa pe onhi'ipotare'yma ġwaramo ġa pe.

13 A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

–Marãi nde? Nerehenduvi nde ġa eġa'erame nde ve naerũ? Nerenhi'iġi po ti nde imombe'ukatuavo ji ve nehë? Marãi nde? ei ga.

14 Jesus'ga nde'i'i'i onhi'ipotare'yma ġa'eagwera rehe ojive. A'ero Pilatos'ga nhimomby'ahetei ga rehe.

*Pilatosva'ea ojukaoka Jesus'ga
 (Marcos 15.6-15; Lucas 23.13-25; João 18.38b-19.16)*

15 Toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani Pilatos'ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka – kiroki ga pe judeus'ga e'i.

16 Cadeia pype Barrabás'ga rekoi kiro. Judeus'ğa nhaporemo ga kwaha hete.

17 Kiro he'yjuhuheteve'ğa nduri Pilatos'ga pyri onhimongyavo. Ga jatykarama Pilatos'ga ei ğa pe:

—Ma'ğa po ti ji amohemuka pe me toryva rupi? Mara'ngu po Barrabás'ga pe pe javo? Ojipe'ğa Jesus'ga – kiroki ga pe ğa ei: Cristo Tupana'ğa remimbuhurukara – mara'ngu po ga pe pe javo?

18 A'ea ga ei ğa pe. A'ereki ga okwaha ğapy'a. Ga ei oyvyteri pe: “Ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa xava'eve'ğa pavēi onhimyrō Jesus'ga rehe. Nurã ğa ga rerurukari ji pyri te'i ti ga ga pe javo,” ei ga oyvyteri pe.

19 Juizes'ğa apykava rehe Pilatos'ga apygame ta'e ti kiro gareaporoğita pe javo, kiro garem-birekohēa imondoi onhi'īga ga pe javo:

—Akoja'ga oko katu Jesus'ga. Terekote'varuhui ti ga pe a'ero. A'ereki ji aayvahi te'varuhu ga rehe ypytunimo. Omyi jipy'a kiro.

A'ea hēa ei imondovo onhi'īga Pilatos'ga pe.

20 Ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa xava'eve'ğa pavēi ombo'e he'yive'ğa ite'varuhua rehe. E'i ğa:

—Pe'ji ti Pilatos'ga pe tomohemuka ti ga Barrabás'ga, ei ğa ğa pe. Pe'ji ti ga pe tojukauka ti ga Jesus'ga.

A'ea ğa ei ğa pe te'i ti ğa embovyruka ti Jesus'ga yva rehe javo. Nahã ğa nhimbopogweukari pevove'ğa pe.

21 Kiro Pilatos'ga ei pevove'ğa pe:

—Marãve'ga po ti ji amohemuka pe me? ei ga ğa pe.

A'ero ğa ei ga pe:

—Barrabás'ga ti tohē.

22 Pilatos'ga ei:

—Oro ga – kiroki ga pe ġa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – marā po ti ji ga rerekoi naerū Jesus'ga?

Ga nhaporemo ġa ei:

—Embovyruka ga!

A'ea ġa ei tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

23 A'ero Pilatos'ga ei:

—Maranameuhū naerū? Gara
garekote'varuhua naerū? ei ga ġa pe.

Emo koji'i ġa hapukapukajahivi.

—Embovyruka ga! ei ġa ohapukaita.

24 Gapopoakara repiagame Pilatos'ga nde'ia'javi ġa pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Nambegwei po ti ġa tavukari ga rehe nehē.” A'ero ga herurukari yhya ojipogweita ipyvō ġa hepiagame. Ojipogwei ga ndojari tuhē po ti ji rehe Jesus'ga manoa javo.

—Oko katu ga, ei Pilatos'ga ġa pe. Ji rūi ti ajukauka ga, ei ga ojipogweita. Po pe gamanoa pota, pehe ti pereko ga a'ero, ei Pilatos'ga.

25 A'ero ġa epavi:

—Toja ti ore rehe gamanoa a'ero nehē nhander-akykwepohara'ġa ndehe nehē no, ei ġa.

26 A'ero Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi okovo ġanhi'iġa rupi. Onupanupāuka ga Jesus'ga ipira apopyra pyvō ga mondohondohoguka. A'ero ga Jesus'ga mondoukari soldados'ġa pe tombovyruka ti ġa ga jukavo javo.

*Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga
(Marcos 15.16-20; João 19.2-3)*

27 A'ero Pilatos'gapavẽive'ġa soldados'ġa Jesus'ga rerohei garonga pype governador'ga rongu ruvi-hava pype. Soldados'ġa nhaporemo ġa jatykai Jesus'ga pyri.

28 Gapira ġa hekyi imongiuka ga pe tapy'ynhapiġwaġahiva ipukuhuva'ea aheruvi-hava'ga pira'java'ea.

29 Ga opyhy yhyppa hatiuhũva'ea. A'ea ġa ipovãpovani japovo onhatimaġatuva'ea akanitara inoġa Jesus'ga akaġa rehe aġa ko huvihava'ġa akanitara javo tehe jupe. Yvyra ġa imondoi gapo pe gajohukoty rui ga ko huvihava javo. Gwenypy'amo garovai pyteri pe ġa e'i tehe Jesus'ga pe ga rerekomemuamo ga jaita. Ga e'i:

—Judeus'ġa nduvihavuhuhetero ko nde! Ejo-ryjory ti! ei ġa ga pe.

30 Ga rehe ġa nyvuni. Ipyhyga yvyra ga hugwi ġa ga'akaġa nupãi.

31 Ga rerekomemuarẽ ġa hekyi tapy'ynhapiġwaġahiva ga hugwi imongiukara'java gapira tuhẽ ga pe.

Kiro ġa ga rerohei timbovyruka ti ga yva rehe javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya

(Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

32 Jesus'ga rerohorame ġa Simão'ga rovatĩ cidadepeve'ga Cirenepeve'ga. A'ero ġa herohoukarahai ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara.

³³ A'ero ġa Jesus'ga rerohoi yvytyri pe Gólgota pe ga rerogwovo i'arimo. Xa'e nhande Gólgota pe Aheapindava.

³⁴ Kiro ġa imondoi ikotimbyra Jesus'ga pe. Iko-timbyra ko vinho tyarovahiva'ea pavēi. Otyku ga hepiaga. A'ero ga ndo'ui.

³⁵ Kiro ġa ga kutugi yva rehe ga mbovya hehe.

Kirē ġa Jesus'ga pira ma'ema'ēi ojive. Ojohupe ġa ei: “Manamo nhande tipojyka Jesus'ga pira?” Tikwaha javo ġa imombomombori ita'javuhuva'ea dados'java'ea. Nahã ġa ima'ema'ēi gapira ojive. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ġga mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. Imombe'gwovo ahe e'i hako:

“Oma'ē ġa jipira ojohupe.

Ojipea rehe i'arimova'ea rehe ġa imombori ita'java'ea

a'ea ko jiapoa javo jipira pe,” ei ahe hako.

³⁶ Pevo Jesus'ga pyri soldados'ġa apygi ga repi-aga tohekyjyme ti ġa ga yva hugwi javo.

³⁷ Yva rehe ġa imondoi ikwatijaripyra Jesus'ga akaġa arimo. Ikwatijaripyra ko imbojahava Jesus'ga rehe nurã ore ga jukai javo. E'i:

—Agwa'ga ko Jesus'ga judeus'ġa nduvi-havuhuhete'ga.

A'ea i'ei.

³⁸ Ga mokonhava'ea mbovyri yva rehe pevo no. Ga ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rūi. Ga ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty. Ahe memei ko governo movahīva'ea.

³⁹ Kiroki ġa okwa Jesus'ga pyvō – ġa Jesus'ga rerekomemui. Ombovava ġa oakaġa nahã ga mbotegweteavo. Ga pe ġa ei:

⁴⁰ –Ere'e nde: “Tamonduru ti Tupana'ga ruhava aerē japokatua'java mokōi rupi jikira rupi nehē.” A'ea nde ei. Po nde rekoi Tupana'ga ra'yramo, a'ero ti ejy yva hugwi tajijukayme ti ġa javo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴¹ Na jitehe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi xava'eve'ġa pavēi no. Ga rerekomemuamo ġa ei:

⁴² –Jesus'ga opoko ojipe'ġa tomanoyme ti ġa javo, ei ġa. Tegwete gajipokohava tomanoyme ti ga. Po ga rekoi nhanderuvihavuhetero tuhē israelitas'ġa nduvihavuhetero tuhē, a'ero po ti ga tojy yva hugwi. A'ero po ti nhande ga reroviari nehē, ei ġa Jesus'ga rerekomemuamo.

⁴³ Ojiko ga Tupana'ga rehe ji ko Tupana'ga ra'yramo javo, ei ġa. Mara'ngu po ti Tupana'ga ga pokopota tomanoyme ti ga javo? ei ġa Jesus'ga rerekomemuamo.

⁴⁴ A'ea jitehe ahe ei no governo movahīva'ea ġanemimbovyva'ea Jesus'ga mbotegweteavo.

Jesus'ga omano

(Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

⁴⁵ Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete yvya koty nhaporemo. Ka'aru ġwerī às três horas kwara imbokojahua'javi.

⁴⁶ Nanime Jesus'ga onhi'ġa mondoahyahi Tu-pana'ga pe.

–Eli, lemá sabactani? ei ga Tupana'ga pe.

A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?”

⁴⁷ Jararamo pevove'ğa ga renduvi novĩa. A'ero ğa ei:

—Agwa'ga onhi'iğa mondo Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pokoga javo, ei ğa.

⁴⁸ Nanime ğapyteripeve'ga nhani ipyhyga jyruhuva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype imoakymbava. Yvyra rehe ga ipimomygi jyruhuva'ea imondovo Jesus'ga pe topyte ti ga javo.

⁴⁹ Jara'ğa ki a'e te e'i:

—Teremondoi na'ẽ. Tihepia ti Eliasva'ea Jesus'ga mbojyvi nehẽ, ei ğa.

⁵⁰ Ohapukajahiva'javame Jesus'ga pytupavamo omanomo.

⁵¹ Nanime ğajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ua vvyvo. Yvya iğwyğwymi. Ita i'gwy'gwyri.

⁵² Ahemanoa ryvya jipe'ai. Gahã – kiroki ğa ojiko Tupana'ga rehe aerẽ omanomo – ğa okwera-ava'ja omanoa hugwi.

⁵³ Oho ğa gwyvya hugwi. Aerẽ Jesus'ga kwera-ava'javirẽ omanoa hugwi ğa oho Jerusalém me ojipiuka he'yjuhuve'ğa pe.

⁵⁴ Soldados'ğa nduvihava'ga gapavẽive'ğa pavẽi – kiroki ğa gwepia katu Jesus'ga tohekyjyme ti ğa Jesus'ga yva hugwi javo – ğahã gwepia yvya ğwyğwyma Jesus'ga manoa reheve. Hepia-pavame ğa kyhyjihetei. A'ero ğa ei:

—Agwava'ea ko Tupana'ga ra'yrava'ea tuhẽ! ei ğa.

⁵⁵ Kunhangwera'ğa o'ã irupe Jesus'ga hugwi okovo hepiaga he'yive'ğa – kiroki ğa ojikoty'a Jesus'ga pavëi. Oho ğa Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ğa gwyrá hugwi ga pokoga jipi.

⁵⁶ Ojipehëa ko Maria Madalenahëa. Ojipehëa ko Mariahëa – kiroki hëa Tiago'ga yhëa José'ga yhëa reheve jitehe. Ojipehëa ko Zebedeu'ga rembirekohëa. Ojipe'ğa ami pevo no kunhangwera'ğa.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

⁵⁷ Kwara hogwerĩrame imbateve'ga hoi. Ga ko José'ga cidadepeve'ga Arimatéiapeve'ga. Ga oko Jesus'ga remimbo'eharamo no.

⁵⁸ Kiro ga hoi Pilatos'ga rongá pe ovahema javo ga pe:

–Tároho ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

–Kwa, ei Pilatos'ga.

Osoldados'ğa pe ga ei a'ero:

–Togweróho ti José'ga Jesusva'ea ra'oa, ei ga ğa pe.

⁵⁹ A'ero José'ğa hoi ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi Jesus'ga ra'oa mbojyvame José'ğa gara'oa uvani tapy'ynhapirapyryva pyvõ linho apopyra pyvõ ndiky'aiva'ea pyvõ.

⁶⁰ A'ero ğa gara'oa reróhoi inoğa itaruvihavuhua kwaruhua pype ipyahuva'ea pype. José'ga ombogwambogwajukaripe itaruvihavuhua japovouka ikwaruhua imohinuka. “Aerë ji manorame po ti ğa jira'oa mondoi inoğa ipype,” ei ga japoukaramé. Jesus'ga ra'oa noğame ipype José'ğa itauhua moanhani

imohina ikwaruhua hovapytyma. A'ero ġa hoi jugwi ogwovo.

⁶¹ Maria Madalenahĕa oapy pevo Jesus'ga ryvva rovai pyteri pe Mariahĕa pavĕi.

Gwepia katu ahe Jesus'ga ryvva

⁶² A'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava. Ko'emame ikwava'ĕhara'ġa nduvihava'ġa nduri Pilatos'ga pyri fariseus'ġa pavĕi.

⁶³ Kiro ġa ei Pilatos'ga pe gwuvihava'ga pe.

—Orokwahava'ja ore akोजना'ea nhi'ġa imoandyandyiharava'ea nhi'ġa, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo tehe. Ahe e'i omanoe'ymame: “Mokōi jikirirĕ po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehĕ.” A'ea ahe ei.

⁶⁴ Nurā ti ere esoldados'ġa pe: “Pehepia katu ti aheryvva kiro pekira rupi no.” A'ea ti ere ġa pe tuhuryme ti aheremimbo'ehara'ġa ypytunimo ahera'oa mima aheryvva hugwi nehĕ. Po ti ġa ahera'oa mimi, a'ero po ti ġa ei gwe'yja'ġa pe nehĕ: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi.” A'ea po ti ġa ei o'mbero nehĕ, ei ġa Pilatos'ga pe. Po ti ġa ei a'ea ahera'oa mimirĕ, a'ero po ti ġa koji'i ojipe'ġa moandyandyi nehĕ. A'ereki ġa ġa moandyandyi jipe ikwehe o'eraame: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo,” ei ikwava'ĕhara'ġa nduvihava'ġa Pilatos'ga pe fariseus'ġa pavĕi.

⁶⁵ A'ero Pilatos'ga ei ġa pe:

—Peroho ti soldados'ġa a'ero. Pekwaha ti hepiakatuuka ġa pe aheryvva, ei Pilatos'ga ġa pe.

⁶⁶ A'ero ġa hoi imondovo inimboa tujuga apopyra pyvō ikwaruhua rembeyvva rehe inoġa

imbogwawa itauhua rehe hovapytymbava rehe inoĝa hehe no jukwaha a'ero ĝa a'ea avykyrame javo. Ga soldados'ĝa mo'ami ipyri no tohepia katu ti ĝa aheryvyva javo.

28

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

¹ Judeus'ĝa poravykye'yma py'rovo sábadu py'rovo iko'ẽ ĝwerĩ domingo. A'ea rupi Maria Madalenahẽa ruri Mariahẽa pavẽi tihepia ti Jesusva'ea ryvyva javo.

² Kotihĩ yvyva iĝwyĝwyhetei. A'ereki Tupana'gapyrive'ga oĵy yvaga hugwi ovahema yvyva koty Jesus'ga ryvyva pyri. Itauhua ga imoanhani ikwaruhua hugwi oapyga hehe.

³ Ga hendy'jandy'ja hete overava ja. Ga'apoa tapy'ynhapira itiĝuhũ hete tuhẽ!

⁴ Soldados'ĝa hyhyihetei okyhyjiavo ĝwaramo ga hugwi. Omanove'ĝa ja ĝa ndekoi a'ero omynha'jave'yma omanoteheavo.

⁵ Tupana'gapyrive'ga ei kunhangwera'ĝa pe:
—Pehe ti tapekyhyji. Peheka pe Jesus'ga ĝanemimbovyve'ga, ei ga.

⁶ Nduvi Jesus'ga avo onongavagwera pype okwerava ĝwaramo! Ymya ga ei pe me: “Nhi-manorẽ po ti ji kwerava'javi nehẽ,” ei ga. Na tuhẽ. Ovy ga okwerava'java. Pejo ti hepiaga ganongavagwera pepojkaharete'ga nongavagwera, ei Tupana'gapyrive'ga kunhangwera'ĝa pe.

⁷ A'ero kotihĩ ti peho imombe'gwovo garemimbo'ehara'ĝa pe. Peji ti ĝa pe:

“Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi. Pehendu ti! Oho na'ẽ ti ga Galiléiapeve'ğa gwyri pe pe nenonde nehẽ. Pevo po ti pe ga repiagi nehẽ.” A'ea ti pe'ji ға pe, ei Tupana'gapyrive'ga. A'ea ko ji amombe'u pe me, ei ga kunhangwera'ğa pe.

⁸ Kotihĩ ға hoi a'ero Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo. Okyhyji ға novĩa. A'ereki ға hory hete Jesus'ga kwerava kwahava. A'ero ға nhani ogwovo timombe'u ti Jesus'ga kwerava garemimbo'ehara'ğa pe javo.

⁹ Nanime Jesus'ga jipiukari ға pe ға novatiamo. —Pejoryjory ti! ei ga ға pe.

Jesus'ga pyri ға nduri gapya pyhyga onhinoğa nahã ga mboheteavo.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Tapekyhyji ti. Peho ti imombe'gwovo nhi-irũ'ğa pe nhiremimbo'ehara'ğa pe. Pe'ji ti ға pe toho ti ға Galiléiapeve'ğa gwyri pe ji repiaga pevo nehẽ, ei Jesus'ga kunhangwera'ğa pe.

Soldadosva'ea remimombe'ua

¹¹ Kunhangwera'ğa horame soldados'ğa – kiroki ға gwepia katu Jesus'ga ryvya – jararamo ға oho cidade pe. Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pyri ға hoi imombe'upava Jesus'ga ryvya pe'ahava.

¹² A'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa jatykai xava'eve'ğa pavẽi onhi'inhi'iğa ojohupe.

—Marã pendeaporoğita? ei ға ojohupe.

—Nahã po ti nhande ға nderekoi a'ero nehẽ, ei ға.

A'ero ға imondoi itambere'ia he'yjuhuva'ea soldados'ğa pe pe'mbe ti ojipe'ğa pe javo.

¹³ Soldados'ğa pe ға ei:

—Oromondo ore itambere'ia pe me ko. Nurã ti pe'ji imombe'gwovo ojipe'ğa pe pe'mbero. Pe'ji ti: “Ndrohepiakatui reki ore Jesusva'ea ryvya ypytunimo orokia. A'ero Jesusva'ea remimbo'ehara'ğa nduri ahera'oa mima.” A'ea ti pe'ji pe'mbero.

¹⁴ Po ti Pilatos'ga henduvi ikwahava pekira nehẽ, a'ero po ti ore ga ma'ngoma'ngogi tonhimonha'ngayme ti ga peporavykykatue'yma rehe nehẽ, ei ға soldados'ğa pe ға mbo'eavo mbehea rehe.

¹⁵ A'ero soldados'ğa ipyhygi itambere'ia okovo ikwava'ẽhara'ğa nhi'iga rupi xava'eve'ğa nhi'iga rupi no mbehea mombe'gwovo. A'ero ға'mbea judeus'ğa heroviari imombe'gwombe'gwovo ojo-hupe jipi.

—Jesusva'ea remimbo'ehara'ğa omi ahera'oa aheryvya hugwi soldados'ğa kirame ypytunimo, ei ға.

*Jesus'ga ojipiuka gwemimbo'eharava'ea pe
(Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)*

¹⁶ Aerẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa onzeve'ğa hoi Galilíapeve'ğa gwyri pe. Pevo ға hoi yvytyri pe. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe ға pe pevo ti peho javo. A'ero ға hoi ovahema.

¹⁷ Ga repiagame pevo ға ga mbohetei. Ojipe'ğa ndogweroviari. “Mara'ngu po Jesus'ga tuhẽ?” ei ға ovytyteri pe.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ruri ға pyri katu javo ға pe:

—Tupana'ga e'i ji ve: “Eko ti yvyakotyve'ga nduvihavuhhetero yvagipeve'ga nduvihavuhhetero no. Ndepopoaka hete nde ġa hohe pa,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Nurã ji ei pe me: Peho ti yvyakotyve'ga gwyrripeve'ga pyri nhaporemō ġa mbo'eavo toko ti ġa Jesus'ga remimbo'eharamo javo, ei Jesus'ga. Pemobatiza ti ġa. Ga mobatizaramē ti pe'ji ġa pe: “Kiro pe penhimboukwaha Tupana'gareheva'ero penduvete'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'yra'gareheva'ero Jesus'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'uvapyryvareheva'ero.” A'ea ti pe'ji ġa pe ġa mobatizaramē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ Pembo'e ti ġa nhiremimbo'ea rehe nhaporemō tohendu katu ti ġa javo – akoja rehe ji pe mbo'ei. Pehendu katu ti! ei ga. Nane'ymi po ti ji rekoi pe pyri mbapava rurame nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

Tupana'ga nhi'iga **New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)**

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tenharim

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

3eb8a851-f633-5209-8712-862a9511e134